

BAYAR'A 30 BİN LİRA AYLIK BAGLANDI

CHP Kurultayı

Yıl: 3 - Sayı: 81 16 Ekim 1964 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Kraft Kâğıdı Fabrikası

Sayın Doğan Avcıoğlu,

Gerek Yön dergisindeki köşenizde yazdıklarınız gerekse muhtelif vesilelerle kaleme aldıklarınız ve söyledikleriniz, bugünkü dünya düzeni içinde lâyık olduğu yeri alabilmesi iktisaden geri olmaktan kurtulmasına bağlı olan Türkiyemizin ana dâvâlarını kapsamakta ve bunları dile getirmektedir. Sizin memleketçi düşünce ve davranışlarınız, memleket severlere ve idealistlere ümit ve şevk vermektedir. Şüphesiz ki, halâ azınlıkta bulunan memleket idealistlerinin birbirlerine dayanak olmaları ve saflarını sıkılaştırmaları memleket meselelerinin müspet yolda hallerini kolaylaştıracak ve hattâ mümkün kılacaktır. Memleketin sevk ve idaresini ellerinde bulunduranların ileri düşünürlüğü ve memleket sever olmaları kadar ve belki de ondan daha çok, icra mevkiinde olmayan halk kütlelerinin, memleket sever düşünceleri hareketleri cemiyetlerin yükselmelerinde en mühim yeri isga etmektedir. Nitekim Batı medeniyetindeki Basın ve dolayısiyle halk murakabesi böyle bir zihniyetin tezahüründen ibarettir.

Size ilişikten takdim edilen «Kraft Kâğıdı Fabrikası Neden Bartında kurulmalıdır» başlıklı kitabın ifade ettiği mana ve bahsedilen halk murakabesi zaviyesinden mütalâa edilmelidir. Bartın Ticaret ve Sanayi Odasının aracılığı ile Bartın halkı tarafından yaratılan ve eşine ancak Batı Devletlerinde rastlanabilen bu murakabe tarzı Türkiyemize, vatandaş olarak daha fazla ve bihakkın hizmet edebilmek arzusundan doğmuştur.

Kitabı kapsayan problem, ön sözünde de belirtildiği gibi iktisaden geri kalmış denilen Türkiyemizde. Demokratik düzen içinde girişilen plânlı kalkınmada yapılacak yatırımların ciddi ve tam etütlere dayandırılması ve gayri iktisadi olabilecek kuruluşlara gidilmemesi endişesidir. Aylardır her kademedeki alâkalı şahıslara izah edildiği gibi Bartının kendi içinden yetiştirdiği kalifiye teknik elemanları ile hazırladığı raporlar ve çalışmalar, hiç bir zaman kraft kâğıdı fabrikasının Bartında kurulması gayesine matuf olmamıştır. İddia edilen husus, Zonguldak ili dahilinde kurulması kararlaştırılan kraft kâğıdı fabrikasının kuruluş yeri hususunda yapılan etütlerin noksan olduğu ve kifayetsiz etütler neticesinde de isabetsiz bir yere karar verilmiş bulunduğudur. Halbuki etütler tam ve doğru olarak yapılsa veya yaptırılsa, bu takdirde durum bambaşka olacak ve fabrika hakikaten teknikman ve iktisaden en uygun olan yere yapılabilecektir. Kraft kâğıt fabrikası yer seçimi etütlerinin tam olmadığı Seka ve Sanayi Bakanlığı temsilcilerile teknik seviyede yapılan münazara sonucunda açıkca meydana çıkmıştır ki, haddizatında bu husus raporları dikkatlice tetkik eden herhangi bir şahıs tarafından da anlaşılabilecektir.

Türkiyemiz gibi büyük kalkınma hamlesine girişmiş ve bunun tahakkukuna azimli, imkânları mahdut memleketler için mevcut imkân ve kabiliyetlerin azami derecede kullanılması mecburiyeti vardır. Yeni kurulacak kâğıt endüstrisinin iki ana ham maddesi olan odun ve suyun fabrika için hakiki maliyet değerleri bilinmeden ve mamul maddenin satış pazarlarındaki maliyeti hesaplanmadan kuruluş yerine karar verebilmek, o endüstriyi etütsüz ve hesapsız kurmak demek olacaktır. Nitekim kraft kâğıt fabrikasının kuruluş yerine karar vermek mevkiinde olan icracı daire, fabrikaya lüzumlu suyun ne tarzda ve nasıl bir maliyetle temin edileceğini bilmemektedir. Şu veya bu şekilde teorik olarak düşünülen bir çözümün, fabrika kurulduktan sonra memlekete fuzuli milyonlara mal olacak başka çözüm şekillerine yol açmayacağı kim tarafından garanti edilecektir? Nitekim memleketimizde bu kabil isabetsiz kararlar neticesi kurulup bilâhere büyük meblağlar harcamış yatırımlar mevcuttur ve bunlar memleket ekonomisinin sömürücüleridirler.

İşte, Bartınlıların dâvâsı ve arzusu bu şekilde yatırım yapılmasına hele Devlet Bütçesinden ayırmalarla mani olabilmek ve yanlış yolda olanlara, dikkatli ol hata yapıyorsun diyebilmektedir.

Bartınlıların iddiası, bugün mesul mevkideki kimseler tarafından kaale alınmamak talihsizliğine uğrasa dahi, sizler gibi bu kabil meselelerin takipçilerinin bulunması memleketimiz için en büyük ümittir. Ve Bartınlılar bunda kuvvet bulmaktadırlar.

NECDET İNCEOĞLU
Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı

Acaba ne derler?

78. sayınızda, Hürriyet gazetesinden aktardığınız bir okuyucu mektubundaki iki evlâdı Amerikalı bir subay tarafından otomobille çiğnenerek öldürülen bir babanın feryadını okudum. İki çocuğu çiğneyip öldüren, üçüncüsünü de ağır yaralayan Amerikalı subay, görevli olduğu gerekçesiyle serbest bırakılmış! Yalovalı baba soruyordu, evlâtlarımın hakkını kim koruyacak diye.

YON'ün o sayısı çıktığı gün, Ankarada da bir olay geçti. Bilmiyorduk, bu vesile ile öğrendik. Amerikalıların Ankarada, burnumuzun dibinde, Abidinpaşa semtinde bir radar üsleri varmış. Burada görevli bir Amerikalı şoför, üssünden şehre gelirken otomobiliyle dört yaşında bir kız çocuğunu çiğneyip öldürdü. Şoför efendi otomobilini hem saatte 100 kilometre hızla sürüyormuş, hem de bir elindeki dondurmayı yalıyormuş! Abidinpaşanın o daracık yolunda tozu dumana katarak 100 kilometre sürat yapmak ne demektir, bunu bir kenara bırakıyorum. Hadi trafik kaidelerine uymazlık, sarhoşluk, küstahlık, bayrağımıza saygısızlık gibi haller Amerikalıların normal davranışı olarak kabul edilsin, ama, bir adam bir çocuğu çiğner, öldürür, yüzde yüz suçlu olduğu tesbit edilirse, nasıl olur da bu öldürme sırasında vazifeliydi diye serbest bırakılır? Sulh zamanında bir insanın bir başka insanı öldürürken vazifeli olması ne demektir? Bunu bana izah edebilir misiniz?

Hikâyenin sonunu da söyliyeyim, şoför efendi, zavallı yavrusunun cesedi başında gözyaşları içinde çırpınan anaya rağmen serbest bırakıldı. Vazifeliymiş, Vazifeli olduğu için de Türk mahkemelerinde yargılanmıyacak, bir Amerikan mahkemesinde yargılanıp, bir iki yüz dolar tazminat ödeyerek paçayı kurtaracak.

Buna sizin ne diyeceğinizi tahmin ediyorum. Sayın Dışişleri Bakanı, Adalet Bakanı ve nihayet Başbakan ne diyorlar, doğrusu merak ediyorum.

Rıfkı MERİÇ — Ankara

BASINDAN

özeleiliğin çok verimli sözcülüğünü paylaşamadıkları için biribirine giren Barış Dünyası ile Yarın dergisi arasındaki tartışmayı, YÖN okuyucularına hoşça vakit geçirtmek amacıyla sütunlarımıza aktarmamız üzerine, başyazarı Prof. Yalçın tarafından yapılan Yarın, komünizm tüccarlarının perişanlığı konusunda ilk defa olarak bize hak verdi! Yarın, başyazarının kaleminden çıktığı belli olan imzasız yazısında «antikomünizm» iddiasıyla ortaya çıkan zevatın «bir takım budalalıklar» yaparak dâvâya zarar verdiklerini ileri sürmekte ve «bu işi meslek hâline getirmiş olan bir senatör» sözleriyle de herhalde Tevetoğlu'nu kınamaktadır.

«Bu cahiller ve budalalar susmalı ve komünizm ticareti, Türkiyenin tek Marksolog'u olan Prof. Aydın Yalçın'ın tekelinde yürütülmelidir» tezini savunan «Kurt gelecek demedik mi?» başlıklı bu çok hoş yazıyı aynen yayınlıyoruz:

(NOT: Sayın Profesörün YÖN hakkındaki «Kurt» iltifatına çok teşekkür ederiz.)

YARIN

«Kurt gelecek!» demedik mi?

Yön Dergisinin son sayısında YARIN'dan ve bir de Barış Dünyası adlı dergiden pasajlar alınmış. Barış Dünyasında bir süre önce hakkımızda çıkan, mânasız, muhtevasız bir takım tarizleri cevaplandırmak için yazdığımız yazılar ve bunun sebep olduğu polemik haklı olarak Yön dergisini pek keyiflendirmiş. «Bakın» diyor, özel teşebbüsü savunan bu iki dergi, ilân gelirini paylaşamadığı için nasıl birbirine girdi?»

Yön'ün bu satırları, bir takım kimselerin «antikomünizm» iddiasıyla bir takım budalalıklar yapmalarının ne kadar zararlı olduğunu açıkça göstermektedir. Türkiye'de şimdiye kadar bazı kimselerin, komünist ve marksist akımları cevaplandırmak için, din, vatan, millet edebiyatıyla ortaya atılmaları, bu akımları durduran değil, bil'akis besliyen faktörlerden biri olmuştur. Bu işi meslek haline getirmiş olan bir senatör'ün, şimdiye kadarki faaliyetleri, bu dâvaya hiç bir şey katmadığı, hattâ belki de zararlı olmaya başladığı gibi, sözde «anti-komünizm» maskesi altında yapılan bazı yayınlar da gerçekten itibar kırıcı olmaktadır. Çünkü okuyanlar, «yahu, bu konuda verilecek cevap bu ise, Marksistlere hak vermek lâzım!» demektedirler. Bu sebeptendir ki, bir takım dergilerin, ne Türkiye'de ne de bütün dünyada Marksist akımların üstünde durduğu ana konulara nüfuz etmeden, bunlara karşı çıkarılacak alternatifleri anlayıp iyice hazmetmeden, çalakalem giriştikleri kampanya fayda yerine zarar vermektedir. Batı'daki yeni fikir cereyanlarını takibedemiyen, sosyal ilimlerdeki en son gelişmelerden haberdar olmıyan bazı kimselerin lâf ebeliği ile sözde «Anti-komünizm» cihadına katılmaları, bu tartışmada fikir ve kaliteye önem veren aydınlar üzerinde son derece kötü bir tesir yaratmaktadır. Bizim anlatmaya çalıştığımız nokta budur.

Yön'ün bizim yayınlarımıza, fikir alanında ciddi bir cevap vermesini muhtemel görmemekle beraber bunu gerçekten arzu etmekteyiz. Fakat Yön bir fikir dergisinden çok, alelade bir polemik ve tahrik organı olduğu için, onun ciddi tartışmaya iltifat etmemesini de tabii karşılıyoruz. Dergimizle, sözde aynı dâvayı savunur görünen bazı pejmurde yayınlar arasındaki polemik ve yazışmayı, Yön'ün «menfaat kavgası» şeklinde göstermeye çalışması düpedüz bir demagojidir. Ciddi tartışmadan çok, konuyu saptırıcı polemik usulünün tipik bir örneğidir.

Yön bizim dediğimizi gayet iyi anlıyacak durumdadır. Buna rağmen, «karşı kampta çıkacak her ihtilâf, burjuva ve kapitalistlerin çirkin menfaat kavgalarından ibarettir!» diye, herşeyi kesip atan standart Marksist propaganda, belki Yön okurlarının kulağına daha hoş gelecektir. Belki Yön'ü ilgilendiren tek nokta da budur!

YENİ TANİN

Ama.. Ama.. Ama?

C.H.P.'nin lejyonerlerinden Turan Güneş ve Emin Paksüt geçen gün bir gazete bayiinin önündeydiler. Yanlarına yaklaştım. Baktım Turan Güneş bir özel sermaye dergisinin adını söyledi. Biraz güçlükle cebinden parayı çıkarıp verdi. Derginin kapağında C.H.P.'deki miras meselesi anons ediliyordu. Güneş yanına yaklaşanlara gülümseyip: «Okuduğumdan değil. Malûm miras meselesi... Onu okuyacağım» dedi...

Yanındakiler gülümsediler. Birisi:

«Mirastan evvel elinizdekileri paylaşıyorlar beyefendi.. Meclisteki komisyon, bilinen komisyon yakında sizlere de uzanır...»

Güneş kafasını saladı. Elindeki dergiyi sallayıp «Komisyondaki C.H.P.'lilere ne demeli bilmiyorum! Bildiğim Anayasanın gerçekten anayasa olduğu... Zira anasını ağlatıyorlar...»

ABONELERİMİZE

YON yeni çıkışından itibaren bizdeki adreslerinize gönderilmeye başlanmıştır. Kapalı bulunduğumuz süre içinde adreslerinde değişiklik olan abonelerimizin, yeni adreslerini (P.K. 512 — İstanbul) adresine bildirmelerini rica ederiz.

ÇAĞRI

YON bugün okuyucularının desteğine, eskisinden çok daha büyük ölçüde ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple süresi biten abonmanlarınızı vakit geçirmeden yenilemenizi ve çevrenizde YON'e yeni aboneler kazandırmak için çaba göstermenizi dileriz.

Saygılarımızla.

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Ziya Gökalp Caddesi No. 28/1 Yenişehir — Ankara Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Mollafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

KALKINMA ÇAGI

Bugün artık ispatlanmıştır ki, bir millet 25-30 yıl içinde kalkınabilir. Kalkınma derken, düşük gelirli ilkel tarım uygarlığından, gelir seviyesi yüksek ileri sanayi uygarlığına geçmeyi, yani Batılılaşmayı kastediyoruz.

Biz kalkınma çabamıza 1923 de başladık. (Osmanlı İmparatorluğunun iki yüzyıl önceki Batılılaşma çabalarını bir kenara bırakıyoruz.) 1923 den beri 41 yıl geçti. 41 yılda kalkınmış bir ülke olmalıydık. Mütevazi ölçülerle bir İtalya'nın, bir Yugoslavya'nın gelir seviyesine ulaşmış bulunmalıydık. Köylere elektrik, su okul götürme dâvamızı çoktan çözmüş olmalıydık. Okuma yazma bilmeyen insan kalmamalıydı.

Denebilir ki biz yavaş bir tempoyla kalkınma yolunu seçtik. Belki kaplumbağa hızıyla yol alıyoruz, ama her geçen yıl iyiye doğru gidiyoruz. Ne var ki, bir kaplumbağa temposuyla bile ilerliyemiyoruz. İyiye değil, kötüye doğru gitmekteyiz; 1964 yılında okuma yazma bilmiyenlerin sayısı, 1927 yılındakinden fazladır. İkinci Dünya savaşından önce gecekondu yok gibiydi. Şimdi İstanbul, Ankara ve İzmir nüfusunun yarısına yakın kısmı gecekondularda yaşamaktadır. Adana, Bursa, Antalya vs. gibi şehirlerde gecekondular çoğalmaktadır. Toprak hızla artan nüfusu beslemeye yetmemekte, işsizlik artmaktadır. Dışarıdan gıda yardımı almazsak tehlikeli kıtlık ve açlık yılları yaşıyacağımız bilinmektedir. Orman tahribi, erozyan herkesi kara kara düşündürmektedir. Dış borçlar, ciddi bir kalkınma hareketine yol açmadan, ağır faizler yüklenerek yıldan yıla artmaktadır. Kalkınma Plânında da belirtildiği üzere, gelir dağılışındaki büyük dengesizlik, düzeleceği yerde genişlemekte, sınıf tezatları keskinleşmektedir.

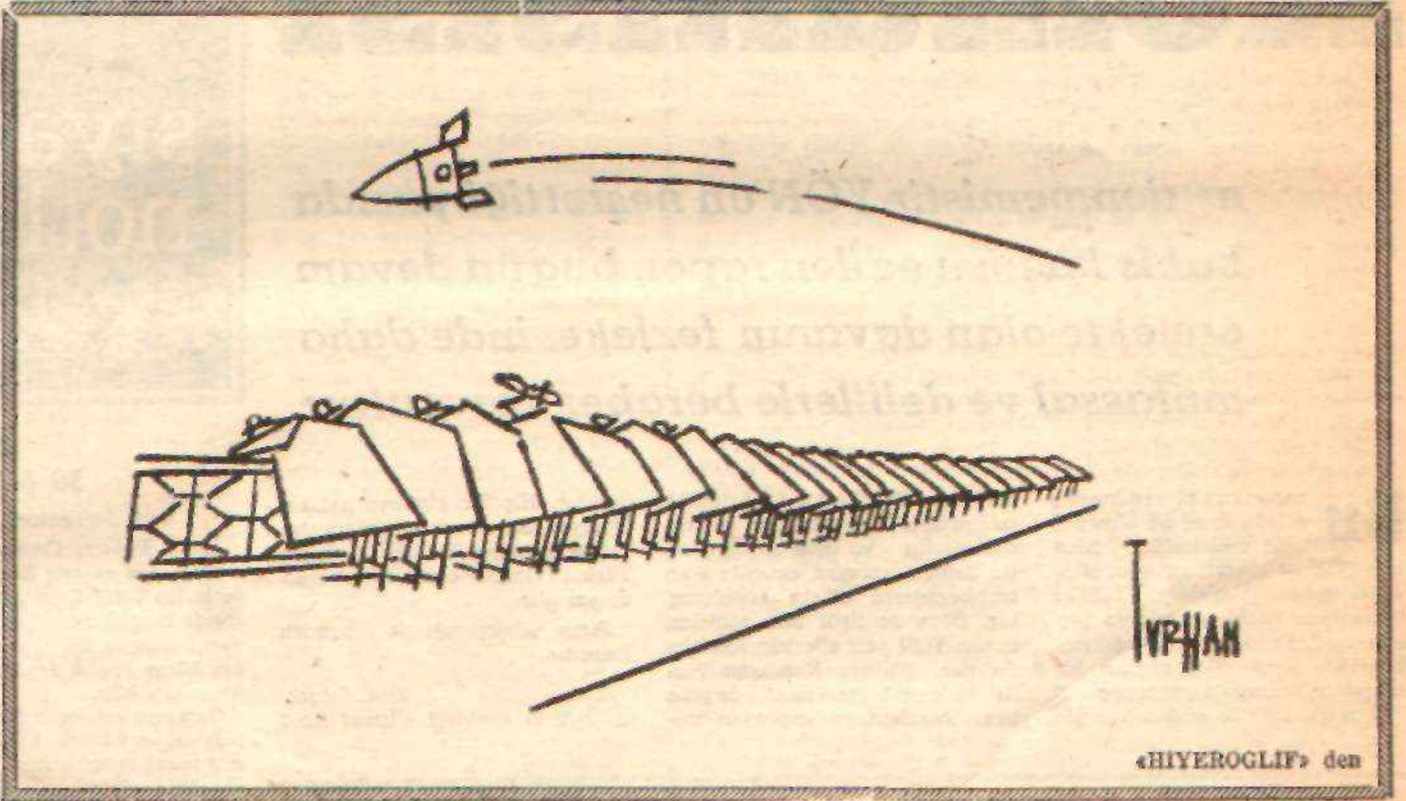
Tersine bir gidiş içinde olduğumuz ortadadır. Çağın fikirlerine ve temposuna ayak uydurmadığımız için gerilemekteyiz. Üç yüzyıl önce dünyanın en büyük imparatorluklarından birini kurmuş ve Batıya boyun eğdirmiş olan memleketimizden bugün dünyanın en geri on ülkesinden biri diye söz edilmektedir. Fakir ülkeler arasında ilk Batılılaşma savaşını açan Atatürk'ün Türkiyesi şimdi en keri ülkelerden biri.

Bu durumda milliyetçiyim diyen bir insanın kafasını avuçlarının içine alıp bir limon gibi sıkması, nerede yanıldığımızı, neden ve nasıl bu duruma düştüğümüzü sorması gerek. Gerçek milliyetçinin en ufak peşin fikre kapılmadan gözlerini bir projektör gibi dünyaya açması ve dünyanın nereye gittiğini araştırması gerek.

Başını kuma devekuşları gömer..

Çağımızda sömürgecilikten kurtulan bütün ülkeler, bir kalkınma humması içinde bulunuyorlar. Bağlantısız Ülkelerin Kahire Konferansı bir bakıma fakir ülkelerin kalkınma toplantısı oldu. Toplantıda, barış içinde bir arada yaşama, yeni sömürgecilikle ve emperyalizmle savaş, bağlantısızlık, genel silâhsızlanma, fakir ülkelerin ortak cephe teşkili gibi çağımızın ana temaları hep kalkınma açısından ele alındı. Bu ülkelerde politikacılar, köylüler, işçiler, ve aydınlar kalkınmadan başka lâf konuşmuyorlar. Bizde bir Kıbrıs meselesi, bütün işleri durdururken, Cezayirli ihtilâlciler, en öldürücü silâhlarla donatılmış Fransız ordusuna karşı ölüm kalım savaşı yaparlarken, Trablusgarpta toplanıp bir ekonomik ve sosyal kalkınma programı hazırlıyorlar, savaş biter bitmez de bu programı derhal uygulamaya koyuyorlardı. Cezayir halen toprak reformunu tamamlamak üzeredir. Memleketimizde ise hâlâ pilot bölgelerden söz edilmektedir.

Millî gelirlerimizin yüzde 15 ini yatırımlara ayırmakta büyük güçlük çekerken, bizden düne kadar çok daha zor şartlar altında bulunan Mısır, milli gelirinin yüzde 25 ini yatırımlara yöneltebilmektedir. Yatırım hacmindeki bu yüzde 10 fark, on yıl içinde Mısırın Türkiyeyi bir hayli geride bırakması demektir.

«HIYEROGLIF» den

Türkistandaki milyonlarca ırkdaşımızdan haberimiz var mı? Sovyetler Birliğini ziyaret den Türk Parlamento heyeti üyeleri, özel konuşmalarda, Türkistanın tarım,sanayi ve eğitimde gerçekleştirdiği hamleleri anlata anlata bitiremiyorlar. YÖN de toprak ağası diye insafsızca yüklendiğimiz güneyli bir milletvekili, dün bizden bir kaç yıl geride bulunan Türkistan için, «Ana meselelerini çözmüş» hükmünü vermektedir.

Önümüzde Amerikan Hükûmetinin yerı resmi organı olan antikomünist Newyork Times var. Gazete Bulgaristan hakkında şunları yazmaktadır: «Bulgaristan'a gelen ziyaretçi, özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinde, inkâr edilmez bir ilerlemeyle karşılaşır. Daha bir süre önce milyondan fazla kara cahil bulunan bu memlekette, bugün herkes okur yazardır. Üniversiteye devam eden öğrenci sayısı bakımından, Bulgaristan bugün, her 10 bin vatandaş için 98 öğrenciyle Amerika ve Sovyetler Birliğinden sonra dünyada üçüncü durumda bulunduğunu ileri sürmektedir... Bulgaristanda elektriksiz köy kalmamış gibidir...»

Le Monde gazetesinde, Çin hakkında 15 sayı süren bir incelemeyi okuyorum. Çini çok eski günlerden beri tanıyan Uzak Doğu uzmanı yazar, pek yakında atom bombası patlatması beklenen bu 700 milyon nüfuslu ülkenin, hızlı bir kalkınma ve ilerleme içinde olduğunu belirtmektedir. Dağınık köyleri birleştirmek, gizli işsizleri seferber etmek, rasyonel tarım yapmak ve köye ortaokulu, hastahanesi, fabrikası ve tiyatrosuyla uygarlığı götürmek demek olan Çinin cür'etkâr «komün» denemesi, Batıda ve bütün azgelişmiş ülkelerde ilgiyle izlenmektedir. Zira biliniyor ki, azgelişmişliği kısa zamanda kökünden kaldırmaya yönelen «komün» denemesi başarıya ulaşırsa, aynı meselelerle karşı karşıya bulunan birçok azgelişmiş ülke, Çin kalkınma metodunu benimseyebilecektir.

1930 yıllarında geri bir ülke olan Sovyetler Birliği, feza yarışında bugün dev Amerikayı geçmiştir. 1960 den önce, hayat seviyesi bakımından da dünyanın en müreffeh ülkesini geride bırakmak için, Sovyetler Birliği büyük bir kalkınma hamlesine girişmiştir.

Denecektir ki, bu ülkelerde hürriyet yok ve kalkınma metodları zâlim. Doğru, fakat kalkınmalarını tamamlıyan bu ülkeler, şimdiden aralamaya başladıkları Demirperdeyi kaldırıp daha çok hürriyete ve refaha yöneldikleri zaman —ki Batıda antikomünist düşünürler bile bu hürriyetçi gidişi kaçınılmaz saymaktadırlar— biz ne yapacağız? Demirperde kalkınca onların değil, bizim sefaletimiz sırıtacak.

Bu sebeple Türk milliyetçileri olarak, peşin fikirleri, korkuyu, demagojiyi elinizin tersiyle itip takkeyi önümüze koymak ve düşünmek zorundayız: Neden böyle olduk? Nasıl kalkınacağız?

Yabancı Kompleksi

Bilinen bir şey varsa, Atatürk devrindeki çok kısa bir süre hariç, şimdiye kadar kalkınmamızı yabancılardan beklemiş olduğumuzdur. Sultan Abdülmecit devrinden beri, yabancı sermaye gelsin, Sam Amca versin, kalkınalım dedik ve demekteyiz. Bugün tam bir çıkmaz içine düştüğümüzü hissetmeye başladığımız halde, kurtuluşu, yabancı sermayeye yeni tâvizler tanımak, işçi ihraç etmek ve turist beklemekte görmekteyiz. Bu ümitler de, geçmiş ümitler gibi boşa çıkacaktır. Zira bir millet, dilencilikle, turistlere garsonluk etmekle, kumarhaneler ve sefahathaneler açmakla ve işçisini yabancı işçinin artık *tenezzül etmediği işlerde çalışmaya* göndermekle kalkınamaz. Bir zamanlar Fransa'da yarım milyondan fazla Cezayir'li işçi vardı. Cezayir'de 1 milyondan fazla Avrupalı yaşamakta, bu ülkeye turist ve yabancı sermaye akmaktaydı. Ama o tarihlerde Cezayir en koyu bir sefalet içinde sürünmekteydi. Düne kadar Küba, bir Amerikan cenneti idi. Amerikan sermayesi, çok sayıda milyoner turist Küba'ya akmakta, Küba'lı işçiler Amerikada rahatlıkla iş bulmaktaydı. En lüks oteller, kumarhaneler, zevk evleri ve müziğin en güzeli Kübadaydı. Kübalı, zengin Amerikalı turistin dolarları için, otelci, lokantacı, müzisyen, kumarbaz, garson ve fahişe olmuştu. Amerikalı bu turizm cennetinde milyonlarca dolar harcamakta, ama Küba açlık, sefalet, fuhuş ve kumar ülkesi olarak kalmaktaydı.

Yabancıya el açarak, memleketin bütün zevklerini yabancıya peşkeş çekerek kalkınma denemeleri bugün bütün azgelişmiş ülkelerde iflas etmiştir artık.

Kalkınmanın ilk şartı, kendine inanmak, güvenmek ve haysiyetli olmaktır. Millî haysiyet, inanç ve gururdan yoksun ülkeler, sömürge kalmaya mahkûmdur.

Öyle görünür ki, memleketimizin felâketi kendimize olan güveni kaybetmemizle başladı. Geçen yüzyılda Batının teknik ve ekonomik üstünlüğü karşısında, manen de çöktük. Batının üstünlüğü kompleksinden bugün de kurtulmuş değiliz. Kalkınma Plânı, yabancı uzmanların direktifleri ve kontrolları altında hazırlanır. Eğitim plânlarımızı yabancılar yapar. Reformları, onlar tavsiye eder. Bütün bakanlıklar yabancı uzmanlarla ve onların hazırladıkları çoğu değersiz ve hattâ zararlı raporlarla doludur. Üniversitelerimizde, yabancıların tarihi, sosyal ve ekonomik dâvaları, Türkiyenin meselelerinden çok daha geniş yer alır. Azgelişmiş Türkiyede, azgelişmiş ülkeler ekonomisinin okutulması, ancak Batılıların bu mesele ile ilgilenmesinden sonra başlar! Radyomuz, papağan gibi Amerikan propagandasını tekrarlar.

Bu örnekleri sayfalar dolusu uzatmak Türkiyenin kültür bakımından nasıl sömürgeleştiğini göstermek mümkündür.

«Neden böyle olduk, nasıl kalkınacağız» sorularına doğru bir cevap bulabilmek için, herşeyden önce, kafalarımızı sömürgelikten kurtarmak gereklidir.

Doğan Avcıoğlu

(Mahkeme kararı gereğince yayınladığımız bu tekzip yazısını, aynı sayıda cevaplandırmak, ilgili kanun hükümleriyle yasaklanmıştır.)

Komünist olmayan hiç bir kimseye «Sen Komünistsi

n» denmemiştir YÖN'ün neşrettiği yazıda bahis konusu edilen rapor, bugün devam etmekte olan davanın fezlekesinde daha mufassal ve delillerle beraber mevcuttur.

Bu raporların neşredilmemiş olması, bize ait olmayan usul meselesidir. Nitekim YON de neşretmemiştir. Mektupta geçen cümleler, YON'ce bilinmeyen şifahi temaslarda geçmiş bazı fikirlerin karşılığı mahiyetinde olup YON bunları bir mugalata sermayesi yapmıştır. "

O tarihlerde ve ondan sonraki devirlerde Komünistler, Kürtçülük faaliyetlerinde aktif birer rol oynamışlardır ve oynamaktadırlar. Bu deliller, cereyan etmekte olan mahkemelerde ortaya konulmuştur. Dâva ile ilgili bazı şahıslar, bugün YON yazı ailesinin içerisindedirler. Türkiye Komünist Partisinin, şark bölgesi hakkında plânları ötedenberi ve bugün de malûmdur. Hiç bir kimseye hakikat olmayan bir isnad yapılmamıştır. Devlet Emniyet Teşkilâtı, daima Türk Devletinin olan tez'in yanında yer alır.

Bizim söyleyeceğimiz bundan ibarettir.

Ziya Selışık
Millî Emniyet Hizmet Reisi

siyasi notlar

İçeride yalnız Bayar kalacak

Adalet Bakanı Sedat Çumralı hafta içinde yaptığı bir basın toplantısında, Yüksek Adalet Divanınca Yassıadada yargılanıp çeşitli ağır hapis cezalarına çarptırılanlardan halen hapishanelerde kalanlar hakkında bilgi verdi: Çumralının söylediğine göre, 1960 İhtilâli ile devrilip çeş'tli suçlarından dolayı ağır hapis cezasına çarptırılmış olanlardan halen cezaevlerinde bulunanların sayısı sadece 42 dir. Yassıadada çeşitli ağır hapis cezalarına çarptırılan 500'e yakın mahkûmdan halen cezaevinde bulunması gerekenlerin sayısı ise 66 dır. Bunlardan iki tanes', Zeki Erataman ile Reşat Akşemsettinoğlu yurt dışında firardadır. Geri kalan 64 hükümlüden 56 tanesi affedilmeleri için ilgili makamlara başvurmuş, 13 ü af ed'lmiş, birinin edilmek üzere kararnamesi hazırlanmış, sekiz tanesi hastalıkları

dolayısı ile geçici olarak serbest bırakılmışlardır. Otekilerin durumu da tetkik edilmektedir, muhtemelen bunlar da affa uğrayacaklardır.

Hastalık, sakatlık ya da kocamışlık gerekçesiyle, Cumhurbaşkanının özel af yetkis'nden istifade etmeye talip olmayan sadece sekiz Yassıada hükümlüsü vardır. Bunların da Celâl Bayar dışında kalan yedi tanesi, on yıl ağır hapse mahkûm olup çeşitli af kanunu maddelerinden istifade ederek Kasım ayında tahliye edilecek olan mahkûmlardır. Dolayısıyla, Kasım ayından sonra Türkiyede cezaevlerinde esk' DP erkânından üç dört müebbed hapis hükümlüsünün dışında kimse kalmayacak ve yıllarca memlekette en müessir yatırım diye bakılan af konusu da büyük ölçüde sona erecektir.

Tabii Muhalefet bu kere de hapishanelerden çıkmış olanların Anayasa gereğince kısıtlanmış ya da kaldırılmış siyasî haklarının geri verilmesi yolunda yen: bir kampanya açmazsa...

Bayar'ın 30 bin liralık emekli aylığı

Halen Kayseri Cezaevinde yatmakta olan süresiz hapis cezasına mahkûm Celâl Bayar, geçen hafta içinde Emekli Sandığından, kızı ve vasisi Nilüfer Gürsoy eliyle, otuz bin küsur l'ralık üç aylık emeklilik çekini aldı.

Geçen yıl çıkarılan bir kanun gereğince, emeklilik hakkını kazanmış mahkûmların suçları ne olursa olsun aileleri emekli maaşlarını almaya devam edebilmektedirler. Celâl Bayar işte bu kanundan faydalanarak ayda onbin liradan fazla tutan bir emeklilik ödeneği lmaktadır. Aynı şekilde, 27 Mayıs ihtilâlinin düşürdüğü ve Yüksek Adalet Divanının Yassıadada yaptığı yargılamalar sonunda vatan hiyanetiyle bir kısmını 'dama, bir kısmını da ağır hapis cezalarına çarptırdığı diğer Demokrat Parti erkânı, bu arada Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Refik Koraltan adına da Emekli Sandığından, normal vatandaşlar için astronomik sayılabilecek emeklil'k ödenekleri alınmaktadır.

Emekli Cumhurbaşkanı ödeneği alan Celâl Bayarın kızı Nilüfer Gürsoy, babası adına üç ayda bir ödenecek olan otuz küsur bin liralık emeklilik ödeneği çekini alırken, devlet emeklilerine ver'len ve çekler alınırken gösterilmesi zorunlu olan «özel belge» nin üstündeki «sabık ve sakıt Cumhurbaşkanı Celâl Bayar» deyiminin de değiştirilmesini sağladı. N'lüfer Gürsoy daha önce Emekli Sandığına babası adına bir dilekçe vermiş, özel belgenin kişiliği gösteren hanes'ndeki «Sakıt Cumhurbaşkanı» deyiminin kaldırılmasını istemişti. Bu işlemin gecikmesi üzerine ikinci b'r dilekçe ile bir kere daha Sandığa başvuran Gürsoy otuz küsur bin liralık çekle birlikte üstünde «Sakıt Cumhurbaşkanı» yazmayan bir de yeni özel belge aldı ve eskisini sandığa bıraktı.

CHP KURULTAYI

Yenimahale ve Kızılay Ankarada iki semtin adıdır. Alemdar ve Büyük de bu semtlerde bulunan iki sinemanın adı. Bu iki semt ve iki sinema Türk siyasi hayatında uzun yıllar yer etmiştir. Yenimahalle mütevazi bir ufak memur mahallesi, Alemdar ufak memur mahallesinin mütevazi sinemasıdır.

Kızılaydaki Büyük Sinema ise büyük şehrin büyük eğlence yeri. Geride bıraktığımız iktidarlar devrinde, muhalefette olan CHP. ye kurultaylarını yapmak için Menderesin yakın arkadaşı, Büyük Han ve Büyük sinemanın sahibi iş adamı Kâzım Rüştü Güven hiç bir zaman sinema salonunu kiralamamıştır. Ankarada pek çok sinema da bu konuda çekingenlik göstermiş, sadece mütevazi memurlar semti Yenimahalledeki Alemdar sinemasının sahibi muhalefete salon kiralama cesaretini gösterebilmiştir. Ondan sonra da CHP. ve öteki muhalefet partileri daima kurultay ve büyük kngrelerini bu sinema salonunda yapmaya başlamışlardır. Sonra 27 Mayıs oldu.

İşadamı Kâzım Rüştü CHP.'nin ilk kurultayı için sinema salonunun «emre amade» olduğunu CHP. yöneticilerine, bildirdi. Ama o zamanlar CHP. yöneticileri daha iktidara şimdiki kadar ısınmamışlardı, giden ağam gelen paşam diyen işadamını terslediler. Kurultaylarını en kara günlerinde vefa gösteren Yenimahalledeki Alemdar sinemasında yapmakta devam edecekler. Nitekim yaptılar 15 ve 16'ncı kurultaylar gene Yenimahalledeki Alemdar sinemasında toplandı ve sinema sahibine şükran hisleri belirtildi.

O günden bu yana köprülerin altından çok sular akmış, CHP. yöneticileri iktidara iyice ısınmış olmalılar ki, şu CHP. Onyedinci Kurultayı, Kızılaydaki Büyük sinemada tiplanıyor!..

Iktidara iyice ısınmış, mütevazi Alemdardan Kâzım Rüştünün Büyük sinemasına sıçramış olan CHP. nin bu Kurultayı, öncekilere nazaran sakin seçecektir. Bu demek değildir ki, hiç gürültü patırdı olmayacak, hiç tenkit ve itiraz sesi yükselmeyecektir. Elbetteki bir hareket görülecektir. Ama bu çıkışların Kurultayı bir heyecan kasırgası ile sarsacağını beklemek fazla iyimserlik olacaktır.

Dr. KEMAL SATIR
«Gülek'e ne söyledi?»

ORHAN ÖZTRAK
«Vazifeden kaçmam!..»

Kurultayı CHP. nin hukuken değilse bile, fiilen değişmez Genel Başkanı olan Başbakan İsmet İnönü açacaktır. Genel Başkan, sayıları 1500 ü bulacağı sanılan Kurultay delegelerini, partinin Kurucusu Atatürk, geride bıraktığımız yıl içinde ölen CHP. liler, bu arada birkaç gün önce müessif bir trafik kazasında vefat eden eski Parti Meclisi üyelerinden, eski Devlet Bakanlarından Cemil Sait Barlas, Kıbrısta Şehit düşen Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel ve diğer kayıplar için saygı duruşunda bulunmaya davet edecekir. Daha sonra Kurultay Başkanlık divanı seçimi yapılacaktır. Seçilecek olanlar bir başkan, iki yardımcı ve altı kâtiptir. Bu arada İnönü, geride kalan dönemin muhasebesini yapan bir konuşma yapacaktır. Bu konuşma, ileriye ait bir takım işaretleri de taşıyacağı için önemli olacaktır. Sonra Parti Meclisi raporu okunacak, komisyon seçimleri yapılacaktır.

Kurultay ve komisyonlarının çalışmasının üç gün devam etmesi beklenmektedir.

Komisyon raporlarının okunması, görüşülmesi, genel görüşmeler, ve dilekler faslında yapılacak bir kaç çıkış bitince, bütün CHP. lilerin merakla bekledikleri ve Kurultayın asıl düğüm noktasını teşkil eden seçimlere sıra gelecektir.

Satır mı Öztrak mı?

Partinin Kurultaydan sonraki en yetkili organı olan Parti Meclisine bu yıl da kırk kişi seçi-

CHP. Kurultayı

Cemal Reşit Eyüboğlu

C.H.P.'nin XVII. Kurultayı, 16 Ekimde Ankara'da toplanıyor.

Genel seçimler yaklaştıkça, partiler arasındaki, zaten süre gelen verimsiz ve olumsuz çekişmeler şiddetini arttırmaktadır.

A.P. ileri gelenlerinin, bir seri İl ve İlçe kongrelerinden faydalanarak çektikleri nutuklarda, A.P. nin, Türkiyenin % 65 ni temsil ettiği; azınlıkta bir partinin iktidarda bulunduğu fikrini kamu oyuna yerleştirmeye ve türlü aşırı iddia ve ithamlarla C.H.P. ni çürütmeye, seçimlerin öne alınmasını sağlamaya çalıştığı görülüyor.

Oysaki, 1961 Genel Seçiminden sonra çeşitli sebeplerle yapılmış mahalli veya kısmi seçimlerin sayılara dayanan sonuçları böyle bir iddiayı hiç olmazsa şimdilik, haklı göstermiyor.

Türlü zorluklar içinde üç yıldan beri karma hükûmetlerle Türkiye'yi yönetmeye çalışan C.H.P., parti olarak henüz böyle geniş bir seçim kampanyasına atılmış görünmüyor. Bu sebepten C.H.P. nin bu Kurultayı, bu yönde de bir başlangıç noktası olabilir.

Şurası da muhakkaktır ki C.H.P. yöneticileri yaklaşmakta olan seçimleri de hesaba katarak bu Kurultayda, bir yandan 3 yıllık icraatın savunmasını yapacak, bir yandan da siyasi rakiplerinin propagandalarını çürütmeye ve karşı propaganda ile gelecek seçimler için yatırımlar yapmaya çalışacaklardır.

Özellikle, ortada Kasım Gülek'in partiden çıkarılma kararının kaldırılması konusu dışında, tartışma ve çekişmelere sebep olacak önemli bir anlaşmazlık da bulunmadığına göre, parti yöneticilerinin ve partinin militan kadrosunu teşkil eden delegelerin Kurultayda, özlü ve C.H.P. için olduğundan çok kamu oyu için de çekici ve yararlı konular üzerinde tartışmalar yapması beklenmelidir.

Şurası açık ve kesindir ki, yeni Türkiye'nin siyasi tarihinde, ilk olarak bu kadar uzun bir süre dayanmak kabiliyeti gösterebilmiş olan bugünkü çok partili demokrasi düzeninin ayakta durabilmesi, her şeyden önce yine bu partilerin tutumuna bağlı görünmektedir.

1961 — 1964 deneyleri, bu yönde hem umut verici hem de umut kırıcıdır.

Çünkü, bu süre içinde ilkin, Cumhurbaşkanı ve Meclis Başkanları seçimlerinde patlak veren buhran geçiştirilebilmiştir; iki ciddi ihtilâl teşebbüsünün yarattığı gergin hava bir süre Sıkıyönetim ile atlatılabilmiştir.

Amma, ne C.H.P. — A.P. karma hükûmeti, ne sonraki karmalar, bir az gelişmiş ülke niteliğinde olan ve bu sebeple de iktisadi ve sosyal çeşitli büyük kalkınma güçlükleri içinde bocalayan Türkiye'nin Ana Dâvaları ile ciddi bir şekilde uğraşabilmiş değillerdir.

Bütün umutları üzerinde toplayan Kalkınma Plânı, bir sihirli deynek gibi göstermelik olmaktan öte, etkin bir araç olarak kullanılamamıştır.

Gelir kaynaklarından beklenen elde edilememekte; değil plânın finansmanı, olağan devlet giderlerinin karşılanabilmesi bile, mutad usuller dışında bir takım olağanüstü tedbirlerle mümkün olabilmektedir.

Dış ödeme dengesindeki bozukluk, gittikçe vahametini arttırmaktadır; Amerika'dan ve çevrelerinden, Avrupa Konsorsiyomundan sağlanan krediler, dış borçların faiz ve taksitlerini ancak karşılayabilmektedir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinin radikal ıslâhı ile kâr eder kurumlar hâline getirilmesi, Toprak Reformu, gecekondular, Millî Eğitim seferberliği gibi, yasama organı içinde ve dışında kuvvetli hükûmetlerin cesur icraatını bekleyen millî dâvalar kendi hallerine terkedilmiş gibidir.

Bu örnekleri sahifelerce çoğaltmak mümkündür.

Halbuki, 1961 — 1964 süresince partiler arasındaki çekişmeler, konuları ve sebepleri ile Türkiye'nin bu gerçeklerine tüm yabancı, bir bilimsizlik ve bilinçsizlik içinde ve süratle bir rejim buhranına doğru gelişip gitmektedir.

İşte, C.H.P. nin, Genel Seçimler öncesi XVII. Kurultayı böyle bir konjonktür içinde yapılacaktır.

C.H.P., 4.Eylül.1919 da, «Sivas Kongresi» nde Atatürk'ün başkanlığında kurulan, «Anadolu ve Rumeli Müdafaayi Hukuk Cemiyeti» nin devamıdır.

Bu parti, büyük iki liderin öncülüğünde ilerici ve devrimci bir dünya ve toplum görüşü içinde yurda, en çetin zamanlarda bile türlü büyük hizmetler yapmış tarihî bir partidir.

Bu gün Türkiye'nin aydın kadrolarının, hiç olmazsa ortalama bir hesapla, güven ve umutlarının odağı niteliğini henüz saklı tutabilmektedir.

Umarız ki, Y.T.P. gibi, programı itibariyle olduğu kadar, kadroları ile de liberal bir partinin liderinin ağzından bile, «dış ticaretin ve bankaların devletleştirilmesi» sözlerinin söylenmeye başladığı böyle bir devirde, C.H.P. nin ilerici kadroları, bu Kurultaydan faydalanarak partiye, 6 büyük ilkesi yönünde yeni bir dinamizm ve inanç getirecek ve çevreye güven verecek bir olgunluk ve cesaretle bütün askıdaki millî dâvalara el koyabilsin.

[illegible] Gerçi bundan daha önce [illegible] Genel Başkan seçimi yapılacaktır ama, bu bir formalite seçimi olmaktan ileriye gitmeyecek, İnönü son iki Kurultaydakinin [illegible] bir iki kaçak oy dışında [illegible] oyunu alacaktır. İnönünün karşısına bir rakip olarak çıkmak ise kimsenin [illegible] değildir.

[illegible] Parti Meclisinin kırk [illegible] Yüksek Haysiyet Divanı [illegible] seçimi etrafında toplanmaktadır. Bu arada Kurultay müzakerelerinin ortaya çıkaracağı bir başka husus, Parti Meclisi üyelerinin sayısının kırk mı yoksa kırkiki mi olacağıdır. Zira geçen Kurultayda alınmış bir karar, Parti Meclisine Kadın ve Gençlik Kollarından da birer üyenin katılmasını *gerektirmektedir. Ancak* bu kadın ve gençlik temsilcilerinin kırka mı dahil olacağı, yoksa üye sayısının 42 ye mi çıkacağı tüzük değişikliği müzakereleri sırasında belirecektir.

Kırklar Meclisi de diyebileceğimiz Parti Meclisinin seçiminin önemli sayılmasının sebebi, seçilecek kırkların bakan olma şanslarının çok yükselmesi ve bunların arasından seçilecek onbir kişinin de partinin yönetimini fiilen ellerinde bulundurma imkânını kazanmasıdır.

Uzun yıllar tıpkı Genel Başkan gibi Kurultayca seçilmekte olan Genel Sekreteri, Kasım Gülekin genel sekreterlikten uzaklaştırılmasından sonra yapılan bir tüzük değişikliği ile Parti Meclisine bırakılmıştır. Halk Partisini fiilen idare eden adam olmak ise pek çok Halk Partilinin gönlünde yatan aslandır. Parti Meclisini girmek ise bu yolda atılmış bir büyük adımdır. Bu bakımdan, açıkca su yüzüne çıkmamakla birlikte, Kurultay kulisinde keşif bir propaganda yürütülecektir.

Parti Meclisi ile birlikte, Genel Sekreterin de kaderi belli olacağından, gönlünde her genel sekreterlik aslanı, yatan, Parti Meclisine kendisine en yakın kişilerin girmesine çalışacaktır.

CHP. nin müstakbel genel sekreterliği için en şanslı aday, şimdiki Genel Sekreter ve Başbakan yardımcısı Kemal Satırdır. Üstelik Dr. Satır, Başbakan Yardımcısı ve Genel Sekreter olarak İnönüden sonra partiye en çok hakim durumda gözüken partilidir. Ne var ki, partinin İnönüye halef olabilecek en şanslı adamı İsmail Rüştü Aksalın genel sekreterlikten ayrılmasından sonra işbaşına gelmiş olan Kemal Satır, gerek o günden bu yana, gerek daha önce Kasım Gülekle yaptığı çetin mücadeleden dolayı biraz yıpranmıştır. Parti Meclisinde dahi bazı insanlar, Satırın ayağını kaydırma için ihtiyatlı ama keşif bir propaganda faaliyeti göstermektedirler.

Bu arada bu konuda oldukça şanslı görünen, ancak Kıbrıs konusundaki talihsiz çıkışı İnönünün ve dolayısıyla bütün CHP. lilerin hışmını üzerine çeken Prof. Turhan Feyzioğlu, şansını hemen hemen hiç derecesine indirmiştir. Buna karşılık, şayet İsmet İnönü'den teşvik görürse Kemal Satırın karşısına çıkabilecek tek rakip, Satırla birlikte vaktiyle gerek Kasım Gülek, gerekse İsmail Rüştü Aksala vardımcılık yapmış olan şimdiki İçişleri Bakanı Orhan Öztraktır.

Ne var ki Öztrak bu konudaki çalışmaları bizzat yürütmek ve İnönüye rağmen Satırın karşısına dikilmek niyetinde değildir.

Öztrak «vazifeden kaçmam» diyor

Kurultaydan bir hafta önceki Parti Meclisi toplantısı sırasında Öztrak bir gazetecinin, «Kurultaydan sonra bakanlıktan ayrılarak Genel Sekreterliğe getirilecekmisiniz, Kemal bey de Başbakan Yardımcısı olarak kalacakmı, doğru mu?» sorusuna, «biliyorsun uzun bir Doğu gezisinden yeni geldim ve hemen toplantılara katıldım, böyle bir şeyden de hiç haberim yok» cevabını verdi. Muhatabı ısrar etti kulislerde ısrarla yayılan söylentinin bu olduğunu söylediyse de Öztrak «iyi bir yakıştırma doğrusu ama gerçekten benim böyle birşeyden haberim yok» dedi. Genel Sekreter olması istenir ve seçilirse bunu kabul edip etmeyeceği sorulduğunda da hafifce gülümseyerek, «partimin bana vereceği her vazifeyi yapmaya hazırım, bu benim için şeref olur, şimdiye kadar hiç bir vazifeden kaçmadım ki bundan sonra kaçayım» dedi. Adaylığını şahsen koyup koymamayı düşündüğü yolundaki soruyu ise bir kere daha Doğuda İçişleri Bakanı olarak yaptığı gezinin son derece faydalı olduğunu anlatarak cevaplandırdı.

İksal ve Sancar ne diyor?

Bir zamanlar CHP. içinde Genel Sekreterlik için adı kuvvetli adaylar arasında yer alırken sonradan her türlü aktif parti faaliyetinden yorulduğunu, hattâ bunlardan kurtulursa kurban keseceğini söyleyen, ama gene de parti içinde bir kuvvet olan Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar ise bu haftanın başında parti içi çekişmelerden gerçekten bezmiş bir eda içinde, Kurultaydan sonra parti üst kademelerinde bir değişiklik olur mu sorusuna, «Sanmam, değişiklik için siz bir sebep görüyor musunuz?» diye cevap verdi.

İnönünü halefliğine dahi istiğna gösterir gibi duran, hiç birşeye karışmıyan ve belki de bu yüzden ikinci adamlık sıfatını muhafaza eden İsmail Rüştü Aksal ise, bu yeni Genel Sekreterin kim olabileceği, üst kademelerde herhangi bir değişikliğin olup olmayacağı yolundaki sorulara cevap vermeye bile lüzum görmedi. Muhataplarını o herzamanki nazik ve centilmen haliyle cevapsız bıraktı.

SİYASİ NOTLAR

S.K.D.

[illegible] Kültür Derneğinin Cumartesi günleri öğleden sonra dernek merkezinde yapılan haftalık toplantıları, Necat Erder'in sosyalizm hakkındaki konuşması ile başladı. Erder, Sosyalizmi teorik alanda ve aksiyon alanında inceledi. Konferansçıya göre, «Sosyalizm, insan mutluluğunu amaç edinmiş akılcı ve bilimci bir dünya görüşüdür. Çeşitli sosyalist akımlar bu amaçta birleşirler. Sosyalizm, bu anlamda tektir. Akla ve bilime dayanan sosyalist düşünce, toplum yapısını bilimsel açıdan inceler... Toplum yapısında üretim münasebetleriyle çeşitli çıkarların dağılışı ve bunlarla siyasi düzen arasındaki münasebetler, sosyalist düşünce tarafından ortaya konmuştur. Bunları iktisadi ve sosyal [illegible] kavramı, sınıf çatışması, sınıf bilinçlenmesi v.s. olarak özetlemek mümkündür. Sosyalizm aynı zamanda toplum yapısını değiştirme metodudur. Plânlama, toplum yapısını değiştirmede sosyalizmin temel aracıdır.

Aksiyon plânında ise sosyalizm, bu dünya görüşüne uygun bir iktisadi ve siyasi düzen yaratma amacını güder. Aksiyon plânında başarının ilk şartı, halka dayanmak ve aksiyonu sağlam düşünce temellerine oturtmaktır. Sağlam düşünce, gerçekçi olmayı, değişen şartları dogmatizme kapılmadan sosyalist düşüncenin ışığı altında devamlı değerlendirmesini bilmeyi gerektirir. Aksiyonda doğmatizm, akademizm ve oportünizm, sosyalizmin dikkatle kaçınması gereken üç büyük tehlikedir. Bütün bunlara rağmen, aksiyonun, aksiyonda öğrenileceği unutulmamalıdır.

Türkiyeye gelince, Türk Sosyalizmi millî yetçidir. Milletlerarası akımın bir parçası değildir. Milletlerarası gelişmeler, bunu mümkün kılmıştır. Türkiye ve diğer bütün az gelişmiş ülkelerde, sosyalizm zarureti teorik plânda kesinlikle anlaşılmıştır. Mesele, halk kütlelerine bunu anlatabilmektir. Bu aksiyonda, Sosyalist Kültür Derneğine düşen rol, meselelerimizin açık ve rahat tartışıldığı bir düşünce ortamı yaratmaktır. Düşünceyi ve aksiyonu değerlendirmek, düşünce ile aksiyon arasındaki bağlantıları ortaya koymak, bunu yaparken de aksiyona zarar vermemek derneğin başlıca görevleri arasındadır.»

Erder, konuşmasını, «Türk Sosyalizmi sıhhatlı ve yapıcı gelişme [illegible]. Bugünkü Anayasa düzeninin ilkeleri ihlâl edilmedikçe, bu gelişme önlenemez» diyerek bitirdi.

Yabancı Şirketler ve Türk Petrolü

[illegible] bölgesinde Şelmo'da bulduğu petrol büyük ilgi uyandırdı. Önceleri Şelmo'dan yılda 1 milyon ton ham [illegible] söylendi. [illegible] bir rakam vermek [illegible] beraber [illegible] daha ger[illegible]. Ni[illegible] ve Tabii Kaynaklar [illegible] Mobil'in [illegible] 1963' [illegible] ve [illegible] açık [illegible] de [illegible] artışlar [illegible]

[illegible] petrol üretimini geliştirmeye yeni yeni ilgilenmektedirler. Bu ilgide, Petrol Dairesinin mukavemetine rağmen, ham petrol ithalinin sınırlandırılmasının payı olsa gerektir. Ama yine de ham petrol ihtiyacımızın 1964 te yüzde 75 i dışardan gelecektir. 1964 te de ihtiyacın ancak üçte birinin içerde karşılanabileceği ümit edilmektedir. Bu sebeple 2.9 milyon 1964 te 3.1 milyon ton ham petrol ithali gerekecektir. Hem de bu petrol için dünya fiyatlarının yüzde 35 üstünde bir fiyat ödenecektir! İthal fiyatlarının indirilmesi için son zamanlarda şirketlerle yapılan müzakerelerde ancak yüzde 10 bir indirim sağlanabilmiştir. Bu son derece önemsiz bir indirimdir. Zira İpraş, Caltex'den yüzde 11 oranında bir indirimi kolaylıkla sağlamıştır. Ayrıca yüzde 25 tenzilâtla satış yapmaya hazır yabancı şirketler mevcuttur. Buna rağmen kraldan fazla kralcı tutumuyla ün kazanan Petrol Dairesinin başkanlığında yürütülen müzakereler uzayıp gitmektedir.

Fakat asıl mesele, millî petrol üretiminin arttırılmasıdır. Doğu petrolünün bir payplayn ile denize akıtılması bu bakımdan önemlidir. Kemal Lokman «Türkiyede Petrol Endüstrisi» adlı özlü incelemesinde payplayn için şu bilgiyi vermektedir: «İçinde bulunduğumuz yıl döneminde Türkiye Petrolleri A.O. tarafından, petrol rezervlerimizin bol bulunduğu V. VI. ve VII. bölgelerdeki petrollerin sahalardan geçirilmek üzere Batman - Akdeniz arasında 16 pus çapında büyük bir payplayn hattı döşenmesi plânlanarak faaliyete geçilmiş bulunmaktadır ki, üç yıl içinde hattın döşenmesi, lüzumlu pompa istasyonları, müştemilâtının ve terminal tesislerinin inşa ve bitirilmesi tasarlanmıştır. Yaklaşık olarak 30 milyon dolara malolacağı hesaplanan ve 5 Yıllık Kalkınma Plânına dahil olan bu hattın döşenmesi ve servise girmesini müteakip, şimdiki petrol istihsalimizin bir kaç katına çıkacağı öngörülmüştür. Böyle büyük önem taşıyan bir hattın bir an önce süratle bitirilerek servise girmesi çok arzulanmakta ve hattâ işin millî savunma ve millî ekonomik kalkınma ile ilgili olduğu da gözönünde bulundurulmalıdır. Zira payplaynlar bütün dünyada, her yerde 2.3 yıl gibi çok kısa bir süre içinde amorti edilmekte olan bir tesistir.»

Türkiye Petrolleri A.O. halen payplayn için müracaat etmiş ve belge almıştır. Payplayn inşaatını tek başına yapacaktır. Ne var ki şimdiye kadar karlı ham petrol ithalatının rahatlığı içinde payplayn projesine fazla iltifat etmeyen yabancı şirketler, Türkiye Petrollerinin payplayna tek başına sahip olmasından hoşlanmadılar. Hiç değilse ortaklık için faaliyete giriştiler. Fakat millî menfaatlerimiz açısından yabancı şirketleri payplayna ortak etmekte en ufak fayda yoktur. Zira ortak olunca, yaptıkları yatırımı ve kârı dışarıya transfer edebileceklerdir. Müşteri sıfatı ile payplayndan faydalandıkları takdirde, sadece bir maliyet unsuru olan taşıma ücretini dışarıya transfer etmeleri mümkün değildir.

Haftanın başında bir basın toplantısı yapan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Oral bu konuda, «Boru hattı için Türkiye Petrolleri A.O. resmen müracaat etmiş ve kendisine belge verilmiştir. Aynı bölgede petrol bulmuş yabancı şirketlerin bu teşebbüse ortak olma istekleri, bölge sahibi ortaklıkla anlaşmaya varmaları ile gerçekleşebilir. Yabancı şirketler Petrol Kanununa göre ortak olmadan da payplayn'ın boş kapasitesinden istifade ederek petrollerini nakledebilirler» ifadesini kullanarak, dâvânın hükûmetçe kavrandığını ve benimsendiğini belirtmiştir.

İÇ DURUM

(Mahkeme kararı gereğince yayınladığımız bu tekzip yazısını, ayni sayıda cevaplandırmak, ilgili kanun hükümleriyle yasaklanmıştır.)

YÖN'e Cevap

Derginizin 78 sayılı nüshasının 12 nci sahifesinde «Prof. İsmet Giritli suç üstü yakalandı» başlığı ile yayınlanan ve dip notları kötü niyetle ve itina ile kesilmiş bir «foto montaj» olan ve hakkımda yalanlarla dolu yazınız üzerine gönderdiğim açıklamamı, bu sefer yeni ve daha büyük yalanlar katarak derginizin 79 ncu nüshasının 6 ncı sahifesinde «Zırva Tevil götürmez» başlığı ile yayınlamanız ve bu suretle hakkımdaki husumet ve kötü niyetinizi ortaya koyduktan başka Basın Hukukunun da asgari gereklerini çiğnemeniz üzerine, hakkınızda kanunî takibat açtırmak haklarım mahfuz kalmak üzere, bu açıklamayı yollamak zarureti hasıl olmuştur.

Yalanlarınıza şimdilik ve kısaca cevabım şudur:

1 — Makalemin ve Sayın Prof. Esen'in kitabının dip notlarından da anlaşılacağı üzere her iki eserin ana kaynağı Milletlerarası Hukukçular Komisyonunun 1962 yılında Cenevrede yayınladığı «Hukukun Üstünlüğü ve İspanya» adlı eseridir. Ve bu eserden özet yapmak suretiyle değil bazı kısımlar aynen tercüme edilerek alınmak ve dip notu gösterilmek suretiyle faydalanılmıştır.

2 — Sayın Esen, ekleri ile birlikte 153 sahife tutan ve çağımızda İspanya âmme hukuku üzerine yazılmış en derli toplu ve ciddî bir araştırma olan bu kitabın bazı kısımlarını daha evvel tercüme ederek ders kitabına koyduğu için biz de «İspanyanın Amme Hukuku» adlı makalemizi yazarken, almamazlık edemiyeceğimiz bu kısımları almak zorunluğu ile Sayın Esen'in ders kitabına da atıfta bulunduk. Makalem edebî bir tercüme değil de bir siyaset bilimi yazısı olduğuna göre evvelce yapılmış kusursuz bir tercümeden, üstelik tercümanı da zikredilirse faydalanmak kadar tabiî ne olabilir?

Meselâ Milletlerarası bir rapor, bir medenî kanunun veya Anayasanın kusursuz tercüme metinleri dururken bu metinleri yeniden tercüme etmeğe bir adamı nasıl zorlıyabilirsiniz?

3 — Makalemin maksatlı ve kötü niyetli değil, objektif ve tarafsız tetkikinden de kolaylıkla anlaşılabileceği üzere; makalemin kaynağı Komisyonun kitabıdır. Ve altıbuçuk sahifelik bu makalemin en aşağı yarısına yakın kısmı, Sayın Esen'in ders kitabına, komisyon kitabından almak lüzumunu hissetmediği bilgileri ihtiva etmektedir.

4 — Makalemin muhtevası ve dip notları konusunda yaptığınız savurduğunuz yalanları ortaya koymak için size sadece iki örnek vereyim.

Üçüncü sütunda diyorsunuz ki: «...30 Temmuz 1959 tarihli kanunla kaldırılabilecek hürriyetler arasında mesken hürriyeti yer almadığı halde, Esen'in etüdünde olduğu için Giritli tarafından aktarılmıştır». Oysa bu kanunun 25 nci bölümünün tetkikinden de anlaşılabilir ki bu kanunla kaldırılabilecek hürriyetlerden biri de mesken hürriyetidir.

Yine buyuruyorsunuz ki «Giritlinin alaturka kurnazlığı Milletlerarası Komisyon kitabından, kitapları okumadığı halde dip notları aktarmasıdır. «Beyanınıza göre»; «Giritlinin Payne'e atıf yaptığı kısım Milletlerarası Komisyon kitabında tırnak içinde değildir ve Komisyona aittir.»

Her nedense beni çok yakından izlediği anlaşılan Derginiz ve alafranga suç ortaklarının elinde atıf yaptığım Payne'nin kitabının her nasılsa, mevcut olmadığı anlaşılmaktadr. Zira bu kitapta «İspanyanın Ana Siyasî Dâvasının dahilî harbin bugün bile gerçekten bitmemiş olmasından ibaret olduğu» yazılıdır. Ve komisyon metnine oradan alınmıştır.

5 — Esasen bu zikrettiğim ve zikretmek zahmetine katlanmak bile istemediğim gerçeklerden dolayı, imzasız ihbar sonucu benim de talebimle Üniversite organları tarafından yaptırılan tetkikat sonucunda 23 Eylül 1964 tarihinde Fakülte ve Rektörlüğe verilen raporda, yalanlarınızın hilâfına tarafımdan yapılmış bir kopyacılık ve aktarmacılık bahis mevzuu olamıyacağı belirtilmiştir.

Fakat anlaşılıyor ki: Millî Emniyet Teşkilâtından başlayarak bütün idarî ve siyasî mekanizmamızı kendine göre değiştirmek ve «ıslâh etmek» arzusunda olan derginiz, hakkımda verilen bu beraat ilâmını fazla sevmemiş ve yeni bir «tetkik heyeti» talep etmeğe kalkışmıştır.

Yalanlarınız devam ettiği takdirde sütunlarınızda herbirine teker teker cevap vereceğimi beyan ederken, derginize lâyık görmediğim reklâmı yaptırmamak için şimdilik yapmadığım cezaî ve malî takibatı, suç üstüne suç işlemeğe devam ettiğiniz takdirde yaptırmak mecburiyetinde kalacağımı da bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. İsmet Giritli

POLİTİKA VE ÖTESİ

C. H. P'nin son kozu

Yön'ün piyasaya çıktığı gün CHP. Kurultayı da Başkentteki Büyük Sinema'da toplanmış olacaktır. Kurultay gündemine bakıldığı zaman «Ana dâvalar» komisyonu raporu hariç, memleketin karşı karşıya bulunduğu meselelere çözüm yolu bulacak bir çalışmanın geçmiyeceği anlaşılmaktadır. Kurultay daha çok kendi iç meselelerine eğilecektir. CHP. Atatürk'ten sonra her geçen gün halkçı yönünü yitirmekle vakit kaybemiştir. Bu, CHP. ye hakim olan çevrelerden geldiği gibi, siyasi muarızlarının tutumundan da gelmiştir. CHP. nin karşısına hiç bir zaman gerçek halkçı bir muhalefet çıkmamış, çıkmışsa sesini duyuramamış sesini duyurmak istediği zaman da, CHP. halkçı olmıyan siyasi muarızları ile birleşerek halkçı muhalefeti ezmiştir.

Bugün CHP. tarihi akımı içinde bir dönüm noktasını yaşamaktadır. Ya tarihi başlangıcında olduğu gibi, Atatürk ilkelerine gerçekten sarılarak halkçılığa ve devletçiliğe yönelecek, yahut da, halkçı ve devletçi bir akımın karşısında gücünü yitirerek muarızı partiler gibi bir «statükocu» olacaktır.

CHP. programına giren ilkelere göre devletçi ve halkçıdır. Ama devletçilik de, halkçılık da sözde kalmıştır. Ne gerçekten halkçı, ne de gerçekten devletçi olabilmiştir. Seçmenlere sunduğu sloganlarda ve edebiyatta daima ilerici görünmüştür. Bu ilerici niteliği, bir süre aldatıcı olmuş, CHP. ye itibar sağlamıştır. Ama bugün aldatıcılığı gerek geniş halk kitlelerince gerekse CHP. ye yardımcı olan ilerici kuvvetlerce iyice anlaşılmıştır. Türkiyenin bazı sosyal ve ekonomik reformlar gerçekleştirilmeden kalkınamıyacağı ortaya çıkınca, ilerici bir tutum olarak CHP. hemen reformcu kesilmiş, fakat bunların gerçekleştirilmesi için adım atmada aczi görülmüştür. CHP. nin reformları yapamıyacağı kafalara dank etmiştir. Reformlardaki oyalama siyasetinde, CHP. yapısından gelen rolü oynayabilmiştir. CHP. bu bakımdan halkçı olmaktan ziyade, halka karşı kesimlerin yardımcısıdır. Hareketleri halka karşı kesimlerin yararına işlemektedir. Devrimin getirdiği plân ve plânlama fikrini ve ilkesini de CHP. dejenere etmiştir. Plânının uygulaması halka yönelmemiştir. Plânda öngörülen kalkınma işlerinin finansmanında, vergiler, vergi verecek kesimlere yüklenecek yerde, bunlar ihmal edilmiş, vergi veremiyecek halkın sırtına yüklenmek suretiyle hem kalkınma gerçekleştirilmemiştir, hem de amacından uzaklaştırılmıştır, Bugün iyimser hesaplara göre kalkınma hızı yüzde üç, gerçekte ise uzmanların hesabına göre sıfırdır. Bu açıdan bakılınca halkçı bir kalkınma yoktur.

CHP. yine programına göre devletçidir. Fakat devletçiliği halkın yararına almamakta, tersine bir devlet kapitalizmi anlayışı içinde, devlet eliyle fert zengin etmede kullanmaktadır. Devlet işletmeciliğinin zararın plânçolarını kapatmalarında CHP. nin bu tutumu önde gelmektedir. Devletçilik düşünce ve ilkesini de dejenere etmekte, CHP.ye hakim çevrelerin çıkarı vardır. Devletçiliği bir ilke olarak benimsiyerek bunu sevimsiz hale sokan da yine CHP dir.

Türkiyenin toplumcu bir metodla kalkınabileceği inkâr edilemiyecek bir gerçek olarak belirince, CHP. toplumculuğu da slogan olarak benimsemiştir. Ama uygulamada toplumculuktan her gün uzaklaşmaktadır. Oy veren veya oyu etkileyen çevreler artık CHP. nin bu ikili oyununu görmüşlerdir. Bu kurultayında CHP. nin alacağı kararlarla, halkçılıktan ve devletçilikten iyice uzaklaştığı belgelendirilirse CHP. dayanağı olan aydın ve ilerici çevrelerin gözünden düşecektir. Sloganlarında ilerici görünen ve uygulamada gerici olan CHP. bu kurultayında elindeki son fırsatı ve son kozu kullanacaktır. Bu son kozu oynarken, bu kurultayda CHP. ya Türkiyenin gerçeklerini bilen bir parti niteliğini kazanacak, yahutta karşısındaki gerici partilerin yanında yer alacacak ve elindeki bayrağı Atatürkçü akımı temsil edenlere teslim edecektir.. Bu kurultay yol ayrımını tayin eden son kurultay olacaktır.

Mehmed Kemal

Paksüt'ün ricası

CHP. Kurultayında Parti Meclisine kimler seçilirse seçilsin, sonucun ne olacağını, Kurultaya katılmak için Ankaraya hayli erken gelmiş bir Zonguldak delegesi şu sözleriyle belirtti: «İnönü kimi isterse Genel Sekreter o olur, bunun aksini düşünmek mümkün değildir.»

CHP. içindeki aklı selimin sesi olan bu teşhisi, son günlerde kuliste gerçek veya yakıştırma olduğu tesbit edilemeyen bir başka söylenti tamamladı. Söylenti şudur: CHP. içindeki Feyzioğlu, daha doğrusu eski Hürriyet Partililer ekibinin ikinci adamı Emin Paksüt bir ara İnönünün kulağına eğilmiş, «Paşam, kimi Genel Sekreter yaptırmak istiyorsan söyle de toptan ona oy verelim, bizi birbirimize kırdırma!»

Kırk yıllık CHP. de İnönü'ye rağmen birşey yapmak mümkün olmadığı hususunda, halen Gülek dahil bütün CHP. liler müttefiktirler. Gerçekten de İnönü kimi isterse yeni Genel Sekreter o olacaktır. Ne var ki, bu gerçek dahi kulis çalışmalarını önlemeye yetmemektedir. Çalışmalar İnönünün tercihini şuraya veya buraya kaydırmak ümidiyle yapılmaktadır.

Satır ne diyor

Şimdiki Genel Sekretere karşı yürütülen tenkitler, aslında tenkit olmak vasfını dahi taşımıyan bir takım endirekt temenni ve sözlerdir. Denmektedir ki Kemal Satır iki ağır yükü birden sırtına almıştır. Başbakan Yardımcılığı Satıra büyük bir devlet sorumluluğu yüklemektedir. Satır, Genel Sekreter liği bir ehil arkadaşına bırakır da sadece Devlet işleri ile ilgilenirse daha başarılı olacaktır.

Çok daha hafif tonda çıkan bir başka tenkit sesi de, Satırın Başbakan yardımcısı olarak partiyi yüz üstü bırakmak zorunda kaldığıdır. CHP. bu yüzden parti olarak aktif bir hale gelememektedir.

Satırcıların ise bu endirekt tenkitlere karşı söyleyecekleri daha çok sözleri vardır. Bunlar, Satırın Başbakan Yardımcısı ve Genel Sekreter olarak [illegible] bir [illegible] gerçekleştirilemediğini işaret etmektedirler.

Bunların dışında bilinen bir husus da, Satırın yeniden genel sekreterliğe seçilme konusunda söylediği, «arkadaşlarım bir kere daha teveccüh gösterirlerse [illegible] görevime devam eder memleketime ve partime faydalı olmaya çalışırım» sözleridir.

Tüzük değişikliği

Kurultayın en çetin konusu hiç şüphe yok ki, seçimlerden sonra tüzükte yapılacak değişikliktir. CHP. Merkez Yönetim Kurulu tarafından geçen hafta son toplantısını yapan Parti Meclisine getirilen ve oradan da onaylanarak Kurultaya gelen tüzük değişiklik tasarısının en önemli maddesi, bundan böyle CHP. kurultaylarının iki yılda bir toplanması ve delege sayısının da yüzde elliden de öteye azaltılmak istenmesidir.

Bu hususlar Merkez Yönetim Kurulu raporunda şöyle zikredilmektedir: «Kurultayın asli delege sayısı 1500'ün üstündedir. Bu asli delegelere ilâveten kordiplomatik, basın mensupları, diğer partilerin idarecileri ve dinleyicileri de Kurultaya katılmaktadırlar. Ankarada veya başka şehirlerde bu kadar kalabalığı alabilecek elverişli hiç bir kapalı salon yoktur. Kurultay delege sayısını azaltmak için ileri sürülen bu zarif gerekçenin ardından ortaya konan ikinci gerekçe de birincisi kadar önemlidir ve şöyledir: «1500 den fazla delegenin emniyet, selâmet içinde görüşmelere devam etmek imkânı da çok güç olmaktadır. Her iki seçim kanunu nisbi temsil esasını ihtiva ettiğine göre partimiz senatör ve milletvekili sayısının hiç bir zaman 600 ü bulmasına da imkân yoktur. Parlâmentoda bulunacak partili üyelerimizin sayısı 600 ün altında olacaktır.

Kongre müzakerelerinin emniyet ve selâmetle cereyanını ve verimini sağlamak maksadıyla illerce seçilecek delegelerin sayısının, o ilin çıkaracağı milletvekili ve senatör sayısının toplamı kadar olması esası kabul olunarak tüzüğün 200 ncü maddesi değiştirilmelidir.»

İktidar Partisi CHP. tüzüğü gereğince her yıl yapılması gereken Büyük Kurultayların da zamanında yapılamamasından şikâyetçidir. Her yıl partililerin huzuruna çıkıp hesap vermek, şeklen de olsa bir takım formalitelere katlanmak ve en kötüsü boyuna seçim yenilemek bir hayli zor mütalaa ediliyor olmalıdır ki, eski tek parti devri tahassürle anılarak ve o zamanlar CHP Kurultaylarının dört yılda bir yapıldığı belirtilerek, «zorlayıcı sebebler yüzünden Kurultaylarımız hiç bir zaman süresi içinde toplanamamıştır. Nitekim 1950 den bu yana tam 14 yıl geçmesine rağmen ve 14 Kurultay yapılması gerekirken ancak sekiz kurultay yapılabilmiştir. Bu fiili durum da göstermektedir ki, 14 yıl içinde yapılan, kurultaylar ortalama iki yılda bir yapılmıştır. Bu fiili durumu tüzükte hukuki hükme bağlamak artıkk esin bir zaruret olmuştur.»

Kurultaydan geçirilme istenen diğer tüzük değişiklikleri ise şunlardır:

1 — İl Kongreleri iki yılda bir yapılmalıdır.

2 — Yüksek Haysiyet Divanı üyeleri de Genel Başkan ve Parti Meclisi üyeleri gibi Kurultayın asli üyeleri sayılmalıdır.

3 — Delege seçim toplantıları, ilçe ve il kongreleri ve kurultayın toplantılarının başlayış ve bitiş tarihleri kesin olarak tesbit edilmelidir.

4 — Kongrelerde yoklama, nisap, konuşma ve oy kullanma konularındaki tüzük maddelerine açıklık kazandırılmalıdır.

5 — Vaktiyle tüzükten çıkarılmış Merkez İlçe teşkilâtı kademesinin ve bunun hizmet ve görevlerinin yeniden tüzüğe konması gereklidir.

Tüzük değişikliği konusunda bir teşebbüs de Feyzioğlu grubundan gelmektedir. Turan Güneş imzasını taşıyan bir önerge ile Parti Meclisinin ilgası ve iki kurultay arasında parti yönetimi ile ilgili bütün kararların Merkez İdare Kurulu tarafından alınması istenmektedir. Teklifin bazı münakaşalara yol açması beklenebilir.

Ama asıl büyük tartışmalara Ana Hedefler Beyannamesinin sebep olacağı anlaşılmaktadır. Raportörlüğü Bülent Ecevit tarafından yapılan bir komisyonun hazırladığı bu beyanname, şimdiden mesele haline getirilmek istenmektedir. İtirazcıları bu beyannameyi «biraz fazla sol» bulduklarını belirtmektedirler.

Gülek meselesi

Kurultay sathı mailine girildiği geçen hafta içinde, Kurultay öncesi hazırlıklarını yapmak Kurultaya sunulacak parti meclisi raporunu hazırlamak için toplanan Parti Meclisi, zarfının ve kâğıdının üstünde «Kasım Gülek» antetini taşıyan bir müracaat mektubu aldı.

Mektup gerçekten tam Kasım Gülek'e has bir orijinallik içinde kaleme alınmıştı. İki maddelik mektup, Parti Meclisi Başkanlığına hitabını taşıyor ve «saygılarımla» diye son buluyordu.

Mektubun birinci maddesi, CHP den ihraç edilmesinin tüzüğe göre «usulsüz ve haksız» olduğunu anlatıyordu. İkinci maddede Kasım Gülek, Parti Meclisince hakkında usulsüz ve haksız verilmiş olan «süresiz partiden uzaklaştırma» kararının kaldırılmasını, hem de «affedilmesini» istiyordu. Bu iki hususun nasıl bir araya getirilebileceği ve formüle edilebileceği ise ancak Kasım Güleke mahsus bir orijinalite idi.

Kasım Gülekin affedilmesi yolundaki müracaat mektubu, parti Genel Sekreterliğince hazırlanan son Parti Meclisi toplantısının gündemine altıncı madde olarak ve şu ifade ile alındı: «Parti Meclisi Başkanlığına gönderilen yazı.»

Gülek Satır mülâkatı

Gülek'in affı işinin Komisyona havalesi bir taktikti. Komisyon o gün öğleden sonra saat 16 da Genel Merkezde T. Bekir Baltanın başkanlığında toplandı. Gece de geç vakitlere kadar toplantısına devam etti... Ama bir sonuca varılamadı, konu ertesi güne bırakıldı. Ertesi gün de daha ertesi güne...

Komisyon, muhtemelen eski Parti Meclisinin görevinin sona ermek üzere olduğunu öne sürerek meseleyi yeni seçilecek Parti Meclisine havale edecektir ve böylece Kurultayda doğması muhtemel gürültüler atlatılacaktır. Gülek muhtemelen Kurultaydan sonra affedilecektir.

Gülek'in tam Kurultay arifesinde CHP. Meclisine affı için baş vurması pek çok kimseyi hayrete düşürdü. Ne var ki, bunların içinde hiç hayrete düşmeyenler de vardı. Bunların başında da bizzat Genel Sekreter Kemal Satır geliyordu. Zira Satır, Gülek'in böyle bir müracaat yapacağını çok evvelinden biliyordu.

Meclisin olağanüstü toplantı yaptığı günlerden birinde, Meclis koridorunda halef ve selef iki genel sekreter karşılaşmışlar, samimi bir şekilde el sıkışmışlar ve sonra bir köşeye çekilerek derin bir sohbete dalmışlardı. Konuştukları konu o kadar ciddi bir mesele idi ki, bir ara yanlarına yaklaşan, bir zamanların en koyu Gülekofili, sonradan da en koyu Satırcılardan biri olan Melih Kemal Küçüktepepınarın huzurunda susmuşlar, ancak Küçüktepepınar yanlarından ayrıldığı zaman yeni baştan ilk konularına dönmüşlerdi. Gülekle Satırın daha o günden af işini konuştukları, Satırın yakınları tarafından söyleniyordu.

KASIM GÜLEK
Af peşinde

Gülekin affına Parti Meclisinde en fazla müsamaha gösterenlerden birinin de bizzat Satır olması bu söylentiyi doğruluyordu. Deniliyordu ki, Feyzioğluna karşı Satır Nihat Erimi yavaş yavaş İnönüye yaklaştırmıştır, şimdi de parti içinde Nihat Erime karşı bir alternatif olarak K. Güleki yeni baştan bünyeye almakla kurt bir politikacı olduğunu bir kere daha isbat edecek, parti içinde karşısına çıkması ihtimali olanların tümünü kendisine minnettar bırakıp bunların birbirleriyle boğuşmalarını sağlayacaktır.

CHP. deki İnönü ekolünün başarılı bir hesabı var mıdır yoksa yok mudur bilinemez ama, Genel Sekreterin parti için de gerçekten bir uzlaştırıcı olarak rol oynamasını başarıyla becerdiğini itiraf etmek gerekir.

Halef - Selef

CHP. de Nihat Erim'in yıldızı birdenbire parladı. Buna sebep, Kıbrıs olaylarından çok, Feyzioğlu'nun yıldızının sönüşü ve Kemal Satır'ın başka bir profesörle ekibi takviye zaruretini duyması. İnönü'nün Erim'i tekrar ön plâna çıkarmasında Satır'ın desteği önemli rol oynadı. Bununla beraber bu yükselişte Erim'in ihtiyatlı ve sabırlı politikasının da payını unutmamak gerek. Erim, bir ipekböceği sessizliğiyle, «CHP=İnönü» formülünün gereklerini yerine getirmekte kusur etmedi. Geçen Kurultayda isimleri etrafında yapılan büyük gürültüye rağmen Erim, Avni Doğan ve Kasım Gülek'ten farklı davrandı, susmasını ve beklemesini bildi. Bu sabır, Feyzioğlu'nun sabırsızlığıyla birleşince, İnönü asla affetmiyeceğini ve CHP gurubuna sokmıyacağını söylediği Erim'i affetti.

Erim ve Feyzioğlu birbirinden oldukça farklı profesörlerdir. Erim «Ortanın solundayım» demeyi sever ve fikir hürriyetine daha çok saygı gösterir. Feyzioğlu «sol» kelimesini telaffuzdan ürker ve bütün şöhretini fikir hürriyeti mücadelesine borçlu olmasına rağmen, iktidardayken «şimal rüzgârları» edebiyatına sarılarak hürriyet ortamını zedelemekte sakınca görmez ve üyesi bulunduğu Siyasal Bilgiler Fakültesi Fikir Kulübünün protestosuna uğrar.

Feyzioğlu, hükûmetten çekildikten ve Reform Hükûmeti kurulduktan sonra reform fikrini benimsemiştir. Parti kongrelerinde sık sık «millî kalkınma seferberliği» nden, «Kuvayi milliye ruhunu yaratmak» tan, «ölüm kalım savaşı yaptığımız» dan söz eder olmuştur. Fakat reformların nasıl gerçekleştirileceği hususunda Feyzioğlu bir şey söylemez. Bugün kalkınmamızı köstekleyen temel sebepler arasında bulunan ithalat, ihracat oyunları, banka rezaletleri, batakçı toprak ağalığı, devlet yağmacılığı, köy enstitüleri gibi tehlikeli konulara Feyzioğlu dokunmaz. Bütün sosyal zümreleri, en parazit zümreler de dahil, okşamaya çalışır. Bu sebeple Feyzioğlu reformculuğu, kulağa hoş gelen yaldızlı sözlerden ibaret, 1964 modasına uygun bir sahte reformculuk olmaktan öteye gitmemektedir.

Prof. Erim daha samimidir. Meselâ köy enstitüleri dâvasını savunmakta sakınca görmemiştir. Yalnız Erim, eğitim dâvasının çözülmesiyle, diğer bütün meselelerimizin çözüleceğine inanır. Bu biraz romantik bir görüştür ve Erim'in sosyal yapı ve ekonomi gibi temel sorunları ihmal etmesinin sonucudur. Erim, Satır ile tam bir işbirliği halindedir.

Kurultayda Reformculuk

Kurultay, derinden derine mücadelelere rağmen CHP'nin son devrelerdeki en sâkin Büyük Kongresi olacaktır. Gülek'in de biatı ile İnönü'nün parti içindeki büyük gücü artık herkes tarafından kabul edilmiştir. Bu sebeple, Kurultayda ilk defa olarak sosyal ve ekonomik meselelere eğilmek, CHP hükûmetlerine reformcu yönde bir ışık tutmak şansı vardır. Hükûmetin de «Reform Hükûmeti» etiketini taşıması, bu yoldaki çabaları kolaylaştıracaktır. Nitekim çeşitli illerden gelmiş genç gruplar ile CHP. Gençlik Kolları Kurultayda böyle bir çaba göstereceklerdir. Fakat bu çabaların azınlıkta kalmasından korkulur. Zira CHP. yukarıdan yönetilen bir partidir. Yukarıda ise, reformcu bir gidişin belirtileri gözükmemektedir. Vergi reformu gibi, toprak reformu da şimdiden dejenere edilmiş, plân boş bir kavram hâline getirilmiştir. Bu sebeple Hükûmetin reformculuğu da Feyzioğlu reformculuğundan öteye gitmemektedir. Ama azınlıkta da kalsa, CHP içindeki gerçekten reformcu bir hareket CHP'nin de, Türkiyenin de geleceği için bir ümit kaynağı teşkil edecektir.

CEMİL SAİT BARLAS ÖLDÜ

Gazeteci ve politikacı Cemil Sait Barlas, geçen haftanın sonunda Ankaradan İstanbula gelirken bir trafik kazasında öldü.

Barlas, politika ve yazarlık hayatında daima hür düşünceden yana olmuş, bu uğurda savaşmıştır. Toplumdaki adaletsizliklerin giderilmesi için fikir ve siyaset çalışmaları yapanBarlas, «Sosyal güvenlik» sloganı ile özetlenebilecek bir programı yaymaya ve benimsetmeye gayret göstermiştir.

Cefakâr bir dost, açık yürekli ve müsamahalı bir insan olan Barlas'ın ölümü memleket için bir kayıptır.

SİYASİ NOTLAR

Türkiye'de hâkimler var

İstanbul Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi, geçen hafta Cumhuriyet gazetesinde çıkan bir yazıyla ilgili olarak açılan dâvaya ait bir karar verdi. Bu sayımızın orta sayfasında, Prof. H.N. Kubalının bilirkişi raporunu ve Yargıtay'ın bozma kararını bulacağınız ve Türkiye'de fikir özgürlüğü ile yakından ilgili bu dâvaya bakan Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi Bakanı Uluer Yüceöz ile Üye İsmet Peksoy'un imzalarını taşıyan bu karar, herkese «Türkiye'de hâkimler var» dedirtecek niteliktedir. Kararı aynen yayınlıyoruz:

«Leh ve aleyhteki delilleri mukayese, tahlil ve talil ve aleyhteki delillerinden dolayı kabule şayan olamıyacağı etraflı bir şekilde ve geniş gerekçe ile açıklanmış usûl ve kanuna aykırı tek bir noktası bulunmamış olan mahkememiz kararının Yargıtayca bozulmasını mucip olarak gösterilen sebep gerek delil müessesesini ve gerek delilleri mahkemenin serbestçe takdir hakkını bir tarafa iten ve Adalet tarihinde eşine rastlanmıyan bir eda taşımaktadır.

Suç konusu yazının bilir kişi tetkikatına dahi lüzum hissedilmeksizin doğrudan doğruya, açıkça ve hiçbir tereddüde mahal bırakılmıyacak şekilde komünizm propagandasını kapsadığının delili olarak kabulü, delil müessesesini inkâr ve mahkemenin takdir hakına bir tecavüz teşkil etmektedir.

Yargıtay'ın bu yolda bir mutalaâyı ihtiva eden bozma ilâmı âdeta bir mahkûmiyet hükmü manasını taşıdığı görülmektedir.

Yargıtay'ın bu tarzı kabulüne göre, yani suç konusu yazının açıkça hiç bir tereddüde meydan bırakmıyacak tarzda komünizm propagandasını gösterdiğinin delil olmasına göre, ihtisas sahibi profesörlerden kurulu bilirkişi, hey'etinin, unsurlarını ihtiva etmemesi itibarile suç konusu yazının komünizm propagandası mahiyetinde olmadığına dair mütalaâlarında bitaraf olmadıkları ve dolayısıyle bitaraf olmıyan bilirkişi mütalaâsı ile ihticac eden mahkemenin de bitaraf olmadığı telmih edilmiş ve bu yönden mahkeme töhmet altında bırakılmış bulunmaktadır.

Yargıtay'ın Peşinen mahkûmiyet hükmü edasını taşıyan ve taraf tutulduğunu telmih eder ve delil müessesesine ve takdir hakkına dokunur mahiyetteki ilâmı bizleri fikir selâmeti ve kalb huzuru ile bu davaya bakmaktan alıkoymakta, bu şartlar ve bu ruh haleti içinde davaya bakmağa devam imkânını selbetmektedir.

Yukarıda açıklanan sebeplere göre işbu dâvaya bakmaktan çekindiğimizi arzederiz.»

Komünizm propagandası ve Yön

Memleketimizde komünizm propagandası şiddetle yasaklanmıştır. Yalnız bu yasaklama, komünizmin, sosyalizmin ve hatta hatta en ılımlı sol «fikir» lerin ne olduğu bilinmeden ve araştırılmadan yapılmıştır. Bu yüzden komünizm propagandasını önleme gerekçesiyle, her yeni düşünce susturularak memleketin demokratik gelişmesi ve fikir hayatı felce uğratılmıştır. Bugünkü geriliğimizin belli başlı sebeplerinden biri, hür fikre karşı duyulan bu korkudur Hür düşünceyi yasaklayarak fikir adamını hapse attıranlar, bu memlekete, bu millete hizmet etmek şöyle dursun, büyük kötülük etmişlerdir.

Komünizm ve sosyalizm hakkında en yüksek yargı organlarının dahi yeterli bilgiye sahip olmadıklarını yanda yayınladığımız Yargıtay Birinci Ceza Dairesi kararı, bir kere daha ispatlamaktadır. Karar, Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir yarışma yazısında, komünizm propagandası yapılıp yapılmadığının tesbiti konusundadır. İstanbul Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi, H. N. Kubalı, Oktay Yenal, Bahri Savcı, Sadun Aren gibi üniversite hocalarının mütalâalarına dayanarak yazı sahibi Şadi Alkılıç'ı beraet ettirmişti Yargıtay, Alkılıç'ın yazısında komünizm propagandası yapıldığı gerekçesiyle bu kararı bozmuştur. Dâvaya şimdi tekrar bakılacaktır.

Yargıtay kararı, komünizm hakkında tamamen yanlış görüşlere dayanmaktadır: Bir defa kanun zoruyla yâni hukuki yollardan bir sistemin değiştirilmesi, Anayasamızın da benimsediği «reformist - ıslahatçı» görüşün bir gereğidir. Kanun zoruyla ıslahat, bir nizamı kaba kuvvete başvurarak devirme anlamına gelmez. Diğer taraftan, gerek sosyalizm, gerekse komünizm üretim araçlarının topluma maledilmesi amacını güderler. Sosyalizm, Anayasa teminatı altında olduğuna göre, üretim araçlarının topluma mal edilmesini savunmak bir suç olmasa gerektir. Hele mirasın kaldırılması fikri, liberal kapitalizmin en parlak çağında liberal iktisatçı Stuart Mill tarafından ortaya atılan bir görüştür. Aynı yıllarda, liberal iktisatçılar, toprak rantının kapitalist gelişmeyi frenlediği düşüncesiyle bütün toprakların millileştirilmesini istemişlerdi. Liberal kapitalistlerin savunduğu bu fikirler, «kapitalist hukuk sistemi ilga ediliyor» diye memleketimizde suç mu sayılacaktır? Enternasyonalizme gelince, liberal kapitalizmi savunan ve dünya çapında bir iş bölümü isteyen bütün iktisatçılar enternasyonalisttir. Müşterek Pazar, bölge çapında enternasyonalist bir harekettir. Uygulamak istediğimiz dış ticaret serbestisi, yabancı sermaye ile kalkınma gibi ekonomi politikaları, enternasyonalist düşüncenin sonuçlarıdır. Ve nihayet Birleşmiş Milletler, enternasyonalist gidişin ifadesidir.

Bütün bunları gözönünde tutmadan mülkiyet ve mirasa karşı enternasyonalist bir düşünceyi, komünizm propagandası saymak, Anayasa teminatı altındaki fikir, düşünce ve basın hürriyetini ortadan kaldırmak demektir. Karar, mülkiyet nizamını korumak isterken, Anayasanın temel nizamı olan hürriyet nizamını devirmektedir.

Fikir hürriyetini ortadan kaldırmaya yönelen bu gidiş karşısında sayın Anayasa Profesörü Hüseyin Nail Kubalı'nın, bu konu ile ilgili olarak hazırladığı bilirkişi raporunu yayınlıyoruz.

Bu arada bir iki kelimeyle YÖN'ün görüşünü de belirtmek isteriz. Komünist kimdir? Komünist ülkelerde komünist, Komünist Partisine üye olanlara denilmektedir. Bu ülkelerde halkın yüzde 5 ilâ 10'u Komünist Partisi üyesi, yâni komünisttir. Halkın geri kalan yüzde 90'ına sorarsanız komünist olmadıklarını söyliyeceklerdir. Komünizm nedir? Marks'a sorarsanız, komünizm, sosyalizmin yüksek safhasıdır. Sosyalizmde devlet vardır ve milli gelir emeğe göre paylaştırılmaktadır. Çok yüksek bir üretim seviyesine ulaşan komünizmde ise milli gelir ihtiyaca göre paylaşılmaktadır ve devlet dahi ortadan kalkarak tam bir hürriyet düzenine varılmıştır.

Aksiyon plânında da, Marks'ın görüşü 1917 yılına kadar Batı sosyalist partileri tarafından paylaşılmıştır. Gerçi 1917'den önce Batı sosyalist partilerinde, her iki akım da Marks'a dayanmakla beraber ihtilâlcı ve ıslahatçı şeklinde bir farklılaşma hissedilmiş, fakat bu farklılaşma aksiyon bütünlüğünü bozmamıştır. Bölünme, fikri kaynaklar aynı kalmakla beraber 1917 den sonra Sovyet İhtilâliyle ortaya çıkmıştır. Sosyalist partilerden, komünist ismini alan müfrit kanat ayrılmış, sosyalist ve komünist partiler teşekkül etmiştir. Bu iki kanadı ayıran temel husus, komünist partilerin politikasını Moskova'ya göre ayarlamaları, sosyalist partilerin ise bağımsız kalmalarıdır. Sosyalist partilerin ıslahatçı, komünist partilerin ihtilâlci olması ayırımı Batıda ikinci plânda kalmaktadır. Zira Batı komünist partileri de, ihtilâlin çok uzaklarda kaldığını görerek ıslahatçılığı ve çok partili hayatı benimsemişlerdir. Batıda, faşizme ve her çeşit diktatörlüğe karşı hürriyetlerin ve demokrasinin savunulmasında, komünist partileri ön safta rol oynamışlardır. Nitekim, son yıllarda Moskova dahi komünist partilerin seçim yoluyla iktidara gelip, ıslahatçı yollardan programlarını gerçekleştirebileceklerini resmen kabul etmiştir. Buna karşı itiraz, sadece Çin'den gelmiştir. Bu sebeple, sosyalist ve komünist partiler arasındaki temel ayırım, Moskova'ya tabi olmak veya olmamak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber, bu alanda da Stalin devrindeki mutlak tabiyet gevşemeye başlamıştır. Memleketimizde komünizmi önleme yolunda tedbirler alırken ihtilâlci teşebbüsler dünyanın her yerinde suç olduğuna göre, temel ölçü, dışarıya tabiyet olmalıdır. Moskovadan emir alan teşekküller, Moskof ajanları ve yayın organları şiddetle cezalandırılmalıdır. Sadece Moskova'dan değil, Pekinden, Kahire'den, Washington'dan emir alan kökü dışarda bütün teşekküller, yayın organları ve ajanları için aynı yola gidilmelidir. Fakat bu milliyetçi çerçeve içinde fikir hürriyetine kayıt getirilmemelidir. En geri fikirlerden dahi, fikir plânında kaldığı müddetçe korkmak için bir sebep olmamalıdır. Zira şimdiye kadar ne çektiysek fikirsizlikten çektik: Milletçe kurtuluşumuzun ilk şartı ise fikri zenginliğe kavuşmamızdır. Fikir zenginliğine de ancak hürriyet içinde ulaşılır.

Fikir hürriyetini kısıtlamakla şu veya bu akımdan çok, asıl Türkiyemiz zarar görecektir. Türkiyemiz için korkulacak tek şey, bağımsızlığımızı kaybetmektir. Esasen komünizm tehlikesine karşı hassasiyet, bağımsızlığımızı kaybetme endişesinden doğmuştur. Bu hassasiyet sonraları milletlerarası kapitalizmin peyki hâline gelişimizi, vatan topraklarının kiralanışını gizlemek ve kötme statükoyu sürdürmek için istismar edilmiştir. Bu vatanın kurtuluşunu, yükselmesini isteyen Türk milliyetçilerinin, statükocu kuvvetlerin bu oyunlarına artık gelmemeleri lâzımdır. Dışarıdan beslenen bütün faaliyetlere karşı hassas olalım, ama fikirden korkmıyalım.

YÖN

KUBALI RAPORU

Sosyalizm Nedir?

İstanbul Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığına

Cumhuriyet Gazetesinin 12 Aralık 1962 Tarihli nüshasının ikinci sayfasında yayınlanan ve 1962 - 1963 Yunus Nadi Armağanı yarışmasından 47. ci sayıyı taşıyan «Türkiye'nin Tek Kurtuluş Yolu: Sosyalizm» başlıklı ve Hikmet Alkılıç imzalı makalenin tarafımdan tetkik edilerek «Komünist propagandası mahiyetini taşıyıp taşımadığı» hususunun tetkiki için bilirkişi tâyin olunduğum 20 Eylül 1963 günü İstanbul Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesinde sanıkların ve avukatlarının hazır olduğu duruşmada Naip Hâkim Orhan Soysal tarafından tebliğ olunmuş bulunmakla bahis mevzuu makaleyi tetkik ettim. Tetkiklerimin neticesini aşağıda arz eyliyorum :

— I —

Makalenin, Başlığının da işaret ettiği üzere, tam manasıyla **solcu,** yani geniş manadaki İktisadi Doktrin terimiyle **sosyalist** bir akideyi açıklamakta olduğu âşikârdır. Fakat bu ciheti ehemmiyetle belirtmek gerekir ki, sosyalizm Marks öncesi Utopik **sosyalizim**'den hareket etmek (Saint-Simon, Proudhon ve Fourier'nin sosyalizmi gibi) ve fertçi - hürriyetçi klâsik dünya görüşüyle cemiyetçi dünya görüşünü telif eden **liberal sosyalizm'de** (Meşhur Fransız sosyalisti Jean Jaurès'in ve bugünkü Fransız Sosyalist partisinin sosyalizmi gibi) kavramak suretiyle Karl Marks'ın tarihi veya dialektik materyalizmine dayanan ve kendi tâbiriyle ilmî sosyalizm adı verilen sosyalizmden geçerek umumiyetle **komünizm** adı altında gösterilen ve Sovyet Rusya ile Demirperde gerisindeki memleketlerde tatbik edilen ve politika - ekonomik bir akide olan anti - liberal **Marksist - Leninist Sosyalizme** varıncaya kadar farklı şekiller ve nüanslar göstermektedir.

Fransa, İtalya, Batı Almanya, İskandinavya ve İngiltere gibi Sovyet Bloku dışında olan ve ona karşı duran, prensip itibariyle Batı medeniyetinin manevi değerlerine ve binnetice liberal dünya görüşüne ve klâsik siyasi demokrasiye bağlı bulunan memleketlerde öteden beri varlığını ve fikriyat itibariyle Sovyet Blokuna sâdık komünist partilerden ve cereyanlardan ayrıldığını müşahade ettiğimiz farklı isimler altındaki sosyalist partilerin benimsediği liberal sosyalizm, Markşçı sosyalizmin de az çok tesirlerini taşımakla beraber, Karl Marks'ın tarihi maddeciliğini âdeta dini bir fanatizm ile kabul ve müdafaa eden **Marksist - Leninist** sosyalizmden, yani Komünizm'den başlıca şu mühim farklarla ayrılmaktadır:

1. **Marksisizim - Leninizmin** temel görüşüne göre, bir cemiyette asıl olan **alt yapı = infrastructure**'dir. Bu yapı ise cemiyetin iktisadi kuruluşundan, iktisadi

Prof. Dr. H. N. Kubalı

münasebetlerinden ve tahavvüllerinden ibarettir. Hukuki, ahlâki, estetik ve siyasi her nevi müessese ve münasebetlerden örülü **Üst yapı** tamamen alt yapıya tâbidir ve onun bir in'ikasından, gölgesinden başka birşey değildir.

Halbuki liberal sosyalizm'e ve şahsi kanaatimize göre alt yapı yalnız iktisadi olandan ibaret değildir. Her nevi sosyal ve manevi müesseselerin ve münasebetlerin de iktisadi âmillerden müstakil bir varlığı, değeri ve tesiri vardır. Bernstein ve Henri de Man gibi Markşçılar bile bu kanaattedir.

2. **Marksist - Leninist** dünya görüşü, materyalist felsefesi icabı olarak, liberal dünya görüşünün ve liberal sosyalizm'in bağlı olduğu aile, hukuk ve ahlâk telâkkilerinden ayrıldığı gibi klâsik devlet anlayışını ve kuruluşunu da kabul etmemekte, Devlet teşkilâtını ve fonksiyonlarını münhasıran materyalist felsef[e]… dayanan ve proletarya diktatoryasını k… mak ve devam ettirmek hedefini güd… bir anlayışla izah etmekte, klâsik ma… daki **politika ve politikacı** realitesini re…

Halbuki liberal sosyalizm klâsik de[v]let anlayışını ve politika realitesini kab[ul] etmekte, fakat devletin klâsik hürriye[t]leri olduğu kadar, bilhassa iktisadi ge[r]çeklere dayanan, sosyal adaleti de sa[ğ]layıcı ve koruyucu bir şekilde kurulma[sı]nı ve işlemesini lüzumlu görmekte, şim[di] çok moda olan bir tâbirle **mutlu bir azı**[n]lığın, istismar vasıtası olmamasını is[te]mektedir.

3. **Marksist - Leninist** doktrinde da… ziyade sinai işçiyi ifade eden **Proletary[a] fikri** ve **Proletarya - Kapitalist sınıf m[ü]cadelesi** aslâ tâviz kabul etmeyen tem… doğma olduğu halde, liberal sosyalizm… iktisadi ve sosyal münasebetler mutla… proletarya fikri ve sınıfı etrafında m… kapıtaşmadığı gibi sınıf mücadelesi de m… …ir ölüm kalım savaşı d…

4. **Marksist - Leninist** doktrine gö… komünist cemiyetin tamamen gerçekle[ş]miş olacağı ve Devletin ortadan kalkac[a]ğı ideal bir geleceğe, yani **komünizm yü[k]sek safhasına** erişilebilmesi için geçilme[s]i zaruri intikal devresinde kapitalist re[]jimin tasfiye edilmiş olması lâzımdır. B[u]nun için de ploterya sınıfının diğer büt[ün] sosyal sınıflar üzerinde hâkimiyetini te[]sis eylemesi, bu maksatla bir **proleterya diktatörlüğü**'nün kurulması şarttır. B… **Proletarya diktatörlüğü** şeklindeki rejim… de bağlı olduğumuz spritüalist dünya g[ö]rüşünün savunduğu değerlerin, mukadde[s] bildiğimiz ve özüne dokunulmasını tecv[iz] edemiyeceğimiz insan haklarının ve de[]mokratik hürriyetleın tabii manası ve ye[]ri yoktur. Bu sebebledir ki komünist mem[]leketlerdeki siyasi rejim fiilen ve huk… ken başka çeşit bir **mutlu azınlığın** el ko[y]duğu, yani aşırı oligarşik bünyeli kom[ü]nist partisi diktatörlüğünün hâkim old[u]ğu korkunç bir polis rejiminden ve b… rokrasi makinesinden başka bir şey de[ğ]ildir. Böyle bir rejimi Georges Burdeau…

[illegible] ile bir **Kapalı iktidar** rejimidir. [illegible] Marksist doktrinin iddiasına göre, [illegible] hürriyeti değil, ferdin müs[illegible] ve muhayyel bir yeryüzü cennetin[illegible] *Kurtuluşu = liberation*'dur. *Halbuki* liberal sosyalizmin spritüslist dünya görüşüne de duyduğu saygının zaruri neticesi olarak, benimsediği siyasi rejim insan şahsına, demokratik hak ve hürriyetlere hürmetkâr olan, çok partili olan, partilerarasında siyasi iktidar rekabetine imkân veren **açık iktidar** rejimidir. Hürriyet her an yaşanması gereken bir insani değerdir, [illegible] *bir gaye değil aynı zamanda bir* [illegible].

5. Marksist - Leninist doktrine göre proletarya sınıfının siyasi iktidarı zorla [illegible] bir **ihtilâl** ile ele geçirmesi lâzımdır. Karl Marks'ın materyalist diyalektiği mutlak bir determinizmden hareket ettiği için kapitalist burjuva rejiminin aşırı derecede gelişmesi neticesinde, kendiliğinden [illegible]eceğine inanır. *Bu sebeble ihtilâli proletaryanın* siyasi iktidarı elde edebilmesi için bir şart olarak reddetmediği gibi zaruri de görmez. Buna karşılık, Rus cemiyetinin realitelerini gözönünde tutan Leninizm, yani komünizm için, tarihi maddeciliğin kabul ettiği determinizmi bir [illegible]tarizm ile tamamlamak, sınai kapitalizmin tam gelişmesini beklemeden siyasi iktidarı *aristokrasinin ve burjuvazinin* elinden bir ihtilâl ile almak lâzımdır. Nitekim Lenin 1917 kanlı komünist ihtilâlini bu anlayışla gerçekleştirmiştir. Halbuki liberal sosyalizm sosyal adaletin tam gerçekleşmesinin tekâmül yolu ile mümkün olacağına inanır.

6. Marksist - Leninist doktrine göre yalnız sınai istihsal vasıtalarını değil, her çeşit *iktisadi faaliyetlerde rol* oynayan ve insanın insan tarafından istismarına yol açtığı iddia edilen her nevi mülkiyetin kollektifleştirilmesi lâzımdır.

Liberal sosyalizme göre ise, daha ziyade büyük sınai istihsal vasıtalarının kollektifleştirilmesi ve bunun kapitalizmin bir baskı ve istismar âleti olmasını önleyecek bir şekil ve nisbette yapılması lâzımdır. *Çünkü liberal sosyalizm fert hak* ve hürriyetlerine saygı gösterdiği için prensip itibariyle ferdi mülkiyet hakkına da saygılıdır.

7. Marksist - Leninist doktrine göre din ferdin ekonomik kurtuluşuna mani olduğu için bertaraf edilmesi, gereken bâtıl [illegible] sistemidir. Devletin lâik olması [illegible] değildir. Insanın istismarına yardım eden dinin *kökünden kazınması lâzımdır.* Halbuki liberal sosyalizm ferdin her çeşit hürriyetine olduğu gibi vicdan hürriyetine de saygı gösterir. Onun için Devletin lâik olması zaruri ve kâfidir.

8. Marksist - Leninist doktrine göre enteryonalizm millet ve vatan ayrılığı olmadan bütün memleketler proletaryasının [illegible] ve militarizm ile desteklenen [illegible] karşı milletlerarası işbirliği [illegible]. Daha doğrusu millet kadrosunu aşan proletarya işbirliği lâzımdır. Bu sebeble, hiç değilse nazari olarak. vatan ve millet realitesi, milliyetçilik .nerduttur. Halbuki liberal sosyalizmin enteryonalizmi daha ziyade **barışçı** bir enteryonalizmdir. Yani şovenizme, savaşçılığa ve emperyalizme dayanmıyan milliyetçiliği kabul ve müdafaa eder.

— II —

Komünist propagandası mahiyetini [illegible] taşımadığı sorular tetkik mevzuu [illegible]deki fikirler yukarıda tesbit ettiğimiz ilmi *tefrik ölçülerine* vurulduğu zaman şu müşahadelere ve kanaate varmak [illegible] eylemektedir:

Makale, kavrayıcı olmak iddiasına rağmen, ilmi bir karakter taşımadığı için, Marksist - Lenininist sosyalizm ile liberal sosyalizm arasında varlığına işaret ettiğimiz esaslı farklarla ilgili fikir ve telâkki unsurlarının hepsi hakkında açıklamaları *ihtiva etmemekte, bunlardan yalnız* bazılarına dokunmakta, diğer bazılarına ise, son derece mühim oldukları halde, hiç bahis mevzuu etmemektedir. Bu itibarla açıklanan unsurları Marksist - Leninist doktrin açısından değerlendirmek, açıklanmıyanları da, sakite söz isnat edilemiyeceğine göre, makalede komünist akidesi ve propagandası bulunmadığının delili *olarak göstermek mantıki ve hukuki* bir zaruret olur.

Makalede temas edilen ve komünist mahiyet taşıdığı şüphesini ilk nazarda uyandıran fikirler devlet zoru, enternasyonalizm, din ve mülkiyetle ilgili olanlardır. Bunları yukarıda koyduğumuz ölçülere göre tahlil edelim:

1. **Devlet Zoru:** Makalede «İnsanlar *mülklerinden, fazla gelirlerinden gönül* rızası ile vaz geçemezler. Sosyalizm sömürücü azınlığa karşı kanun ve devlet zoru ile kurulacaktır. Evet zorla.» denilmektedir. Fakat bahis mevzuu edilen zor, kaba kuvvet olan, Devlete el koyan bir proletarya ihtilâli mahiyetindeki **fiili zor** değil, modern ve klâsik mânada ekseriyet idaresinin ifadesi olan **kanuni zordur.** Bu itibarla demokratik *siyasi rejimlerde* da [illegible] hâkimiyetinin müşahhas ifadesi kabul edilen, Devletin ve kanunun mahiyetinde mündemiç olan zordur. Bu mahiyetteki zor ise, bilhassa gerek mânen ve gerekse maddeten az gelişmiş memleketlerde hakikatte aydın bir azınlığın iradesi mahsulü olan sosyal ve iktisadi reform *kanunları ile inkılâp kanunlarında* kendisini daha bariz bir surette gösterir.

Yazar «Çoğunluk yoksullarda bulunduğundan sosyalizmin kanun yolu ile tatbikatı demokrasi kurallarına da uygun düşecektir» demekle zordan ihtilâl mahiyetindeki fiili zoru değil, ekseriyetin iradesi mahsulü olan, bu itibarla diktatoryal değil demokratik mahiyetteki kanuni zo*ru kast eylediğini açıklamaktadır.*

2. **Enternasyonalizim:** Makalede bahis mevzuu edilen enternasyonalizmin bütün insanların kardeş olduğu manasında, yani insaniyetçi ve barışçı bir enternasyonalizm olduğu anlaşılıyor. Bu mânadaki enternasyonalizm ise, ütopik görünmesine rağmen, komünist doktrininin dışında istoisyen felsefeden beri şark ve batı te*fekküründe daima taraftarları bulunan,* hattâ Birleşmiş Milletler Teşkilâtı antlaşmasının ruhuna hâkim olan yüksek ahlâki değerde bir dünya görüşünün ifadesidir. Nitekim makale sahibinin Marksist - Leninist sosyalizmin anladığından farklı bir enternasyonalizm anlayışı taşıdığı «Sosyalizm vatan perverdir» demesinden, Türkiyeden «bu güzel, bu güzel, bu doyulmaz *memleket» şeklinde bahsetmesinden,* «sosyalizm harpçi değildir... Harb ve harbin büyük masrafları ekonomik durumumuzu tarih boyunca yıka gelmiştir.» kanaatini ileri sürmesinden anlaşılıyor ve bu bize meşhur Fransız vatanperver sosyalisti Jean Jaures'in barışçı enternasyonalizmini hatırlatıyor.

3. **Din Aleyhtarlığı:** Makale sahabi: *«İlimle dinin bağdaşmayacağını» «Türki*yede dinin her zaman yobazlık olduğunu» milletin ilim yolu ile ilerlemesinin engellendiğini, zararı faydasından çok olduğunu ve din adamlarının menfi rol oynadığından şikâyetçi görünmektedir. Her cemiyette ve her zaman taraftarları bulunan v e memleketimiz bakımından hayli haklı görünen bu kanaat Marksist-La*ninist ve hattâ liberal sosyalizmle hiçbir* alâkası olmayan kimselerin de benimseyebildiği bir kanaattir. Böyle bir kanaat, yanlış veya doğru, Anayasamızın 19 ncu maddesinin teminatı altındadır.

4. **Mülkiyet:** Makale sahibinin mülkiyet hakkındaki fikirlerinde çelişmeler dikkatı çekmektedir. Filhakika, makalede bir taraftan «......Özel sektörün, tek de*ğimle mülkiyetin kaldırılması gerektiği»* bütün mal ve mülkün devletleştirilerek ortaklaşa kullanılması ileri sürüldüğü, sosyalizm sayesinde «mal mülk, miras kavgaları ve cinayetleri, kan davaları yok olacağı» iddia olunduğu, hasılı ferdi mülkiyet hakkında radikal bir aleyhdarlık gösterdiği halde diğer taraftan (fazla gelir)den bahsedilmek ve «sermaye ve *sömürücü mülkiyetle sosyalizm bir arada* görünemez» denmek suretiyle sadece sömürücü olan, cemiyete zararı dokunan mülkiyete aleyhtar olunduğu intibaı verilmekte ve Anayasamızın «Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.» (Md. 36) hükmünün ruhuna uygun bir telâkkinin müdafaa edildiği kanaati uyandırılmaktadır. Fakat ferdi mülkiyete karşı mutlak aleyhtarlığın makale sahibine hâkim kanaat olduğu intibaı daha kuvvetlidir. Çünkü *yazar miras*ın *kalkacağı hayaline bile kapılmış* bulunmaktadır.

Halbuki liberal sosyalizmde mülkiyetin sadece istismar vasıtası olmaktan çıkarılması bilhassa büyük sinai istihsal vasıtalarının kollektifleştirilmesi, istendiği gibi, komünist rejimleri de menkul istihlak malları ile menkul ve gayri menkul istimal malları üzerinde, mahdut ve *muayyen bir nisbet ve şekilde de olsa,* fertlere mülkiyet miras hakkı tanımaktadır. Bu itibarla makale sahabinin ferdi mülkiyete karşı duyduğu radikal aleyhtarlık komünist rejimlerde bile kabul edilmeyen gayri ilmi, ütopik ve tamamen hissi bir anlayışın ifadesidir. Marksa karşı olan Fransız ütopik sosyalistlerinden proudhon'un «mülkiyet hırsızlıktır.» sö*zünü hatırlatan bu derecede ütopik* mülkiyet aleyhtarlığı komünizme değil ütopik sosyalizme has bir aleyhtarlıktır ve makale sahibinin, Devlet, Aile, İçtimai sınıf ve ahlâk gibi cemiyetin temel müesseseleri ve nizamı hakkında daha ziyade liberal dünya görüşüne uygun telâkkileri ile bir tenakuz teşkil etmektedir.

III

Makale muhtevasının, yukarıda işaret ettiğimiz üzere, Marksist Leninist sosyalizme mahsus fikir ve kanaat unsurları bakımından arz eylediği farklıklar da ehemmiyetli olmakla beraber, kanaatimizce asıl mühim olan ve makalede komünist propagandası bulunup bulunmadığı hakkındaki kanaat ve hükmünüze kesin şekilde müessir olması gereken hu*sus makalenin Marksist - Leninist* sosyalizmin, daha yaygın bir tâbirle, komünist ideolojisinin ve tatbikatının bir arada bulunması lâzım gelen üç asli ve ilmi mümeyyiz unsurunu ihtiva edip etmediğinin dikkatle tâyinidir. Makale gereken dikkatle okunduğu zaman komünizmin şu üç unsuru hakkında her hangi bir sarahati ihtiva eylemediği görülür.

1. **Proletarya Fikri:** *Makalede bu fikre* zımnen dahi rastlanmamaktadır. Yazar proletarya sınıfından bahsetmemekte, bu terimi kullanmamaktadır. Bunun bir ihtiyatkârlık eseri olduğunu düşünmeye de imkân yoktur. Çünkü makale sahibi münhasıran işçi sınıfının haklarını müdafaa etmemekte, «Niçin şu hünersiz, basit adam özel otomobil ile gezerken bu *şairin, bu değerli yazarın, bu yirmi yıllık* memurun dolmuşa binecek parası yok? Bu ilk okulu bile bitirmemiş alış verişçi, bu kabzımal bu celep neden bir hâkimden, bir doktoradn yüz misli, bin misli bir gelire mâlik? demektedir Bu, makale sahibinin proletarya fikrini aşan bir cemiyet fikrine sahip olduğunu gösteriyor. Böyle bir fikir ise komünizmin red*dettiği, fakat liberal sosyalizmin benim*sediği ve hattâ sadece sosyal adalet anlayışının tazammun eylediği bir fikirdir.

2. **Proletarya ihtilâli fikri:** Makalede Proletarya fikri bulunmadığını ve münhasıran proletarya sınıfının menfaatlerini müdafaa hedefi güdülmedigine göre, bu sınıfın siyasi iktidarı zorla ele geçirmesinin yeni ihtilâl fikrinin bahis mevzuu edilmemesi tabiidir. Yukarıda da işaret ettiğimiz üzere, makalede sözü e*dilen zorun ihtilâl mânasına alınması* bu sebeple de imkânsızdır. Halbuki proletarya ihtilâli fikri Marksist . Leninist doktrinini yani komünizmi faşisizmden olduğu kadar liberal sosyalizmden, hattâ ortodoks marksizmden de ayıran en mümeyyiz en temel unsurdur.

3. **Proletarya Diktatoryası fikri:** Yukarıda iki unsurun yokluğu komünizmin *üçüncü farik vasfı ve temel unsuru olan* ve proloterya sınıfının diğer içtimai sınıflar üzerindeki ezici ve doktrinal mahiyetteki diktatoryası fikrinin de makalede yer almaması neticesini doğurmaktadır. Halbuki halk ekseriyetinin kanun yoluyla hâkimiyeti komünizmin veya faşizmin anladığı mânadaki diktatörlük olmadığı gibi, pragmatik mahiyetteki otoriter re*jimler de diktatörlük sayılamaz.*

IV

Netice: Makale, yazarının da ifade ettiği gibi, «Sosyal adaletsizliklere, haksızlıkları, insanların insanlara kul olup sömürülmesine karşı isyan duygusunu», «Bu güzel, bu doyulmaz memleketimizin, bu cennetin, bu cehennemin derdi adaletsizlik, işsizlik, açlık, bilgisizlik ve fakirlik olduğu» kanaatını açıklamaktadır.

Makalenin ilk bakışta hatalı bir hükme **sürükleyecek** bir görünüşte ise de,, *yukarıdaki tahlillerimizden de anlaşıldığı* veçhile, objektif, tam ilmi ve mukayeseli öl çülerle tetkik olunduğu zaman açıkça anlaşılıyor ki komünist ideolojisinin propagandasını yapmamakta, sadece Karl Marks tarafından tenkid edilen **Ütopik Sosyalizme** has bir sosyal adalet anlayışını müdafaa etmekte ve bunu aleltilak servet kompleksini aksettiren hissi ve demogojik bir tarzda yapmaktadır.

Demokratik rejimde tolerans, yani düşünce, vicdan ve basın hürriyetleri esas ve bu hürriyetlerin sınırlanması istisna olduğu için, açıklanan ve yayınlanan her çeşit his, fikir ve inanç komünist veya faşist ideolojiye, muayyen ve malûm ilmi ölçülere vurulduğu zaman en ufak bir tereddüde imkân bırakmıyacak derecede açık bir bağlılığı göstermedikçe, ve binnetice doktrinal ve sarih bir şekilde antidemokratik bir mahiyet ve maksat taşımadıkça veya Anayasa nizamının temelleri olan Atatürk ve 27 Mayıs İnkılâplarına karşı olmadıkça, sosyal adalet ve sosyal haklar ilkesine Türkiye Cumhuriyetinin temelleri arasında yer veren ve çok demokratik bir düşünce ve basın hürriyeti anlayışına sahip olan yeni Anayasamızın hukuki teminatı ve himayesi altında bulunmak gerekir.

Tetkik ettiğim makalenin de, kullandığım ilmi ölçüler ve bu ölçülere göre vardığım neticeler muvacehesinde, aynı teminattan ve himayeden faydalanması lâzım geleceği kanaatinde olduğumu saygılarımla arzederim. 3/EKİM/1963

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Anayasa Hukuku Profesörü
Dr. Hüseyin Nail KUBALI

Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin İlâmı

Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan yazı ile ilgili olarak İstanbul Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesinin verdiği beraat kararını bozan Yargıtay Birinci Ceza Dairesinin ilâmında konu ile ilgili kısım şudur:

«......2 — Diğer sanık Lütfullah Sadi Kılıç'ın durumuna gelince:

Bu sanığın, Yunus Nadi Armağanı yarışması vesilesiyle yazıp Cumhuriyet gazetesinin 12/12/1962 tarihli nüshasının 2. sahifesinde neşrettirdiği (Türkiyenin Tek Kurtuluş Yolu Sosyalizm» Başlıklı yazı ile, gerçekçi ideal taşımıyan yöneticilerin, bencil ve çıkarcı zümrelerin elinde, bilimsiz bir politikanın baskısı altında yoksul ve perişan hale gelen Türk Milletinin tek kurtuluş yolunun sosyalizm olduğu, artık bekliyecek zaman kalmadığı ve derhal sosyalist prensiplerinin benimsenmesi ge*rektiği ifade ve izah* olunduktan sonra, bunun tahakkuku için (sosyal adaletsizliklere, haksızlıklara insanların insanlara kul olup sömürmelerine karşı isyan *duygularını taşımak,)* (bütün mal ve mülkün devletleştirilerek ilim yoluyla ortaklaşa kullanılmasına inanmak.) (sermayedirliğin ağalığın, beyliğin, patronluğun *özel sektör bir deyimle mülkiye*tin kaldırılması gerektiğini anlamak), (bütün işlerin ve işletmelerin, tekmil gelirleri devlet tarafından idare ve pay edilmesini istemek *gerektiğini* söyliyerek, (........... Sosyalizmin çeşitleri olmadığını, sosyalizm tek olup onun da enternasyonalist olduğunu ve hedefinin de bütün dünya bulunduğu,) (sermaye ve sömürücü mülkiyetle sosyalizmin bir arada yürütülemiyeceğini), (sosyalizm bir ilim olup ilim ile dinin bağdaşamıyacağı (Sosyalizmde asıolan çalışmak olduğunu liberalizm de ise patron ve ağanın, sermayesinin büyüklüğü nisbetinde işçi, memur, sanatçı, aydın ve yazarı yokluk içinde çalıştırarak onların yarattığı artık değerlerle Karunlar gibi yaşadığını, vatandaşı sömüren liberalizmin vatansever sayılamıyacağını, lizeralizmde hukukun amacı sömürücülerin zenginlerin para ve mülklerini çıkarlarını devlet eliyle korumak olup kapitalist hukukun tefessüh etmiş bulunduğunu) ifade ederek, (insanlar mülklerinden *fazla gelirlerinden gönül rızasıy*la vazgeçemezler, sosyalizm sömürücü azınlığa karşı kanun ve devlet zoruyla kurulacaktır. Evet, zorla...) demek suretiyle a*nayasa teminatı altında* bulunan mülkiyet hakkının anayasanın çiğnenmesi yoluyla zorla ortadan kaldırılmasını istiyerek (sosyalist rejimde Türkiye hal*kının daha dost ve sakin olacağı*nı...... mal, mülk ve miras kavgalarının yok olacağını beyan ederek, memleket için müesses iktisadi, siyasi, hukuki ve sosyal nizamları *devirmek* ve yok etmek maksadına matuf olan komünizm propagandasını yaptığı yazının mündereeatından açıkça anlaşılmıştır.

Sanığın, suç mevzuu yazı ile ileri sürüp yaymak ve tahakkukunu temin eylemek istediği hususlar, memlekete anayasa ile tesis edilmiş olan iktisadi siyasi hukuki ve sosyal temel nizamları devirip yok etmeğe matuf bulunan (bütün mal ve mülkün devletleştirilerek ortaklaşa kullanılması), (mülkiyetin topyekun ortadan kaldırılması,) *(sermayenin ve kapitalist hu*kuk siteminin ilgası), (rejimin enternasyonalist olması) bulunduğuna ve bu rejimin zorla kurulması gerekeceğine de işaret *edilmesine ve ayrıca dinin dahi* inkâr olunmasına, bütün bu hususların ise —kanun dışı bir sistem olan komünizmin en bariz vasıtalarını ve ana fikir ve pren*siplerini teşkil eylemesine* nazaran, yazıda tasvir olunan rejimin bütün vasıflarıyla birlikte komünizmin tam kendisi olduğu ve bu rejimin propagandası yapıldığı şüphesiz bulunmuştur.

Kaldı ki, sanığın evinde yapılan aramada ele geçirilen belgeler arasında bulunup münderecatı 9/1/963 tarihli bilirkişi raporunda aynen geçirilmiş olan ve sanık tarafından da kendisine ait olduğu ve kendi elyazısı ile yazılmış bulunduğu kabul edilmiş bulunan numarasız kâğıtta (......... nazariyatta, ilimde ve esasta komünizm ile sosyalizm arasında hiçbir fark yoktur. Sosyalizm ve komünizm aynı sosyal ekonomik prensiplere bağlıdır... Sosyalizm ve komünizmin de gayesi bir olduğuna göre bu ayrı adlandırış ve bu siyasi keyfiyeti sosyalizm ve komü*nizm diye değil,* partilerin özel isimleriyle ayırması daha doğrudur...) diye yazmak suretiyle komünizm ile sosyalizm arasında hiçbir fark olmadığını kabul ederek sosyalizmden bahsederken esasında komünizmi kasteylediğini bizat kendisinin açık olarak belirttiği görülmüştür.

Bu itibarla sanığın, suç mevzuu yazı ile, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümü tesis etmek, işveren sınıfını ortadan kadırmak, memleket içinde müesses iktisadi sosyal siyasi ve hukuki temel nizamları devirmek ve yok etmek maksadıyla, sosyalizm kelime ve perdesi arkasına gizlenmek suretiyle komünizm propagandası yaptığı ve *hadisede* 142/1 inci maddede yazılı cürüm unsurlarını tam ve kamil manasıyla teşekkül ve tekevvün eylediği bilirkisi incelemesine *dahi lüzum gösterecek ve hiç* bir şüpheye yer vermeyecek sekilde açıkca anlaşıldığı halde yazının açık olarak hakiki manasına ve mefhumu ile bağdaşmasına imkkân olmıyan *isabetsiz* bazı düşüncelere yazılı şekilde beraat kararı verilmesi.

Yolsuz, C. Savcısının temyiz itirazları bu itibarla varit bulunduğundan sanık Lütfullah Sadi Alkılıç hakkındaki beraat hükmünün tebliğnamenin e numaralı bendindeki düşünce gibi bu sebepten dolayı C.M.U.K. nun 321 maddesi uyarınca (Bozulmasına) ve evrakın yerine gönderilmesine 16/6/964 gününde oy birliğiyle karar verildi.

İNCELEME

Plân uygulamasında rakam karışıklığı

Aslan Başer KAFAOGLU

Kıbrıs konusuna çekilen dikkatler, 1963-1964 program uygulamalarının kamu oyunca gereği gibi izlenmesine engel olmuştur. Birçok kimselerce tebessümle karşılanan yüzde 7,2 kalkınma hızından başka noktalar unutulup gitti. Bu bakımdan, bu konuda hükûmet ve Plânlama Teşkilâtınca çıkarılan yayınların dikkatle incelenmesinde büyük faydalar vardır.

Uygulaması biten 1963 programının sonuçları hakkındaki ilk değerlendirme, 1964 programının başında yapılmıştır. Ancak 1964 programı hazırlanırken, 1963 program dönemi demek olan 1963 takvim yılı sona ermiş olmadığından, bu konuda verilen bilgiler kesin değildir. Ancak 1964 yılı içinde incelemelerini tamamlıyan ilgililer haziran ayında bir uygulama rapor özeti yayınladılar. Bu özete göre kalkınma hızımız, önceden sayın Hükûmet ilgililerince ilân olunduğu gibi yüzde 7.2 değil, yüzde 7,5 dur. Yüzde 7,2 kalkınma hızının bile şüpheyle karşılandığı, durgunluğun ana dert olarak ele alındığı, Maliye Bakanının «Enflasyondan korkulurken deflasyon'a düşüldüğünden» dert yandığı bir dönemde bu şekilde bir iddianın inandırıcılığı bir tarafa, broşür içindeki bazen birbiri ile çelişik, 1964 programına uymayan, onu tekzip eden ifade ve tablolar özellikle dikkati çekmektedir

Önce yüzde 7,2 ya da yeni rakama göre yüzde 7,5 kalkınma hızı üzerinde durmak isteriz. Bir ekonomide kalkınma hızı 1963 yılında yüzde 7,5 olur, 1964 yılının ilk 8 ayı içinde 1,5 milyar lira para basılırsa, o yıl içinde piyasada büyük canlılık olması gerekirdi. Oysa durgunluk iddiaları, herkesin üzerinde birleştiği bir olgudur. Ekonomi ilmi ve mantık ilkeleri yüzde 7,5 gelir artışı, para hacminin yüzde 20 kabarması ve durgunluk gibi üç olgunun yan yana getirilmesini açıklamaktan âcizdir. Böyle üç iddia varsa bunlardan birinin yanlış olduğunu kabul etmek gerekir.

1963 yılı kamu cari harcamaları 1962 fiyatları ile 9 milyar 760 milyon lira olarak hesaplanmıştır. (Tablo: 12) Bu rakam 1963 de fiyat artışı yüzde 4,2 olduğuna göre, 1963 fiyatları ile 10 milyar 170 milyon lirayı karşılamaktadır. Oysa Maliye Bakanlığı yayınlarında; câri bütçe giderleri 7 milyar 760 milyon liradır. Buna 1 milyar 200 milyon liralık mahalli câri harcamalar eklense bile Maliye Bakanlığı rakamları ile 1964 program rakamları arasında izah edilemiyecek derecede büyük farklar vardır.

Yanlışlıklar bu kadarla da bitmiyor, 1963 programı yapılırken kamu yatırımları 1961 fiyatları ile 5 milyar 758 milyon lira olarak hesaplanmıştı. (Program Tablo: 18). Yatırım hedeflerine varılmadığı araştırılırken, bu hedef, anlaşılmayan bir nedenle, 5 milyar 592 milyon liraya indirilmiştir.

Bunun nedenini düşünür ve araştırırken «1963 yılı programı uygulama özeti» nde, 1963 fiyatları ile yapılan harcamaların, 1961 fiyatları ile tesbit edilen hedeflerle karşılaştırıldığını gördük. 1961'den 1963'e fiyatlar yüzde 10 oranında artmıştır. Yani 1961'in parası ile 100 liraya yapılabilecek bir iş, 1963 ün parası ile ancak 110 liraya yapılabilmek gerekir. O halde 1961 parasıyla tesbit edilen hedeflerle 1963 parası ile yapılacak harcamaları karşılaştırmak belki sevindirici sonuçlar verebilir ama, hiçbir zaman doğru olmaz. !

Derhal göze çarpıveren bu hatalar, başka tahlillerin de ciddiyetini şüpheye düşürmektedir. Şöyle ki:

1 — 1964 programında, özel sektör yatırımlarının 1963 yılında 4 milyar lira olacağı tahmin edilmiş ve bu tahminin dayanak ve gerekçeleri anlatılmıştır. (Program sayfa 328). Oysa ayni programın 12 numaralı «Kaynaklar ve Kullanılışı» başlıklı tablosunda ayni rakam 4,2 milyar liradır. Gelin bir de «Uygulama Rapor özetine» bakalım:

«özel Sektör yatırımları bakımından daha doğru rakamlar Haziranda elde edilecektir. O zamana kadar özel sektör yatırımlarının programdaki rakama r laştığı faraziyesi (3,8 milyar T.L.) kabule şayan görülmektedir».

Rakamların kısa zamanda bu kadar büyük değişikliklere uğramasının ötesinde, daha önemli bir noktanın gözden uzak tutulmaması gerekir. Yüzde 7,5 arttığı ifade edilen gayrisafi milli hasıla, özel yatırım, kamu yatırımı, kamu câri giderleri ve özel tüketim harcamalarının toplamına eşit bir bütündür. 1964 programında bütün yani gayrisâfi milli hasılanın yüzde 6,4 arttığı ilân olunmuştur. Aradan biraz zaman geçince, bütünün parçaları hakkında yapılan tahminler (özel yatırım, kamu yatırımı, kamu câri harcamaları) küçültülmüştür. Ama bütün de, bunlarla birlikte, küçüleceğine büyümüştür. Ve kalkınma hızının yüzde 6.4 değil, yüzde 7,5 olduğu ilân edilmiştir!.

2 — 1963 yılında ulaşıldığı iddia olunan yüzde 7,5 kalkınma hızının en büyük dayanağı, tarımsal ürünlerin yüzde 7.4 arttığı iddiasıdır. 1964 programının 2 numaralı tablosunda, tarımsal gayrisafi milli hasıla artış yüzde 4,6 olarak hesaplanmıştır. Bu tablonun yanıbaşındaki sayfada 3 numaralı tabloda bu tahminin dayanağı olan üretim artışı gösterilmiştir Yüzde 7,5 gelir artışının ilân olunduğu «Uygulama Rapor Özeti» nde ise bu artışın en önemli sebebi olan tarımsal hasıla artışı yüzde 7,4 olarak gösterilmiştir. Tarımsal hasılada bu iki artış rakamı oldukça farklıdır ve bu iki rakam uzun sayılmıyacak zaman aralıkları ile yayınlanmıştır.

3 — 1964 programında, 1963 yatırımlarının 1962 yatırımlarından fazlalığı yüzde 21,2 olarak hesaplanmış ve bu hesaba esas olarak 1962 fiyatları alınmıştır. Oysa «Uygulama Rapor Özeti» nde ayni artış mutlak fiyatlarla yüzde 20 olarak gösterilmiştir. Mutlak değer olarak artışların, aslında bilhassa özel sektörde, programdakinin çok altında olduğu da nazarı itibara alınırsa, 1964 yatırım artış oranlarının önemli hatâlarla hesaplandığı anlaşılır.

Devletin muhasebe servislerinden gelen rakamların dahi yanlış yorumlandığı v. rakam mantığında hatalara düşüldüğü uygulama yöntemleri, ümit verici olmaktan uzaktır. Yapılacak ilk iş yüzde 7,5 gibi inanılması güç kalkınma hızları ile rahatlığa kavuşmaktan çok önce, rakam ve plân uygulama disiplinini kurmaktır.

1963 DIŞ YARDIM TABLOSU (Milyon Dolar)

ULKELER	MIKTAR	NAKİT OLARAK VERİLEN	BORÇ TECİLİ	PROJE KREDİSİ	KREDİ VEREN ÜLKEDE KULLANILACAK	İHRACAT GARANTİSİ	FAİZ ORANI (YÜZDE)	VADE (YIL)	ÖDEME YAPILMAYAN DEVRE	KULLANILAN MIKTAR	KALAN
A.B.D	13 hibe 28 hibe 35 760				13 28 35 76		— — 0.75	— — 40	— — 10	56	20
BELÇİKA	0.3 hibe 0.65 0.65 1,6	0.65		0.3	0.65		— 3 3	— 20 20	— 5 5	—	1.6
BATI ALMANYA	28,5 11,5 40,0		11.5	22.8	5.7		3 —	25 —	7	38.092	1,908
INGILTERE	[illegible] 10.8				10.8		PIYASA FAIZI, 0.25	25	7	10.657	0,143
AVUSTURYA	0,9				0.9		3	20	7	0,032	0,868
ITALYA	10.0	10.0					0.4 + 5.8	12	1,5	10,0	—
HOLLANDA	1.75	1,75					4,5	25	7	0,783	0,967
İSVEÇ	1.005	0,58		0.425			2	20	5	—	1.005
PARA FONU	21.5	21,5					2,5	3	2	21,5	—
AVRUPA ANLAŞMASI	50.0	50,0					3,5	4	1	50.0	—
MILLETLERARASI KALKINMA AJANSI	9.0	9,0					0.75	40	10	—	9,0
FRANSA	8333 16666 25.0	8 333				16.666	3,5	20	5	—	25,0
KANADA	5.0					5,0	—			—	5,0
LÜKSEMBURG	0.1					0.1	—			—	0,1
TOPLAM	252.655	101.813	11.5	23,525	94,5	21.766				187.064	65.591

YON'ün NOTU: 1963 kredilerinin ortalama faizi yüzde 3 civarındadır. Ortalama ödeme süresi 17 yıl ve ödeme yapılmıyacak devre 4,5 yıldır. Fransa, Kanada ve Lüksemburg kredileri, yıl içinde bir anlaşmaya varılamadığı için kullanılamamıştır. Kullanılanlardan Para Fonu ve Avrupa Para Anlaşması kredileri 3 ve 4 yıl vâdeli ve yüzde 2.5-3.5 faizli kısa vâdeli kredilerdir. Bu tip kısa vâdeli krediler borç yükünü ağırlaştırmaktadır.

GERÇEK SAYGISI

Üçüncü Dünya ve Biz

İki elçimiz Kahirede toplanan Tarafsızlar Konferansına gönderilirken Dışişleri Bakanımız da İspanyaya gidiyordu. Dışişleri Bakanı, Yeşilköy hava alanına iner inmez, kendisine İspanyada şövalyelik payesinin verildiğini söylüyor. Bakanın bu müjdesinden birkaç gün önce de Kahireden iki elçimizin birtakım formalite meseleleri bahane edilerek, Konferansa gözlemci olarak kabul edilmediği haberi geliyordu.

Tarafsızlar Konferansına gönderilen elçiler faşist İspanyadan payelerle dönen Bakanı Çombe'nin delege olarak kabul edilmediği Konferansa elçilerimizin neden gözlemci olarak alınmadığını elçileri Mersine gönderen Bakanın bu tersine gidişi açıklamağa yetmez mi?

Yabancı sermayenin ve sömürgeciliğin ücretli uşağı, kaatil Çombe ile elçilerimizi aynı çizgide birleşir görmenin yüz kızartıcılığını, utancını yaşamak da bizlere düşüyor!

Dış yardım postuna bürünmüş yeni sömürgecilik kurdunun dümen suyundan kurtulmak ve Üçüncü Dünyada güven uyandırmak öyle «Yeni bir dünya kurulur Türkiyede de bu yeni dünyada yerini bulur.» sözleriyle kolay kolay gerçekleşeceğe benzemiyor.

★

Tartışmasız kabul edilen bir yargı var: Türk milli kurtuluş hareketi az gelişmiş ülkeler için bir örnek olmuştur, onlara yol göstermiştir. Milli kurtuluş hareketimiz, elbette, tarihimizde bir dönüm noktasıdır; Türkiyeyi ileriye doğru değiştiren şanlı bir harekettir. Ne var ki o zamandan bu yana dünya şartlarında çok önemli değişmeler olmuştur; üzerinde durulmayan budur. Milli kurtuluş savaşımızı yaptığımız yıllarda milli kurtuluş hareketleri dünya burjuva devriminin bir halkası idi. Oysa bugün az gelişmiş ülkelerin milli kurtuluş hareketleri yavaş yavaş sosyalizme doğru gidişin bütünleyici bir parçası durumuna gelmektedir. Tarihi şartlardaki bu köklü değişiklik, Üçüncü Dünyanın ortaya koymasını, milli çıkarlarına gerçek çözüm yolları bulmasını, kapitalist olmayan bir kalkınma yolunu seçmesini kolaylaştırmaktadır. Milli kurtuluş hareketlerinin maddi şartları 19. yüzyılın sonlarında da vardı; ama askerî, ideolojik, politik ve ekonomik baskı araçlarını tekelinde bulunduran sömürgecilik, sömürge memleketlerini merhametsizce sömürebiliyor, köleleştirebiliyordu. Bugün devran değişmiştir. Emperyalizm bu eski gücünü yitirmiş ve milletlerarası münasebetlerde tayin edici kuvvet olmaktan çıkmıştır.

Bunun için bu değişik şartlar içinde milli kurtuluş hareketlerini yapan ülkelerin sözlerini pek anlıyamıyoruz. Ne istiyor Üçüncü Dünya? Başkan Nâsır, açış söylevinde, sürekli bir barıştan, bu barışın ancak bütün adaletsizliklerin ortadan kaldırılmasıyla sağlanabileceğinden söz açıyor. Bunun için, bir yandan emperyalizme ve yeni sömürgeciliğe, öbür yandan az gelişmişliğe savaş açılması gerektiğini söylüyor. «Yaşama seviyeleri arasındaki farklar ürküntü vericidir sanayileşmiş memleketlerle fakir memleketler arasındaki uçurum gittikçe derinleşiyor.» dedikten sonra, «Bu dramatik meseleyi çözmeğe yardım etmek, bundan böyle, barış içinde birlikte yaşamaktan yana olanların başta gelen amacı olmalıdır.» sonucuna varıyor.

Nedir Nasır'ı böyle konuşturan? Üçüncü Dünya gerçeği, yanın meselelerini daha açıkça başka bir şey değil! Son 40 yılda 1 milyar 228 milyon insanın yaşadığı eski sömürgelerin ve yarı sömürgelerin siyasi bağımsızlıklarına kavuşmaları, bu insanların kaderlerini değiştirmeğe yetmemiştir.

Bugün Üçüncü Dünya'da kişi başına ortalama yıllık gelir 60 dolardır; ileri kapitalist ülkelerde 800 dolar.

Üçüncü Dünya'nın insanları günde ortalama 1.850 kalorilik besi alırlar, gelişmiş ülkelerin insanları 3.140 kalorilik.

Üçüncü Dünya'da yaşıyanların ancak binde 135 i okuma yazma bilir; gelişmiş ülkelerde binde 985 i.

Üçüncü Dünya'nın insanlarının ortalama ömrü ancak 35 yıldır: gelişmiş ülkelerin insanlarının 65 yıl.

Bu gerçeklerdir Nasır'ı böyle konuşturan! Emperyalizme, yeni sömürgeciliğe, az gelişmişliğe savaş açmaktan söz ettiren! Barış içinde yaşamaktan yana olanların bu savaşa çağırtan!

★

Kahire Konferansı'na gözlemci olarak kabul edilmiyen, ama dinleyici olarak konuşmaları tartışmaları izleyen elçilerimiz, Türk halkına hiç de yabancı gelmeyen bu gerçekler için 47 devletin ileri sürdükleri çözüm yollarını yöneticilerimize anlatabilirlerse herhalde faşist İspanyadan şövalyelik payesi almaktan daha yararlı bir iş görmüş olacaklardır

Fethi Naci

Ekonomik bağımsızlığını kaybeden ülkeler, millî kültürlerini de yitirirler. Egemen ülke, peyk ülkede beyinleri sömürgeleştirmek için çaba gösterir. Sam Amca'nın da Türkiyedeki tutumu farklı olmamıştır. Amerikanın bu yoldaki çalışmalarını yakından izlemek fırsatını bulmuş olan Arif GELEN, kültürde sömürgeciliğin memleketimizde nasıl yürütüldüğünü açıklıyor:

Kültürde Sömürgecilik

Arif GELEN

Türkiye'de Millî Eğitim Kurumunun Amerikanlaşması ve dolayısiyle sömürgeleşmesi *yolundaki* çabalar, Amerikan yardımının yoğun hale geldiği 1951 yılında başlamıştır. 1951 yılından itibaren teknik yardım programı çerçevesinde Amerikadan Türkiye'ye diğerleri yanında eğitim uzmanları da gelmiş, eğitim hizmetinde çalışan kişilere Amerikan eğitim kurumlarında öğrenim için burslar verilmiş, eğitimin merkez örgütünün anahtar mevkilerinde bulunan kişiler bir ile altı ay arasında değişen bol dövizli geziler için Amerikaya götürülmüştür.

Amerikan teknik yardım programı çerçevesinde burs alacak öğretim görevlileri kısmen doğrudan doğruya Amerikan Yardım Teşkilâtına bağlı Amerikalı uzmanlar tarafından, kısmen de Millî Eğitim Bakanlığının muvaffakiyetiyle [illegible] yardım teşkilâtının yaptığı [illegible] seçilir. Burs alan [illegible] da gene [illegible] tarafından saptanır. Bur[illegible] Washington'da [illegible] of Ame[illegible] Amerikanlaştırma [illegible] tarafından Amerikan [illegible] sempati ve o [illegible] benimseme [illegible] geçirilirler. Birleşik Amerika Dışişleri Bakanlığı tarafından yönetilen bu eğitim, bursluların orada kaldığı sürece okuduğu öğretim *kurumlarında* da devam eder. Bursiyerler zaman zaman Amerikan ailelerinin arasında yaşar, hattâ papazlar bile kilise teşkilâtının insanlık uğrunda [illegible] çalışmalarını onlara anlatır. Bursiyer, kendi yurdundaki [illegible] *dair tek bir kelime duy*madan ve çok zaman bu gerçeklerden çok uzak kalan bazı bilgi ve görüşlerle donanmış olarak ve [illegible] Amerikaya karşı duyduğu hayranlıkla yurduna döner. [illegible] dolarla Türkiyede olmayan bazı eşyalar ve *belki* bir de otomobil alıp gelir. Yurda döndükten sonra Amerikan Yardım Teşkilâtı onları sürekli olarak takip eder. Kendilerine yayınlar gönderir, gerekli gördüğünde onlarla temasa geçer. Teşkilâta bağlı uzmanlar, yardım bursu ile öğrenim görmüş ve bazı ölçülere uyan kimselerin Millî Eğitim örgütünde *önemli* noktalara tâyin edilmesi ve böylece arzulanan eğitim politikasının yerleşmesi için çaba gösterirler. Bu konuda nekadar etkili olsalar da, yetiştirdikleri kişilere önem verilmemesinden [illegible] yakınırlar. Çünkü bir öğretmenin *hayatı boyunca ulaşamıyacağı* hedefe varan, yani Amerikaya gidip gelmekle ev ve otomobil sahibi olanlardan, lâik Türkiye'nin okulunda hıristiyan okullarındaki gibi sabah derse başlarken öğrencilere dua ettirecek kadar ileri gidenler çıkmıştır.

Bir yandan bursiyerler böylece yetiştirilirken, bir yandan da Türkiye'de çalışan Amerikalı eğitim uzmanları, Millî Eğitim Bakanlığı ile yapılan anlaşmalar sayesinde eğitime *belli bir yön, ya da yurt* gerçekleri düşünüldüğü zaman yön [illegible] verecek projeleri uygulamaktadırlar. Projeler için gerekli [illegible] Amerikan hükûmeti tarafından sağlanır. Amerika'da yetişmiş bursiyerlerin yardımı ile yürütülen *projeler, bu kişilere* bazı [illegible] sağlamaktan başka işe yaramamıştır. Çünkü ne onları empoze edenler, ne de uygulamaya katılan yerli uzmanlar, Amerikan koşullarına göre bulunmuş özel metodların dışına çıkamamışlardır. Esasen Amerika'dan gelen ve bugün sayıları kırkı geçen Amerikalı uzmanlar, kendi ülkelerinin sıradan adamlarıdır ve belli maksatlar için seçilmişlerdir. Bağımsız düşünecek yetenekte değildir. Kendilerini «Foreign Departmant» denilen Dışişleri Bakanlığı seçer ve gidecekleri *yerlere yollamadan* önce «beyin yıkama» diye alaylı bir deyimle ifade edilen işlemden geçirir.

Bu «beyinleri yıkanmış» uzmanlar, Millî Eğitimin çekirdeğini teşkil eden kuruluşlarla ilgili projeler uygulamışlardır. *Hattâ bu türlü* projeleri sürekli olarak uygulayabilecekleri kurumlar meydana getirmişlerdir. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesi içinde bulunan bu kuruluşlar Türkiye'de eğitim hizmetini en çok etkileyebilecek organlardır. Bunların bazıları fonksiyonlarını tamamladığı zaman terkedilir ve daha sonra bir yenisinin *kurulmasına* çalışır. Halen bunlardan sayabileceklerimiz arasında hepsi de Millî Eğitim Bakanlığı diye başlayan, Basılı Ders Araçları Hazırlama Merkezi, Test ve Araştırma Bürosu, Radyo ile Eğitim Merkezi, Öğretmeni İş başında *Yetiştirme Bürosu vardır* Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan ve Türk elemanları gene Bakanlıkça atanın ve kuruluşlrın her türlü maddî ihtiyaçlarını Amerikan Yardım Teşkilâtı karşılar, yönetimi de Amerikalı uzmanların elindedir. Her kuruluşun *sözde bir yönetim* kurulu vardır. Bu kuruluşta çalışan Amerikalı uzman da kurulun üyesidir. Kuruluşun yönetimi ile ilgili kararları, bu kurul verir. Ancak kurul üyesi olan Amerikalı uzman en yüksek söz sahibidir. Çünkü Yardım Teşkilâtından gerekli paranın sağlanmasında söz sahibi olan tek kişi odur. Bu yüz*den elbette* bütün diğer üyeler onun ağzından çıkacak söze kulak kesilirler. Öte yandan, Türk uzmanların buralara atanmasında en etkili kişi gene Amerikalı uzman olduğu için, başka türlü davranmak mümkün olamaz. Bundan cesaret alan Amerikalı uzmanlar da konulara istedikleri gibi yön vermesini asla ihmal etmezler. Hattâ çok zaman değerce üstün olmasa bile, çevresindeki kişilere otoriter tavırlar takınırlar. Bu Amerikalı uzmanlar arasında, yönettikleri kuruluşun yönetim kurulunda yükselen itiraz seslerini susturmak için «bugün hiçbir iti*raz işitmek istemiyorum*» diyecek kadar otorite düşkünü olanlar çıkmıştır. Yerli uzmanlar bütün bunlara başeğmeye razıdırlar. Çünkü Anadolu'nun çetin çalışma koşullardan uzak, Anadolu insanının ancak Amerikan filmlerinde gör*düğü konforlu çalışma yerleri* vardır, maaş dışında meslekdaşlarına göre çok yüksek sayılacak ek ücretler alırlar. Millî Eğitim Bakanlığının aynı düşünüş de davranışta olan daha yüksek yetkilileri de yerlilerden çok Amerikalı uzmanlara kulak verir. Onlar birşey söylemese de, onların değeri başkadır. Gene bu yüzden, şüphesiz Amerikanın bu yoldaki çabalarının başarılı bir sonucu olarak, *Millî Eğitim Bakanlığının bazı* dairelerine yapılacak atamalarda Amerikalı eğitim uzmanlarının itirazı dolayısiyle atamaların yapılmadığı çok olmuştur.

Bu kuruluşlar yanında halen Millî Eğitim Bakanlığı bünyesi içinde uygulanan çeşitli Amerikan projeleri vardır. Bunlar da izlenen yol, yukarıda anlatılanın tıpkısıdır. *Bu projelerin* bazıları, Türkiye'nin gerçekleri karşısında gülünç şekillerde cereyan etmektedir. Halen uygulananlardan Deneme Öğretmen Okulları projesi, Deneme İlkokulları projesi, Beslenme Eğitimi, Fen lisesi projele*rinden bazıları Amerika lehine bir* gösteriştir ve bazıları da Türkiyenin temel kalkınma ilkelerine tam anlamiyle zıttır. Hele, bu yıl açılacak olan Fen Lisesinde yurdun en güçlü zekâlı çocukları, Amerika'da yetişmiş, Amerikan parası olan *öğretmenler elinde*, Amerikanın sağladığı okulda Amerikan kitaplarını okuyarak yetişecekler. Sonra da elbet onlar için Türkiyede yer bulunamıyacak ve yüksek öğretim için Amerikaya gidecekler ve orada öğrenime devam edeceklerdir? *Sonra kime hizmet edecekler?* Çoğu, Türkiyenin veremiyeceği yüksek ücretlerle, ya kültürünü benimsedikleri Amerikan halkına, ya da Türkiye'deki Amerikan iş adamlarına

Millî Eğitime giren Amerikan etkisi, eğitimde *ulusal amaçları* yıkmış ve unutturmuştur. Okulların ve genç kuşakların ihtiyacı olan kitapları yazdırmak ve yaymak Bakanlığın görevi olduğu halde, bu görevi bile Bakanlık bünyesi içindeki Amerikan teşkilâtı yerine *getirmeye başlamıştır. Dolarların* sağladığı tatlı uyuşukluk, birçok kimseye çok çekici gelmiş ve Türkiyenin büyük eğitim sorununu uyutmanın yollarını aramaya sevketmiştir

Rockfeller Fonlarından faydalananlar

OECD'nin 7 Ocak 1964 tarihli Teknik işbirliği adlı bir araştırması, Rockfeller Vakfının seyahat ve araştırma için şahıs ve kurumlara yaptığı yardımlardan örnekler vermektedir. Bu kültürel alandaki Amerikan faaliyetlerinin sâdece ufak bir kısmıdır. Bu yardımların zaman zaman değerli araştırmalara imkân verdiğini, *değerli fikir ve sanat adamlarımızın da fayda*landıklarını, onların çeşitli geziler ve telif ücretleri yoluyla fikir ve kanaatlarını değiştirmiyeceklerini herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek için belirtmek isteriz

Yardımın Amacı	Yardımdan yararlanan	Yardımın miktarı (Dolar)
Seyahat	Bay ve Bn. A. A. Saygun	8500
Seyahat ve tetkik	A. H. Tanpınar	6100
Seyahat	B. R. Eyüboğlu	10000
Seyahat	C. Sökmen	2750
Seyahat	Bay ve Bn. Doğramacı	5400
Araştırma	Ö. L. Barkan	17000
Tetkik	N. Öztan	400
Kur'an yorumu	İ. Sungurbey	3700
Seyahat ve araştırma	A. Sayın	1900
Seyahat	M. Terzioğlu	4650
Seyahat	Z. Paykoç	3500

Kahire Konferansı

Emperyalizmin seyyar müzesi

Bağlantısız ülkelerin Kahire Konferansı İkinci Dünya Savaşından önce yapılabilseydi, ya da Türkiye Atatürk'ün dış politikasına sadık kalsaydı, memleketimiz ilk bağımsızlık savaşını vermiş az gelişmiş ülke olarak Kahire Konferansının liderleri arasında en şerefli yeri alacaktı. Halbuki bugün Türkiyemiz, düne kadar hakir gördüğü bu ülkelerden Birleşmiş Milletlerde oy rica etmek için Kahire'ye iki büyükelçi yollamış, fakat bu temsilcilerin toplantıya müşahit olarak katılması dahi reddedilmiştir. Böylece Türkiye, 56 devletin katıldığı Bağımsızlar Konferansını, dinleyiciler locasından izledi. Konferansa katılacak ülkelerin tesbiti amacıyla daha önce yapılan Dışişleri Bakanları toplantısı sırasında konferansa katılma teşebbüsünde bulunmayı aklına getirmeyen Hariciyemiz, iş işten geçtikten sonra konferans kapısını çalmakla yeni bir gaflet örneği verdi ve boş yere millî haysiyetimizin kırılmasına yol açtı.

Bu acı hikâye, Kongo Başbakanı Çombe'nin Kahire'de nazikâne nezaret altına alınmakla son bulan gülünç macerası karşısında gölgede kaldı. Kongo Hükûmeti, Afrika Birliği Teşkilâtının üyesi olarak konferansa resmen dâvetliydi. Fakat Amerikan telkini ile konferansı karıştırmak ve biraz da hükûmetine meşruiyet kazandırmak için Kahire'ye geldiği sanılan Çombe, üyelerin çoğu tarafından istenmiyordu. Lumumba'nın kaatili Çombe, Bağlantısız Ülkelerin gözünde yeni sömürgeciliğin en iğrenç kuklasıydı. Büyük bakır madeni şirketinin emriyle ve para yardımıyla Kongo birliğini bozarak. Katanga eyaletinin bağımsızlığını ilân eden Çombe idi. Avrupadan paralı as'er kiralıyarak ve Amerikan paraşütçülerinin desteğini araştırarak sömürgecilerin safında Kongo'da milliyetçilere karşı kanlı bir savaşa girişen Çombe idi. Cezayir Başbakanı Bin Bella, onun için «Emperyalizmin seyyar müzesi» deyimini kullanıyordu.

Dar hukuk açısından konferansa katılmaya hakkı olan Çombe'nin toplantıya alınması, birçok ülkenin konferansı terketmesine yol açacaktı. Bu endişeyledir ki, Bağlantısız ülkelerin liderlerinden Seylân'ın kadın başbakanı Bandaranaike, ev sahibi Nâsır'a «Ne yapacağız» diye endişe ile soruyordu. Nâsır'ın cevabı «Bana bırakın madam, onun hesabını göreceğim» oldu. Nâsır, hakikaten Çombe'nin hesabını gördü. Bir iki gün sarayda hapis tutulan Çombe Kahire'den kaçmak zorunda kaldı. Konferansta Çombe'yi savunan hiç bir ülke ortaya çıkmadı.

Barış ve kalkınma

56 ülkenin 2 bin delegesini bir araya getiren toplantı, geçen haftanın başında, Kahire Üniversitesinde Nâsır'ın açış konuşmasıyla başladı. Nâsır, 1955 Bandung ve 1961 Belgrat Konferanslarından sonra, Bağlantısız Ülkelerin dünya sahnesinde büyük bir kuvvet olarak belirdiğini hatırlatarak, Kahire Konferansının amacını «Büyük devletlere sağlam bir barışı kabul ettirmek ve farklı sosyal sistemler arasında tam ve samimî işbirliğini kurmak» şeklinde tanımladı. Nâsır «Bağlantısızlık, bloklar arası çekişmelerden yararlanma ve kazanç sağlama doktrinine hiç bir zaman dayanmamıştır. Öyle olsa, milletlerarası gerginliği azaltmak için bu kadar çaba göstermezdik... Birlikte yaşamaya, birlikte ölmeye mahkûmuz» diyordu. Devamlı barış ise, her türlü adaletsizliğin ortadan kalkmasıyla mümkündü. Bu da bir taraftan yeni sömürgecilik ve emperyalizmle, öte taraftan az gelişmişlikle mücadeleyi gerektirmekteydi. «Barış içinde bir arada yaşama» görüşünü benimseyenlerin temel görevi, zengin ve fakir

TITO

NASIR

NKRUMAH

ŞASTRI

Ortak bildiri imzalanıyor.

ülkeler arasındaki uçurumun gittikçe genişlemesini önlemeye çalışmak olmalıydı. Tunus Başbakanı Burgiba ise, «Zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurum, ihtilâl yaratıcı dengesizlikler doğurur» diyordu.

Konferansta, Johnson, Kruşçef ve Chou En - Lai'den gelen başarı telgrafları - De Gaulle'den ses yoktu! -, okunduktan sonra, Sukarno, Tito, Burgiba, Savunna Fuma, Mareşal Arif, Nkrumah, Şastri, Bin Bellâ gibi Bağlantısız ülkelerin tanınmış liderleri söz aldılar ve bağlantısızlık barış, kalkınma gibi konularda görüşlerini açıkladılar. Konferansın iki ana tema'sı, dünya barışının savunması ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesiydi. Yabancı üslerin kaldırılması, Birleşmiş Milletlerin kuvvetlendirilmesi, vesayet altındaki ülkelerin kurtarılması, yeni sömürgecilikle mücadele, ırk tefriki, barış içinde bir arada yaşama genel silâhsızlanma gibi meseleler bu ana tema içinde yer alıyordu.

İki bağlantısızlık görüşü

Kahire Konferansında iki bağlantısızlık görüşü ortaya çıktı. Endonezya, Gana, Gine ve bir dereceye kadar Küba ve Kamboç gibi ülkeler en büyük önceliğin barış içinde bir arada yaşamaya değil antiemperyalist mücadeleye verilmesini istiyorlardı. Daha ılımlı görüşü temsil eden Tito, Nâsır, Şastri, Bin Bella ve Bandaranaike ise barış içinde bir arada yaşama sağlandığı takdirde, emperyalizmle mücadelenin çok kolaylaşacağı inancındaydılar. Müfrit görüşü dile getiren Gana'lı lider Nkrumah, bağlantısızlık tezini şöyle savunuyordu: «Bağlantısızlık, yeni sömürgeciliğe, emperyalizme, adaletsizliğe karşı bir isyan ve protesto şeklidir. Barış içinde bir arada yaşamanın sınırları vardır. Bizimle emperyalistler, zenginler ile fakirler, hiçbir zaman bir arada yaşayamazlar. Emperyalizmden kurtulmak için tek yol kuvvete başvurmaktır... Halklarımız açlıktan ölüyor, fakat dünyada harp hazırlığı masrafları saatte ortalama 100 milyon dolardır.» Bu iki bağlantısızlık görüşü ortak bildiride uzlaştırıldı.

Konferansta az gelişmiş ülkelerin kalkınma meselesi de uzun uzun tartışıldı. Az gelişmiş ülkelerin dış ticaret yoluyla sömürülmesini önlemek amacıyla, Cenevre Ticaret Konferansında ortaya çıkan ilkeleri gerçekleştirme yolunda ortak aksiyona girişilmesi kabul edildi. Az gelişmiş ülkelere kayıtsız şartsız yardım yapacak dünya çapında bir sistemin kurulması, genel bir silâhsızlanmanın sağlayacağı imkânların az gelişmiş ülkelerin kalkınmasına yöneltilmesi ve fakir ülkeler arasında sıkı bir işbirliği yapılması istendi. Parola, barış ve kalkınma idi.

Ortak bildiri

Konferansta görüş birliğine varılan konular 9.500 kelimelik bir ortak bildiride belirtildi. Bildiride ele alınan belli başlı konular şunlardı: «Bağımsızlık fikrine karşı konulamaz ve değiştirilemez. Hâlâ sömürge idaresi altında yaşayanlar, bağımsızlıklarına kavuşmak için silâha başvurabilirler. Sömürgeciliğe son verilmelidir. Ayrı sosyal ve siyasî ilkelere sahip ülkelerin barış içinde yaşaması hem önemli, hem de mümkündür. Komşu ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar, dış müdahalesiz çözülmelidir. Büyük ülkeler arasında tam bir silâhsızlanma anlaşması yapılmalıdır. Bağlantısız ülkeler, nükleer silâhlar imâl etmekten, satın almaktan ve nükleer denemeler yapmaktan kaçınacaklardır. Nükleer silâhlar taşıyan uçak ve gemilere, bütün hava alanları ve limanlar kapatılmalıdır. Nükleer silâhlardan arınmış geniş bir bölge kurulmalı ve yabancı üslerin tasfiyesine gidilmelidir.»

Bütün bunlar çağımızın hâkim görüşleridir ve Bağlantısız ülkelerin bu ilkeleri gerçekleştirme gücü günden güne artmaktadır.

Kıbrıs

Bağlantısız ülkeler, Kıbrıs meselesinde politikasını yıllardır bu ülkelere göre ayarlayan Makarios'un tezini tamamen benimsediler. Ortak bildiri, «Kıbrısın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne bütün ülkelerin saygı göstermesi gerekir. Kıbrıs halkına siyasî geleceğini tâyin etme hakkı tanınmalıdır. Yabancı memleketlerin Kıbrıs'ın iç işlerine müdahale etmeye ve Kıbrıs'ta kuvvet kullanmaya hiç bir hakları yoktur» diyerek, bağlantısızların 1959 anlaşmasını yok saydığını, selfdeterminasyonu tanıdığı ve Türkiyenin müdahale hakkını reddettiğini belirtiyordu.

Kahire'de 56 ülkenin Makarios'u kayıtsız şartsız desteklemesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda da Kıbrıs meselesinin geleceğini şimdiden geniş ölçüde belli etmiştir. Makarios, Birleşmiş Milletlerden hukukî değilse bile manevî değeri büyük olan bir selfdeterminasyon kararını görünüşe göre çıkartabilecektir. Makarios bu karara dayanarak Ada'da tam egemenlik sağlayabileceğini ve yalnız başına kalan Türkiyenin Ada'ya müdahale hakkını artık kullanamıyacağını ummaktadır. Bu hesapların doğruluk derecesi ne olursa olsun, Kıbrıs meselesinin çözümünü Amerika ve İngiltereden bekleyen memleketimizin tek başına kaldığı ortadadır. Sovyetler Birliği geniş ölçüde Makarios'u desteklemektedir. Amerika, NATO'nun yüksek menfaatleri için Türkiyeyi Enosis'i kabule zorlamaktadır. Bağlantısız ülkeler ise Makarios'tan yanadır. Kıbrıs meselesinde başarının temel şartı ise, Amerikanın dümen suyundan gitmeyi bırakıp değişen dünya şartlarına uygun yeni bir dış politika uygulamaktır. Cumhuriyet'te Ecvet Güresin'in dediği gibi «Sadece Düveli muazzamaya dayanan Kıbrıs politikasının neticesi görülmek üzeredir... Bu bakımdan artık Türkiyenin bu noktada modası geçmiş diplomatik yollar yerine meselelere bir başka gözle bakması, hem de vakit geçirmeden bakmaya başlaması gerekir.»

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

Hazırlayan: FETHİ NACİ

Sosyalizm ve Din

Beşir Hacı Ali

(Cezayirli yazar ve politikacı)

Anayasa'mızda sosyalizm amaç olarak gösterilmiş ve müslümanlık Devlet dini sayılmıştır.

Bu iki kavram birbirine karşıt mıdır? Biz bunu böyle düşünmüyoruz. Toplumcular, toplumların gelişmesinin harekete getiricisinin sınıf çatışmaları olduğunu ve bu gelişmenin bütün idealist tariflerden bağımsız olan kanunlara göre meydana geldiğini unutmazlar.

Burjuva, feodal ve gerici çevreler, yığınların dinî duygularını sosyalizme gidişi durdurmak için kullanmağa çalışırlar. Boşunadır bu; çünkü mümin bir işçi sosyalizmle müslümanlığı bir tutmaktadır.

Bizim devrimizin tarihi, devrimcinin nitelik ölçüsünün ille de mümin olmak ya da olmamak olmadığını göstermektedir. İnsan, mümin olsun olmasın, devrimci olabilir; insan, mümin olsun olmasın gerici olabilir. Sınıfların çatışmasına oranla alınan durumdur devrimciyi tâyin eden.

Toplumcular dinin iki görünüşünü dikkate alırlar: İnsanların, tabiatın sırrı ve üzerlerinde ağırlığını duyuran baskı önünde güçsüzlüklerini anlamalarının gerçek sıkıntısının ifadesi, ve aynı zamanda bu sıkıntıya, bu baskıya karşı protesto.

Müslümanlık yığınların kafasındadır, ama, hareket hâlindeki yığınlar da sosyalizmin devrimci olarak getirdiklerini benimsiyebilirler. Mümin yığınların devrimci özneliği, hareketten ve sosyalist ideolojiden kopmuş ve soyutlanmış değildir; sosyalist ideoloji, emperyalizme ve kapitalizme karşı savaşı bilimsel olarak aydınlatmak suretiyle yararlığını gösterdikçe daha da etkili olur. Sosyalist devrime karşı çıkan din bilgini şeyh İbrahim ile tarım işçisi arasında, ikisi de mümin olmakla birlikte, bir sınıf karşıtlığı vardır. Bu karşıtlık onların müslümanlık anlayışlarında da ortaya çıkar. Laik bir öğretmenle farmason bir burjuva arasında bir çıkar birliği yoktur, buna karşılık mümin bir topraksız köylü ile mümin olmayan bir işçi ya da öğretmen arasında bir çıkar birliği vardır.

Müslümanlığın rolü, şu soruya verilecek cevaba göre incelenmelidir: Cezayir Devletinin sınıf yapısı nedir ve giderek ne olacaktır? Cezayir'in başında devrimci bir iktidar, gitgide emekçi yığınların hizmetinde olacak bir devlet vardır. Bu durum, iktidardaki sınıfların müslümanlığı ilerlemeyi frenlemek için kullandıkları Ürdün'deki, Suudi Arabistan'daki ve başka birtakım arap ülkelerindeki duruma benzemez. Sosyalizm ve müslümanlık, kurtuluş savaşında olduğu gibi, felsefi ayrılıkların ötesinde ve inanışlara karşılıklı saygı içinde, bir ittifakı gerçekleştirmelidirler. Ne idealizmle materyalizmi uzlaştırmaktır söz konusu olan, ne de müslümanlıkla sosyalizmi bir savaş içinde karşı karşıya getirmek.

Sosyalist ve devrimci kuvvetleri bölecek ve gericiliğe yardım edecek bir felsefe savaşına kalkışmak tehlikeli bir hata olurdu. Devrimi bir adım ilerletmeden, gericiliğe yardım edecek olan her türlü öncü davranışın çürüklüğü gösterilmelidir. Kurtuluş savaşı sırasında, emperyalistler ve gericiler yığınların hızını kesmek ya da ilerlemeye yürüyüşü frenlemek için müslümanlığa dayanıyorlardı. Toplumcuların ve öteki devrimcilerin müslümanlık ve sosyalizm meseleleri üzerindeki doğru ve yerinde politikaları, sosyalist devrimin düşmanlarının plânlarını paramparça etti.

Feza

Üç insan

Bu haftanın başında Sovyet Rusya feza yarışında önemli bir aşama sayılacak yeni bir deney yaptı ve «Şafak» adlı kapsül içinde fezaya üç insan gönderdi. Olayın önemi, ilk defa olarak fezaya birden fazla insanın gönderilmesinden ileri geliyordu.

Albay Komarov, Dr. Yegorov ve bilim adamı Feoktiskov'dan kurulu üçlü ekip, fezada 24 saat kalıp dünyanın etrafında 17 tur yaptıktan sonra geri döndüler. Bilim çevreleri, bu denemenin ay yolculuğu konusunda önemli bir aşama olduğu kanısındalar.

Tütün, Makina ve işsizlik

Tütünün işlenmesinde bir iki yıldır makina kullanılmaya başlanması, özellikle Samsun gibi sâdece tütüne dayanan bir bölgede geniş bir işsizliğe yol açtı. Makina henüz Samsun'a kullanılmamakla beraber, İstanbul ve İzmirde makinaya yöneliş, bölge tütünlerinin önemli bir kısmının işlenmeden İzmir ve İstanbul'a sevkine sebebiyet verdi. Sendika yetkilileri, bu yüzden artan işsizliğin 15 bin kişiye ulaştığını ileri sürüyorlar.

İşsizliğin artmasıyla harekete geçen ilgili sendikanın ve Türk-İş'in teşebbüsü ile Ticaret Bakanlığında bir toplantı yapıldı. Toplantıda, işçi temsilcileri hiç değilse Tekelin tütününü satın aldığı bölgede işlemesini ve makina ithalinin durdurulmasını istediler. Tütünün işlenmesinde makine kullanılması 100 kişiden 80 kişiyi işsiz bırakıyordu. Sonra makinayla işlenen tütün nefasetini kaybediyor, kalite düşüyordu. El ile işleme daha avantajlıydı. Nitekim Tekel idaresi makinalaşmaya gitmiyordu. O halde işsizlik yaratan bu tip bir döviz israfına son vermek, tütün işleme makinaları ithalinden vazgeçmek suretiyle, başka alanlarda zaruri makinaları getirtmek oyluna gitmek gerekliydi. Ne var ki, işveren temsilcisi, makinanın büyük bir işsizlik yarattığını kabul etmekle beraber, maliyette ucuzluk sağladığı için makina kullanılmasının hızla yayılacağını, bunun önlenemiyeceğini ileri sürdü. Sorulan bir soru üzerine de, işleme giderinin maliyette yüzde 12 civarında olduğunu, makina kullanılmasıyla bu oranın yüzde 4'e düştüğünü belirtti ve makina ithali durdurulursa, buna ise ilk başlayan Amerikan firmalarının kızacağını söyledi. İşveren temsilcisi, «Aman, Amerikalıları gücendirmiyelim» diyordu. Ekonomik teoride artık anlaşılmıştır ki, büyük işgücü bolluğuna rağmen az gelişmiş ülkeler, stratejik sektörlerde sermaye yoğunluğu yüksek en yeni teknolojiyi kullanmak zorundadırlar. Ama bunu yapabilmek için inşaat, hafif sanayi gibi bazı sektörlerde, az sermaye, bol işgücü kullanmak zaruridir. O halde tütün işlemesi gibi hafif sanayi kolunda makinalaşmaya gitmek, vahim bir işsizlik yaratmaktan başka fayda sağlamıyacaktır. Nitekim Kıkınma Plânında bu tip faaliyet alanlarında «istihdam yaratıcı projelerin ve sektörlerin öncelikle ele alınması» gerektiğini belirtmektedir.

Hükûmet, işsizliğe ve lüzumsuz döviz harcamalarına sebep olan mesele üzerinde dikkatle durmalı, Devlet Plânlama Teşkilâtı ithalât kotaları tesbiti işinin fiilen Odalar Birliğinin elinde kalmasını önleyecek çalışmalara bir an önce başlamalıdır.

Sarı Sendikalarla Savaş

İbrahim Güzelce

Lâstik - İş Sendikası Genel Sekreter Yardımcısı ve Eğitim Müdürü

Kuruluşlarından beri çeşitli baskılara karşı koyarak yaşantılarını devam ettirmeye çalışan sendikalarımız, 274 ve 275 sayılı kanunların yürürlüğe girmesi ile birlikte yeni bir hayat düzenine sahib oldular. Bu düzen, kendilerine her ne kadar güçlenme imkânı vermekte ise de, diğer taraftan, yeni bir takım tehlikeleri de beraberinde getirmiştir. Sendikalizmin kapsadığı ekonomik ve sosyal eğilimi gereği gibi değerlendiremiyen, belirli bir dünya görüşüne sahip olması gerekli bulunan bu müesseseleri mevcut mevzuatın dar hudutları içinde yürütmek çabasından öte bir ufku olmayan bazı liderler, kendilerini göğüsleyen tehlike ile karşı karşıya gelince irkildiler.

Bu tehlike gerçekten büyüktür. Çünkü 275 sayılı kanunun verdiği yetkilere dayanarak toplu sözleşmeler yapan ve taleplerinin kabul edilmediğini görünce sermayenin kapılarını grev yumrukları ile zorlamaya başlayan sendikalarımız, işveren çevrelerinin kendilerine karşı savaş ilân ederek süratle örgütlenebileceklerini ve sarı sendikalar yaratabileceklerini hiç düşünmemişlerdi.

Maden ve madeni eşya, lâstik, kauçuk, petrol ve kimya, hattâ deri debağ gibi iş kollarında kurulu bulunan ve üyelerinin çoğunluğunu özel teşebbüsten alan sendikalara karşı açılan bu savaş, önce müsellesin ucunda bulunan Türk—İş'i uyardı. Türk—İş Genel Başkanı Sayın Seyfi Demirsoy, bu endişesini, 1. Bölge Temsilciliğinde sendikacılarla yaptığı özel bir toplantıda şu sözlerile ortaya koydu: «Türk—İş kendisine bağlı örgütlerin üstünde, yani bir müsellesin ucunda bulunmaktadır. Bu müsellesin tabanında duran sendikalar yıkılınca, onlara bağlı olan Türk—İş'in yıkılması da tabii sayılır.»

Sayın Seyfi Demirsoy'un teşhisi doğru ve yerinde idi. Türk—İş'in dayandığı güçlü sendikalardan büyük bir kısmı, sermaye çevrelerinin açıktan açığa destekledikleri, hattâ yarattıkları sarı sendikalar kanalı ile yıkılınca, veya güçsüz hale getirilince, bu sonuçtan Türk—İş de nasibine düşeni alacaktı. Bu itibarla, en büyük örgüt Türk—İş'e büyük ve tarihi sorumluluklar düşmekteydi. Bu sorumluluktan ilki kendisine bağlı özgür sendikaları belirli bir inanç ve görüş etrafında toplamak, dağınık örgütleri birleştirerek, bunlar arasında «Kafa ve kasa birliği» ni yaratmaktı.

Mesele bu istikamette olgunlaşınca, Türk—İş'in üyesi bulunan çeşitli sendikalar seslerini yükseltmeye başladılar. Gelişen olayları köklü bir görüş açısından değerlendiren ve bunu kamu oyuna duyuran ilk ses Türkiye Lâstik—İş Sendikası Genel Başkanı Rıza Kuas'dan yükseldi. Rıza Kuas yayınladığı bir bildiride: «Ekonomik kalkınma tedbirleri ile plânlı bir sahaya girilmek istendiği bir devrede dahi görülmektedir ki, emeğin sömürülmesini kendi mutlu hayatlarının devamı için şart sayanlar, Anayasamızın açık seçik ifadesi karşısında bile bu sömürücü durumlarını muhafazada inat ve ısrar göstermektedirler» diyerek, «Türk emekçilerinin haklarını ve uyanışlarını soysuzlaştırmak gayreti içinde bulunanlara karşı» sendikaları ve bizzat emekçileri uyanık olmaya davet ediyordu.

Daha sonraları Türkiye Maden—İş Sendikası büyük bir etüd mahsulü olan ciddi bir rapor yayınlayarak, sendikaların içinde bulundukları kritik durumu ve özgür sendikalizm için çalınan tehlike çanlarını acı bir dille ortaya koydu. Maden—İş Sendikası bu raporunda, emekçilerin örgütlendiği sendikaları bekliyen tehlike ile burun buruna gelmiş olmanın yarattığı ürküntü içinde haykırıyordu:

«Tehlike ortadadır. Felâket karşımızdadır. Anayasa haklarını kullanmak veya çiğnemek yollarından birinin açılması vakti gelmiştir. Geç kalmadan, hak ve hürriyetlerimiz teker teker elden kaçırılmadan harekete geçmeliyiz. Var olmak veya yok olmak Karar hepimize aittir. Bugün bir veya birkaç sendika için çalan ölüm çanlarını, yarın kardeş başka sendikalar duymaya başlayacaktır. Ölüm çanlarının niçin çaldığını haykırmak hepimize düşer. Çanlar ya Anayasanın sosyal ve ekonomik haklar bölümünün fiilen ortadan kaldırıldığını duyuracaktır, ya da, bir kısım işverenlerin kanun hükümlerine ve Anayasa haklarına riayeti kabul ettiklerinin müjdesini verecektir.»

«Biz, Türk—İş'in kurucu üyeleri arasında bulunmanın şerefini ayaklar altına aldırmamaya kararlıyız. Türk — İş'in, bugün bir üyesinin, yarın öteki üyelerinin musalla taşına yatırılmasına seyirci kalacağını asla düşünmüyoruz. Türk—İş'e her şeyi bildirmeyi, ondan hiçbir şeyi esirgememeyi prensip edinmişizdir. Durumu bildiriyor ve çok acele Türkiye ölçüsünde kanun ve hak tanımayanlarla sonu zafere çıkan bir mücadelenin açılmasını teklif ediyoruz. Hür Sendikacılığın ve hür sendikacıların kaçak mezbahalarda bıçak altına yatırılmasının önlenmesini istiyor, var gücümüzle haykırıyoruz:

Anayasa ilkelerini ve Atatürkçü hür sendikacılığı sermaye güçlerine güvenerek öldürmeye kalkanlar, hedeflerine varabilmek için ancak cesetlerimiz üstünden yürüyeceklerdir. O cesetler, hak ve hürriyete kastedenlerin rüyalarına girerek, rahat döşeklerinde bile onlara uykuyu haram edecektir.»

Seyfi Demirsoy
Tehlikeyi gördü

Bütün bu sesler, çevresinde bir takım yankılar meydana getirdi. Başta Türk—İş olmak üzere diğer sendikalar gördüler ve anladılar ki, sermaye sahipleri, büyük kazançlarından sadece bir parçanın koparılmak istendiğini gördükleri anda, bu davranış kanun yolu ile ve en demokratik şekilde dahi yapılsa, bunu organize edenlerin karşısına bütün güçlerile çıkmaktan bir an geri kalmıyacaklardır. Bu durum, sermayenin değişmez fonksiyonlarından biridir. Anayasa onlar için sadece edebi bir beyanname, kendilerine dokunmadığı müddetçe önünde saygı ile eğilinmesi gereken kutsal bir yasadır. Fakat ezilenler, vatanın harpte ve sulhte en ağır yükünü omuzlarında taşıyanlar, bu anayasaya dayanarak kendilerine karşı çıktıkları anda, ortaya milyonlar dökerek bu davranışı karşılamaktan, hattâ Anayasa maddelerini yürürlüğü olmayan donmuş birer kalıp haline getirmekten de geri kalmazlar. Sarı sendikaların bugün dünden çok daha farklı bir şekilde, maddi ve manevi yönden sermaye çevrelerince desteklenmesi de bu iddiaların açık bir ispatıdır. Henüz ekonomik, sosyal ve siyasal özgürlüğe sahip bulunmayan emekçi sınıf, çeşitli baskılarla, zorla yaratılan sarı sendikaların içine doğru itilmeye başlanmıştır.

Tehlike böylesine aşikâr bir hale gelince, müsellesin ucunda bulunan Türk—İş ağırlığını olayların üzerine koymak zorunluğunu duymuş ve sayın Seyfi Demirsoy Good—Year Lâstik Fabrikasına karşı 13 Ağustos 1964 den beri grev halinde bulunan işçilerle ilgili olarak düzenlediği basın toplantısında: «İnancım şudur ki Good—Year ve onun gibi davranan sermaye çevreleri, hür sendikalizme pranga vurmak, böylece, yaratacakları kukla sendikaların aracılığı ile Türk işçilerini istismar etmek arzusundadırlar. Buna asla müsaade etmiyeceğim.» diyerek, Türk — İş'e bağlı bütün örgütlere alarm işareti vermiştir.

Özgür sendikacılığın ölüm kalım savaşı şeklinde benimsendiği bu alarm, aynı zamanda *sosyal demokrasimiz* içinde büyük bir imtihan olacaktır. Türk—İş'in deyimi ile: *«Türk işçisinin Anayasa ile teminat* altına alınmış hakları ve yaşama özgürlüğü *bir takım dolaylı yollarla»* ya yok edilecek, veyahut yeni baştan, fakat yaşayan ve *kabul edilen ilkeler halinde* yeniden yaratılacaktır.

Türk—İş bu niyetle önemli bir toplantı hazırlamıştır. 18.10.964 Pazar günü Eminönü Öğrenci Lokalinde yapılacak olan toplantıda, sendikalararası dayanışma protokolü imza edilecektir. Şurası gerçektir ki, önümüzdeki günler Anayasanın tanıdığı özgürlük çerçevesinde örgütlenen sendikalarımız için büyük *mana* taşıyan günler olacaktır. Zaferin elde edilmesi sendikalarımızın varlıkları için ne kadar önemli ise Türkiyede gelişmesini istediğimiz sosyal *demokrasinin* geleceği için de o nisbette büyük bir önem taşıyacak ve yurdumuzu *yönetenlere de belirli bir hedef tayin* edecektir. Bu hedefin belirli çizgilerle ortaya *konması ise önce, halkımızın onayını* kazanmış bulunan Anayasamızı yaşar hale getirecek ve *bunun sonucunda,* Türk—İş 1. Bölge Temsilciliğinin isabetli bir şekilde *belirttiği gibi, «Millî gelirimizin hazinesi* olan iş gücünü ve kurtuluş savaşı sonrası *Atatürk Türkiyesini bir sömürge gözü* ile görenleri» bugün ilerlemiş bulundukları *hatların çok gerilerine püskürtecektir.*

MİZAH

Kaçar Delikanlı!

Rıfat ILGAZ

Boğaz'ın üstünde el kadar bir mavilik görününce, hemen telefona yapıştı:

«Haydi canım» dedi, «patladım yazıhanede... Atlayalım bir vapura da şöyle Büyükada'ya doğru...»

«Hemen geliyorum... Ada iskelesinde bekle!..»

El kadar mavilik yayıla yayıla bütün gökyüzünü kapladı. Sonbaharın son güneşli günlerinden biri başlamıştı. Kıştı önümüz. Hem de erken bastıracağa benzeyen karakış...

Tülay dolmuştan inerken:

«Ayyy» diye bağırdı, «Çorabım!..» *Anlattı iskelede bekleyen* Yılmaz'a. «Bak şu tersliğe» dedi, «Çorabım kaçtı!»

«Sağlık olsun» dedi ama, ikisinin de keyifleri kaçmıştı.

Atladılar vapura. Ada hâlâ güzeldi. Gezdiler, dolaştılar. Güzeldi çamlar... Hava tertemizdi. Bir lokantaya oturdular kıyıda... Yediler içtiler. «Hesap!»

Garson ağızdan söyledi hesabı:

«Yirmisekiz lira yetmiş kuruş.» Tarifesiz, faturasız, fişsiz ödedi delikanlı... Lokantadan çıkarken eğildi sevgilisinin kulağına:

«Kaçırdılar!» dedi.

«Neyi kaçırdılar?»

«Neyi olacak... Vergi kaçırdılar!..»

Yanlarından geçen bacak kadar bir gazeteci:

«Yazıyor!» diye bağırdı, «Kaçırılan onbir yaşındaki kızı yazıyor!»

«Aman canım» dedi, sıkı sıkı girdi koluna: «Sakın seni de kaçırmasınlar!..»

«Beni ancak sen kaçırabilirsin!» diye dayadı başını Yılmaz'ın omuzuna... Tülay'ın yanağı kendiliğinden deyivermişti dudaklarına. Herkesin gözünden bir öpücük kaçırdılar.

«Aman kimse görmesin» dedi Tülay, «Sevişmek yasak!..»

«Serbest olan ne var ki?..»

«Serbest olan mı bir tanem? Dur sayayım. Kaçırmak serbest! Kız kaçırılır. Çocuk kaçırılır. Oğlan kaçırılır. Hapishaneden adam, hastaneden düşük kaçırılır!»

«Gerisini ben sayayım! Esrar kaçırılır. Eroin kaçırılır, altın kaçırılır, dolar kaçırılır, döviz kaçırılır, vergi kaçırılır. Gümrükten mal kaçırılır, sınırdan otomobil kaçırılır. Naylon çamaşırlar, kürkler, esanslar kaçırılır. Tabanca kaçırılır, fişek kaçırılır, silâh kaçırılır, makinalı tüfek, Tomson, Sten kaçırılır, az gelirse top kaçırılır, tank kaçırılır. Daha daha... Köyden öğretmen kaçırılır. Doktor kaçırılır, mühendis kaçırılır, sanatçı kaçırılır, aydın kaçırılır, işçi kaçırılır.»

«Yoruldun biraz da ben sayayım. Heykel kaçırılır, eski eserler kaçırılır, Ayasofya müzesinden tarihi bir kapının kaplamaları kaçırılır. Topkapıdan elmaslar, pırlantalar kaçırılır. Formalite yüzünden turist kaçırılır. Rahat kaçırılır, huzur kaçırılır, keyif kaçırılır, neşe kaçırılır, uyku kaçırılır. Halktan, işçiden köylüden gerçekler kaçırılır!»

«Dahası var! Dış politikada fırsatlar kaçırılır, dostluklar kaçırılır!»

«Geçim darlığından keçiler kaçırılır! Kaçırılır oğlu kaçırılır!»

Bir Yılmaz saydı, bir sevgilisi... Saydılar, saydılar, saydılar!..

Felekten bir gün kaçırmak isteyen sevgililer, neden sonra bir de baktılar son vapur kalkmak üzere... Koştular iskeleye... Tam bineceklerdi, vapur aldı çımasını, fayrap!

Delikanlı eğildi kızın saçlarına doğru:

«Aldırma bir tanem!» dedi. «Ara sıra böyle vapur da kaçırılır.»

Günümüzün Şairleri Dizisine Giriş

Selâhattin Hilâv

Aşağıda okuyacağınız yazı «Günümüzün Şairleri» dizisinin ilki olan «Blaise Cendrars» adlı kitabın önsözüdür. Selâhattin Hilâv'ın bu yazıda ileri sürdüğü düşünceler sanat çevrelerinde büyük bir ilgiyle karşılandı. Yazıyı daha çok sayıda okurun önüne çıkarırken bu konuda bir tartışmanın başlamasına yol açabilmek umudunu da taşıyoruz. Çevirmenlerden, eleştirmenlerden, konuya ilgi duyan sanatçılardan gelecek yazılara sayfalarımızda severek yer vereceğiz.

«Günümüzün Şairleri» dizisi, çağdaş Batı şiirini, şiir dünyamızın kendine özgü belirlenişlerinden elden geldiğince sıyrılarak olduğu gibi tanıtmak amacını güdecek. Bugüne kadar yapılmış çeşitli özümleme deneylerine rağmen, Batı şiiri de, tıpkı Batı düşüncesi ve hayatı gibi yalnız biçim açısından yaklaşabildiğimiz birşey olarak kalmıştır. Sokaktaki adamın, Batılı insanın düşüncesini ve yaşayışını özümleme yani kendinin - kılma derecesi neyse, şiirimizin Batı şiirini özümleme derecesi de odur. Irza geçmenin günlük ve olağan olaylar arasında sayıldığı bir toplumda, şiir gelişip boy atamaz, hattâ yaşayamaz; doğrudur. Ama genel olarak sanatın, tikel olarak şiirin, tarih ve toplum gerçeklerine bağlılığının tek yönlü ve mekanik bir bağlılık ve belirleniş olmadığı da doğrudur. Çünkü, şiirin içinde oluştuğu nesnel şartları yine şiirle ve şiirde aşmak, bir kendinin -bilinci'ne (1) ulaşarak görünmeyeni görünür, bilinmeyeni bilinir kılmak, maddî gelişmenin getireceği köklü değişimleri daha önceden şiirsel gerçeklikte sağlamak kabildir. Felsefe gibi şiir de hem içinde bulunduğumuz gerçekliğin yansısı ve sonucu, hem de özgürlüğe doğru atılmış bir adımdır; daha doğrusu bir adım olmak zorundadır. Şiirsel çaba, insan duygusunun, imgeleminin ve dolaylı olarak düşüncesinin belli sınırlardan kurtulmasını ve özgürleşmesini amaç edinen bir savaş haline her gün biraz daha dönüşmektedir. Şiir insanî - olmayan'ın ve yabancılaşmışın maddî temelini değişime uğratamasa da, bu değişimin manevî şartlarını hazırlar. Çağdaş şiirin, verilmiş dünya'yı yansıtan ya da bu dünya ile birey arasındaki birleşmeyi sağlayan eski şiire karşılık, kişiyi verilmişten koparan, onun ötesine ileten bir serüven, bir keşif, bir yaşama biçimi niteliği taşıması bundan ötürüdür. Çağdaş Batı şiiri her şeyden önce bir aşma (2), bir keşif, bir yaşama biçimi olarak görülmezse kavranılamaz. «Günümüzün Şairleri» dizisi tanıtacağı şairleri seçerken ve onları tanıtırken bu ilkeyi gözönünde tutacak. Bu, şiirin kavranmasında belli bir tutumu gerektireceği gibi çağdaş Batı şiirinin Türkçe'ye aktarılmasında çeviri ile ilintili belli birtakım sorunlar da getirecektir. Çağdaş Batı şiiri, özü gereği dile karşı bir başkaldırma, dilin alışılagelmiş kullanılışını bozma biçiminde de ortaya çıkmıştır. Dadacıların ve gerçeküstücülerin, geleneksel dünyanın taşıyıcısı olarak gördükleri dile karşı özel bir tavır takınmaları bu davranışın önemli görünüşlerinden biridir. Öyleyse, çağdaş Batı şiirini öz diline aktarmak isteyen çevirici dil karşısındaki bu özel tutumu benimsemek zorundadır. Ayrıca, dış benzemelerin ötesinde, çağdaş Batı şiirine genel olarak yanaşamamış bir şiir dünyası içinde iş görmek zorunda olan çevirici, sayısız önduyguları ve önyargıları da aşmak zorundadır. Osmanlı şiiri, üretimden çok talan ve haraç üzerine temellenmiş ve bundan ötürü, kendini, kendi - yarattığı'ndan çok alınan - nesneyle tanımlayan ve onda bulan kişiler topluluğunun çeşitli tarihî şartlar ve dolayımlar (3) içre yarattığı ve sürdürdüğü bir şiirdir. Divan edebiyatında, aktarılmış oldukları edebiyatlardakinden farklı bir yapı ve fonksiyon taşıyan «mazmun»u ancak bu şartlardan ve dolayımlardan kalkarak açıklayabiliriz. Bu şiirin kullandığı dilin, yani ulusal bir dilin olumsuzlanışını (4) özünde taşıyan ve üç ayrı dilden kurulan çevresel dilin (5) doğuşunu ve oluşumunu da ancak bu tarihî - ekonomik şartları gözönünde tutarak açıklayabiliriz. Şiir ve insan bağlantısı bakımından ele alınınca, divan şiirinin ve özü bakımından ondan pek farklı olmayan halk şiirinin somut insanla, yani bireyle ve bireyin tikel yaşantısıyla ilintisi olmayan ve zamansızlık niteliği taşıyan bir kavram - imgeler şiiri olduğu görülür. Maddî hayatının ağırlık noktası üretimde bulunmayan bir topluluğun edebiyatı somuttan, tikelden ve zamanlılıktan yüz çevirmek, canlı insandan ayrı düşmek zorundadır. Talanda ve haraçta, verilmiş ve değişikliğe uğratılmamış dışgerçek nasıl ağır basıyorsa, şiirde de kavram - imge yani mazmun çeşitli dolayımlardan geçtikten sonra somut insana göre ağır basmakta ve böylece somut tikele karşılık soyut genelin egemenliğinde bulunan yabancılaşmış bir şiir dünyası ortaya çıkmaktadır. (6) Burada söz konusu olan yabancılaşma, Batı'da belli bir ekonomik üretim biçiminin gerçekleşmesi ve bireyin ortaya çıkmasıyla birlikte ve ondan sonra ortaya çıkmış yabancılaşmayla özdeş sayılabilecek bir yabancılaşma değil, bu üretim biçimine varamamış ve kendi ekonomik yapısına zamandaş olmayan ekonomik ve toplumsal yapılarla karşılaşmış bir topluluğun içinde oluşan bir yabancılaşmadır. Böylece, edebiyatta ve şiirde, bütün duygu hayatı ve imgelem, «mazmun» çevresinde yoğunlaşarak donmuş; nesnel ve somut gerçeklerden kopmuş, düşüncenin işlemleriyle kurulan muhtevasız, biçimci ve zamanlılık kavramından yoksun bir şiir dünyasının sınırları içinde kapalı kalmıştır. Yine aynı nedenlerden ötürü, somuttan kopmuş bir şiir geleneği yanı sıra bir akılcılık geleneğinin de bulunmayışı, Batı şiirini özümleme çabalarını boşa çıkaracak ölçüde güçleştirmiştir. Düşünce ile şiirin ilintisi birine geçmeden ötekine geçmeyi imkânsız kılacak kadar sıkıdır. Bir uygarlığın ancak bütün olarak benimsenebileceğini söylerken bu görüşü daha kapsamlı bir biçimde dile getirmiş oluyoruz. Gerçekten de, akılcılık ve bilim geleneğinden genel olarak yoksun bulunan Doğu düşüncesinin düzeyinden kalkıp bu düşünceyi aşmaksızın Batı düşüncesine ve bilimine yanaşmak nasıl kabil değilse, şiirine yanaşmak da kabil değildir. Çünkü Batı şiiri; özellikle çağdaş Batı şiiri, akılcı düşüncenin ve bilimin somut ve gerçek alanında yaptığı değişik bir araştırmayı kendine özgü araçlarla ve kendi dilinde, değişik bir hızla ve dalganışla yapmıştır.

Şiirimizin yüz yılı aşan «modernleşme» çabaları, geçmişin belirleyişlerinin bu «modernleşmenin» gerçek amaçlarına taban tabana karşıt olmasından ötürü başarıya ulaşamamıştır. Yirmi beş yıl önce ortaya çıkan ve şiirimizde en büyük devrim olarak görülen akım, Türk dilinin kendini bulması konusunda genel olarak atılmış adımın şiirde belli bir yere ulaştırılması sonucunun elde edilmesini sağlamış olması bir yana, Batı şiirinin kavranılması ve özümlenmesi konusunda, öz bakımından, eski çabalardan farklı olmamıştır. Üstelik, şiirin temel varlık şartını yani yaygın ve ulusal bir dilin şiirsel kullanılışını gerçekleştirmek amacını güden bu akım, sırf özünün sınırlı oluşundan ötürü, şiir dilinin ve onunla birlikte imge dünyasının kullanılışını sınırlamıştır. Şiirin bir başka varlık şartı olan imgelemi ve imgeyi «şairane» diye farketmeden bir yana atan, küçük adamın yaşantılarını (7) şiirin biricik konusu sanan ve şiirin özünü «eda» da bulan bu akım basit ve duygusal bir halkçılık eğilimi ile de karışarak Türk şiirini 1920 lerde ve1930 larda ulaştığı çizgiden geriye düşürmüştür. Ayrıca bu akım şiir çevirisi alanında da, eldeki dille yetinme, değişik öz taşıyan yabancı şiirleri dil ve imgelem bakımından hiçbir devrimci tutum göstermeyen bir «indirgemecilik» le aktarma, hattâ «adapte» etme gibi yanlış bir tutuma da yol açmıştır. Oysa çağdaş şiirin, alışılagelmiş insan duyarlığını ve düşüncesini yıkmak, yeni bir duyarlık, düşünce ve yaşama biçimi getirmek, hattâ bireyin ve toplumun yaşayışında köklü dönüşümler gerçekleştirmek (Rimbaud ve Gerçeküstücüler) gibi amaçlara yönelmiş olduğunu biliyoruz. Bu amaçlarının gerçekleşmesini sağlayacak bir imge yaratışıyla bir dil tutumunun çağdaş şiirin özünü kurmuş olduğu unutulmayacak olursa, şiir çevirisi konusunda çeviricinin benimsemesi gereken davranışın temeli ortaya çıkar. Çağdaş Batı şiirini öz dili içinde yeniden yaratmakla görevli olan şiir çeviricisi, dil konusunda alışılagelmiş kullanışları aşmak zorunda olduğu gibi, çevirdiği şiirin özünü kuran imge yapısını da yine öz dilinde yeniden yaratmakla görevlidir. Yani «indirgemecilikten» kaçınmak; yeni ve değişik olan şiir özünü alışılagelmişin içinde dile getirmekten sakınmak zorundadır. «Günümüzün Şairleri» dizisinde, bu gerçekler gözönünde tutulmuş ve çağdaş Batı şairlerinin ya da çağdaşlık niteliği taşıyan şairlerin yaratışları alışılmadık biçimde ve özlerinin gerektirdiği yönde Türk şiirseverlerine sunulmak istenmiştir.

Not: (1) Kendinin - bilinci sözünü «Consience de Sio» karşılığı kullanıyorum.
(2) Aşma, Almanca «Aufhaben», Fransızca «De'passement» karşılığı
(3) Dolayım'ı «médiation» karşılığı kullanıyorum.
(4) Olumsuzlanış'ı «négation» karşılığı kulanıyorum.
(5) Çevresel dil: Jargon
(6) İnsanla dış gerçek arasındaki yaratıcı ve oluşturucu diyalektik bağlantıyı hayatının özünde taşımayan bir topluluğun manevî değerler dünyası ve bu topluluğa bağlı insanların davranışı, temel bir yapı olarak görülecek «mazmun» dan kalkılarak açıklanabilir. Çağdaş Türk insanının manevî dünyası belki de, varsayım değeri taşıyan bir «mazmun» kavramından kalkılarak açıklanabilir.
(7) Bak: «Garip» Orhan Veli.

Seçme Kitaplar

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN İLKELERİ. İhsan Akay, Varlık Yayınevi. 1964. 112 s., 2 lira.
KONUŞARAK. Denemeler. Melih Cevdet Anday. Dönem Yayınevi. 1964. 128 s., 5 lira
SİNEMA EL KİTABI. Nijat Özön. Elif Kitabevi. 1960. 344 s., resim. 11,15 lira.
KISA BALE TARİHİ. Cyril W. Beaumont. Çeviren: Özcan Başkan. Elif Kitabevi. 1964. 64 s., resimli. 3,5 lira.
UZAY BİLGİSİ. William J. Welser. Çeviren: E. Gürol. Varlık Yayınevi. 1964. 304 s., 5 lira.
İNSANLIK KOMEDİSİ. William Saroyan. Çeviren: Nurettin Özyürek. Yavlık Yayınevi. 1964. 200 s., 4 lira.
NETOÇKA NEZVANOVA. Dostoyevski. Çeviren: N.Y. Taluy. Varlık Yayınevi. 1964. 184 s., 4 lira.

Güney Amerikalı Kadınlar

I

Uçarı kadınlar ve uçarı erkekler
Bütün insanlar adına biz birkaç kişi
Açıklıyabiliriz şimdi

Sağlıkları tam
Yeryüzünün en güzel kadınları da bizim
Özentisizlik
Zekâ
Sevgi
Spor
Özgürlük de öğrettik onlara
Çocuklar büyümekte atlarla köpeklerle kuşlarla ayçiçekleri
gibi devirgen ve yusyuvarlak güzel hizmetçiler arasında

II

Bundan böyle kıskançlık da yok ürkeklik de çekingenlik de
Sevdiklerimiz sağlam ve güçlü
Güzel büyük ve yalın
Giyinmeyi biliyor hepsi
Zeki kadın değiller değiller ya çok anlayışlılar
Korkmuyorlar sevmekten
Vermekten çekinmiyorlar
Vermeyi biliyorlar her şeyi
Her biri ailesiyle çatışmak zorunda kaldı toplumsal durumu
yüzünden acun ya da şu bu yüzünden
Şimdi
Arıttılar yaşayışlarını çocukluk içindeler
Artık ne mobilya ne biblo hayvanları büyük otomobilleri ve
gülümseyişlerini seviyorlar
Yolculuk ediyorlar
İğreniyorlar müzikten gene de taşıyorlar küçük bir gramofon

III

İçlerinden üçünü özellikle seviyorum
İlki
Yaşlı bir hanımefendi iyi güzel duygulu
Eşsiz bir inceliği tapılacak bir gevezeliği var
Kibar ya boğazına çok düşünlüğü kurtarıyor onu bu kibarlık-
tan
İkincisi Meurice Oteli'nin delişmen garsonu
Uzun saçlarını tarıyor bütün gün ve Guerlain'den alınma ru-
junu azar azar tüketiyor
Muz ağaçları zenci sütanne sinekkuşu
Uzak çok uzak yurdu yol altı hafta sürüyor yosunlarla çiçek-
lerle devekuşu yumurtası gibi koskoca mantarlarla kaplı
bir ırmak üstünde
Otelin salonunda akşamları bir güzel bir güzel ki çıldırıyor
bütün erkekler
Gülüşü bana karşı çok sivri çünkü yurdunun yaban arıları gi-
bi gülebiliyorum ben
Sonuncusu pek zengin mutlu olması da pek güç bu yüzden
Ama epeyce gelişti son zamanlarda
Zenginliğin bütün o karmakarışık işleri ortasında dengesini
ve yaşama özentisizliğini hemen ilk ağızda bulmuyor kişi
Direnmek gerek
O da biliyor bunu ata öyle tanrısalca binen ve arjantin kıs-
rağıyla pek uyuşan o
İstemin de kırbacına dönsün
Ama kendini sıkma bu yüzden
Öyle
Çok zaman

IV

Bir de ufak daha ufacık bir kız var
Kocası pek yaman boşanmış ama pek korkunç ve kendisi ma-
nastırda yaşar gibi yaşıyor
Gene de gece gibi gündüz gibi yırtıcı
Daha güzel bir yumurtadan
Bir değirmiden daha güzel
Tanrının günü çırçıplak ve güzelliği fışkırıp taşıyor giyin-
mesini de bilmiyor daha
Yemeği de çok yiyor ve karnı iki aycık gebeymiş gibi yusyu-
varlak oldu
Yaman bir iştah yaman bir yaşama sevgisi yüzünden
Biz ona bütün bunları ve giyinmesini öğretiyoruz
İyi yerler de salık veriyoruz ayrıca

V

Biri
Biri daha var
Yeryüzünde en çok sevdiğim biri
Ona bir pepsin gibi veriyorum kendimi baştan aşağı güc artı-
rıcı bir şey gereksiniyor çünkü
Çok tatlı çünkü
Daha çok da çekingen çünkü
Ağırdır mutluluk taşınması güç şeydir çünkü
Güzellik her sabah şöyle bir çeyrek saat çalışmayı gerektirir
çünkü

Blaise Cendrars

Çeviren: Said Maden

İspinozlar

Ayperi Akalan

Ünlü yazar Orhan Kemal, açıkladığına göre, ne zamandır vurgunmuş Tiyatroya... Eski romanı **Devlet Kuşu**'nu bu yüzden sahneye aktarmamış, oturup yeniden yazmış oyun olarak. Sahne *tekniğini tam ustalıkla kullanması* bir yana, konusu, kişileri, diyalogları ile çarpıcı, taş gibi sağlam, güçlü bir oyun Orhan *Kemal'in* **İspinozlar'ı** Usta yazar kişilerini bir çırpıda, sapasağlam koyuyor ortaya. Çevrelerine dama taşı gibi güvenle oturtuyor. *O yürekler acısı kişiler, o çarpık* düzenlerine oturunca göz yaşları ile seyredilen bir güldürü çıkıyor ortaya. Güldürüden yayvan, alık kahkahalar *anlamıyanlar* içindir bu oyun. Bu oyun gülmeden öncesini ve sonrasını düşünmesini bilenler içindir.

Milyoner Zülfikâr beyin arsasında ki o partallar içindeki göçmen ailesi bir iyi yemek, bir ışıklı, musluklu ev, adam gibi giysiler, *kısaca biraz hayata benzer* bir hayatın peşinde yakın mutluluklarına engel olacak her engeli hırsla itip savururken, bir *devlet* kuşunu tutp kaçırmamak için bin bir perende atarken, güldürüyorlar. Her şeyleri, çorapları, gömlekleri, yatakları, araçları, gülünç... *Eğer olağan olmayana* güldüğümüz, eğer üstünlüğümüzü gülerek ortaya koyduğumuz doğruysa gülelim bu mutsuz insanların «mutlu insan» dışı davranışlarına, yediklerine, giydiklerine, [illegible] köpekliklerine gülelim. Türkülerine, sayıklamalarına [illegible] biniklerini [illegible] sonra çevresin[illegible] bir ko[illegible] saygıyla, bir [illegible] korkuyla [illegible] gülelim... Hayır, [illegible] demek istemi[illegible] Kemal Murtaza'da, [illegible]'daki o güçlü bi[illegible] sorulara, acıya [illegible] güldürerek varıyor, de[illegible].

«İspinozlar» dan bir sahne.

Konu, kişiler bu kadar başarılı olunca öylesine etkiliyor ki insanı, teknik kusurlar göze görünmez oluyor. Örneğin tümüyle gerçekçi olan oyunda oğul Mustafa uzun, melodramatik konuşuyor bazen. *Oyun perdeler* arasında perdenin indiği aralara bölünmiyebilirdi. En önemlisi birinci perdenin o güzelim, duygulu gerçekçiliği bütün *perdeler boyunca sürdürülebilir,* Zülfikâr kıyısında gelinli kaynana ucuz alışılmışlıklara düşmekten kaçınılabilirdi. Ne var *ki her şeyden evvel bir oyun,* önce anlatacak bir şeyiniz olması, sonra da onu eksiksiz anlatabilmeniz demektir. Bu yönden söz *yok Orhan Kemal'in oyununa.*

Sahnedeki oyuna gelince: M. Deniz'in gece koyduğu ve Taşkasaplı'nın kahvesini gerceklestiren *sade,* güzel *dekorunu* belirtmek isterim. Sahneye koyucu Küçümen'in oyunu sevdiği ve sevdirmek istediği belli. Bir de muzibin biri perde aralarında piyanoda menuet benzeri ezgiler çaldırmak oyunbazlığını etmemis olsaydı ne iyi olacaktı... Sahnedeki oyuncuları izlerken özellikle oyuncularımızın kendi öz yazarlarımıza ne kadar susamış olduklarını bir kez daha anladım.

Sıra ile F. Garan, E. Bilda, Ş. May, E. Ataseven hele N. Yakın.. E. Gemicioğlu, K. Usluer ve kısacık sahnelerinde S. Ayanoğlu C. Balkır, B. Kaplangı G. Güzey duygulu güzelim oyunlar verdiler. Zülfikârda M. Arcıman Amerikan perde oyuncularına özgü tam bir otomatizm ile oynuyor. Kötü değil oyunu Arcıman'ın, ne var ki yapısı çizgileri ile oturmuyor yazarın Zülfikâr'ına. Ama Gecekondu tayfasının hepsi oyundan sonra bile arkanızdan gelen kişiler çiziyorlar, *İspinozlar* bırakmıyor yakanızı... Peşinizden gelip sizi de İspinoz gibi düşündürüyorlar. Ne olacak Mustafanın hali? Ay*nuru koyup gidecek mi? Gene* satacak mı kendini? Böyle sızılı tükenip gidecek mi? Ya gitmezse.. Ana, baba, kardeş, hele Bay*ram ne olacak? Gülerken gülerken* bir düşüncedir alıyor sizi.. «Bu devran böyle mi gidecek, pire deveyi yutacak» nice Zülfi*kârlar yerden bitecek..*

Son olarak derim ki, Tiyatro alanına da bir usta yazar olarak giren Orhan Kemal'in nice oyunları, tüm kişileri sahnelerimizin ak aydınlığında boy verip görünmeli tiyatrosever kentimize.

Garip'den esen şiir

Memet Fuat

Selâhattin Hilâv'ın *«Günümüzün Şairleri» dizisine yazdığı* «Giriş» sanat çevrelerinde yankılar uyandırdı. Daha çok da «Garip» şiiri üzerine söyledikleri: Bu akım «Türk şiirini 1920 lerde ve 1930'larda ulaştığı çizgiden geriye düşürmüştür.»

Bir ara ben de buna yakın bir söz etmiştim: «Garip, getirdiği güzel şiirler bir yana, savunduğu yasaklarla şiirimizin gidişini çelmelemiş bir kitaptır.»

Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet — öyle sanıyorum ki, rüzgâr hangi yönden eserse essin, onlardan gene bir şeyler kalacak şiirimize. Ne zaman «Garip» e bir karşı çıkan olsa, bu akımın ta önsözündeki yanılgıları ortaya dökülse, kendi kendime düşünürüm: «Garip» le gelen şairlerin bugün de severek okuduğumuz şiirleri o yanılgıların ürünü mü?

Selâhattin Hilâv «imgelem ve imge» den kaçış üzerine basmış. Şiiri şiir eden daha nice öğeleri yasaklamıştı «Garip» akımı. Ama bütünüyle kurtulmuş muydu onlardan? Belli bir öğeye «eda» ya da «deyiş» e yaslanışıyla ötekileri büsbütün itmiş miydi bir yana?

«Garipçiler» diye adlandırılan şairlerin gelişmeleri, önsözdeki yanılgılardan uzaklaşışları, ustalık günlerinde yazdıkları şiirler göz önünde tutulursa,

«Şiirin bir başka varlık şartı olan imgelemi ve imgeyi şairane diye farketmeden bir yana atan, küçük adamın yaşantılarını şiirin biricik konusu sanan ve şiirin özünü edada bulan bu akım basit ve duygusal bir halkçılık eğilimi ile de karışarak Türk şiirini 1920'lerde ve 1930'larda ulaştığı çizgiden geriye düşürmüştür.» sözüne katılmak hiç de kolay olmaz.

Ayrıca, şiirimizi on yıldan fazla canlı tutmuş bir akımı «Ga*rip» in önsözünde özetlenmiş sanmak da yanlış, bence.* Daha çıkışta bildirisinden uzağa düşmüştü bu akım. Bunu yalnız örneklere bakarak (hele Orhan Veli'nin «Moro romantico» su) değil, Oktay Rifat'la Melih Cevdet'in o önsözü imzalamamış olmalarına da bakarak söylüyorum.

Yanlış yargılara düşmemek için şunları özellikle göz önünde tutmak gerekiyor:

«Garip» şiiri Orhan Veli akımının başlangıcındaki küçük bir dönemin şiiridir.

Orhan Veli akımı 1920'lerdeki, 1930'lardaki Türk şiirine oranla Batı şiirine çok daha yakındır. Batı şiirinden açık etkiler almıştır.

Bir de «imegelem ve imge» şiirin en önemli öğesi bile olsa bütününe eşit değildir.

Blaise Cendrars

Said Maden

[illegible] Cendrars, 1910 dan son[illegible] Fransız şiirine yön veren [illegible] yapıtlarında aramamız ge[illegible] en önemli sanatçılardan bi[illegible] 1887 de Paris'de doğmuş. Dört [illegible] yıl öncesine varan karışık bir aileden geliyor. «Köylüler, [illegible]lar, noterler, gezginler, o[illegible]...» var bu ailede.

Annesi İskoçyalı, babası İsviçre[illegible]. Cendrars doğduğu günlerde [illegible]daymış baba. «Şunun bunun parasını da kendi parası gibi [illegible] yaşayışını birtakım gizli kapaklı işlerle sürdüren bu çatık kaşlı, içkici yaman adamı Cendrars coşkun bir dille betimler romanlarında daha 5 günlükken ana kucağında, onun yanına gitmiş. Sonra, İngiltere sonra, Fransa [illegible] pansiyondan ötekine, sokağa düşünceye dek en yoksul evlerde» Paris. Oradan da İsviçre. Babası[illegible] işleri yüzünden boyuna yer değiştirmişler. Boyuna sandıklar [illegible], söküldürmüş, İsviçreden Napoli'ye geçmişler. Cendrarsın başıboş yaşayışı bu yolculuklarla başlıyor. Dokuz yaşında Napolideki bir Alman okuluna girmiş. [illegible] mutfak arabasına saklana[illegible] sık sık okuldan kaçarmış. On beş yaşına dek kalacakları İsviçreye dönerek oradaki bir kente Neuchâtel'e yerleşmişler sonra. Buradan sıkılınca, Gerard de Nerval gibi, çocuk başına, Londraya, Cenovaya, Pausilippe'e, Brindisiye gitmiş. Napolinin dış semtlerinde [illegible], vagonlarda uyumuş, lo[illegible] ışıklarını, vapur düdüklerini, araba gürültülerini dinle[illegible] boyunca. Mısır'ı yeniden [illegible].

[illegible] bütün kentler, imgelerini [illegible]leştiren, kişiyi kolayca [illegible] içine atan bu ilk izlenimler, [illegible] anıları belleğinde dipdiri [illegible] bu ilk yolculuklar, gün geç[illegible] büyümekten geri durmayan [illegible] Cendrars'ı yeryüzünün bütün [illegible] sürükliyen tutkunun ge[illegible] açıklamıya yarar belki.

[illegible] daha çocukken baş[illegible]: Le Panama ou les [illegible] de mes sept Oncles'de anlattığı gibi, acunun dört bir bucağına dağılmış, birbirini tutmaz işlere, kimi tatlı, kimi acı serüvenlere girip çıkmış yedi dayısının öykülerini annesinden duya duya pekişmiş. Bir çocuk için kışkırtıcı, büyüleyici serüvenlerdir bunlar.

Zamanla Neuchâtel'den iyice sıkılmış. Yıl 1902. Babasının, uçarılıklarını, delişmenliklerini cezalandırmak için, uzun bir süre evlerinin bir odasına kapattığı bu ele avuca sığmaz oğul, beşinci kattaki bir pencereden, balkondan balkona atlıyarak kaçmış. «Bu kaçışı uzun zaman düzenlemişim gibi soğukkanlılıkla davrandım. Gidişimin şakaya gelmediğini anlıyarak şaşırmıştım gene de. Gardaki tren doğuya kalkacağı için o yöne gittim, yoksa batıya kalkan bir trene binseydim, Lizbona varır, Asyaya gideceğime Amerikaya giderdim.»

Bâleden yola çıkıp Berline, Hamburga uzanmış, oradan da, Kölnden, Koeningsberg'den geçerek, parasız ve bitkin. Münihe gelmiş. Rogovine adında biriyle karşılaşmış bir rehincide.

Yaman adam bu Rogovine. Girgin, gözüpek bir Varşova Yahudisi. Asyayı Michel Strogoff gibi baştanbaşa dolaşmış. Pamirin yüksek yaylalarında, Baykal yöresinde, Çinden Ermenistana, Kutuptan Hindistana varıncıya dek her yerde kalp inciler, bezekler satmış bir adam. Kar ve soğuk ülkelerinin tâ göbeğine kendisiyle gelmeyi göze alan bu yürekli delikanlıyı iş ortağı edinmiş, yeni giysiler almış ona, bir de eline tabanca vermiş.

1903 den 1906 ya dek kimi Rogovine'le, kimi de tek başına on binlerce kilometre yol almış. İki kez Nijni-Novgorod panayırına, iki kez Çine, bir kez Ermenistana gitmiş, İranın içerlerini dolaşmış. Lena ağzında taşıllaşmış fildişleri araştırmak için Rogovine'le bir gezi düzenlemişler ve aylarca Sibirya bozkırlarında yollarını yitirerek gelişigüzel dolaşmışlar da, karşılaştıkları bir topluluğun yardımıyla, otuz yedi kızak yükü mal karşılığında kurtulmuşlar ölmekten. Bunun arkasından da, ünlü bir elması ele geçirmek için, Hindistana gitmişler.

1904 de, Asyada ilk milyonunu kazanmış Cendrars ve büyük kentlerin eğlence yerlerinde çarçabuk elden çıkarmış. Büyük otellere yerleşmiş ve haftasına varmadan, örneğin Pekinde, kaynaşan sokaklarındaki işçilerin, yoksulların yaşayışına katılmak zorunda kalmış. Rus tarihinin en karışık yıllarıdır bu yıllar. 1905 le 1908 arasında, bütün Asyada sarsıntısını duyuran savaşı, Japon ordularının karşısında Çar ordularının bozgununu, Rus devriminin ilk belirtilerini yakından görmüş.

Rogovine'le aralarındaki bağ, 1907 de, kızıyla evlenmek istemediği için, kopmuş. İrana geçmiş Cendrars. İsfahandaki bir kervansarayda, sekiz gün süren pazarlıklarla, içinde göz kamaştırıcı üç inci bulunan, eşsiz değerde bir iğnelik ele geçirmiş iki kaçakçıdan öğrenmiş bunu Rogovine. Üç aylık bir kovalamacadan sonra. Cendrars İzmirden Napoliye, oradan da Parise ulaşabilmiş.

Daha çocuk yaşında uzun, düzensiz bir okumanın tadına varmış Cendrars. Eline geçen bir betiği, bilimsel, teknik araştırmaları, büyü betiklerini, gizemcileri, Almancadan Goethe'yi, Rusçadan Dostoyevski'yi Kastilyacadan Saint-Jean-de-la-Croix'yi okumuş. Bulunması güç, özel baskılara pek düşkünmüş. Rusyada, Çinde, İranda, bir istasyondan ötekine, yeryüzünün dört bucağından devşirilmiş «alabildiğine ağır, alabildiğine büyük» on sandık sürükleyip durmuş ve taşımak için varını yoğunu tüketmiş.

1907 de, yirmi yaşında, Paris'in dışında bir yere yerleşir. Arıcılığa başlar. Ourcq kanalının kıyılarında ötleğenleri, isketeleri dinliyerek uzun günler geçirir. «Yılda baldan sekiz bin frank! *Zengin oldum gitti!»* İlk mısralarını yazar. Bölgeyi dolaşır. Bu gezintiler ona, kendisini çok derinden etkiliyen iki dost kazandırır *Biri, serüven romancısı, yapıtları* otuz altı dile çevirilmiş, «bir sayfasını bile Mallarmenin bütün yazdıklarına değişmiyeceği» Gus*tave le Rouge, öteki de Symbolis*te okulun eleştirmecisi Remy de Gourmont.

Tez sürede sıkılır arıcılıktan Dostlarıyla şiir üzerine konuşmalardan tad almaz olur. Bruxelles'de, Londrada görünür ertesi yıl Bir müzikholde hokkabazlık etmiye başlar. Birlikte numara yaptıkları, ufak tefek, gece gündüz Schopenhauer'i okuyan tıp öğren*cisi genç bir yahudiyle* tanışır burada. Aylarca Cendrarsla tek bir odayı bölüşen bu delikanlının adı Charlie Chaplin'dir. Bir gün *işi de bırakır Cendrars.* 1909 da yeniden Rusyaya gider, oradan da Amerikaya. Kanadaya geçer Tarım işçiliği, traktör sürücülüğü yapar. *1910 da Anvers'dedir* Bir şilepçilik işletmesinde yeni bir iş bulur. Polonyadan Amerikaya göçmen taşıyacaktır Saint Jean de Terre Neuve'de. New York'ta geçirir o yılı. Aylarca Central Library'den ayrılmaz

1914 *de savaş başlıyor.* Fransızcayı Villon'un şiirlerini okuyarak öğrenen bu yabancı uyruklu delikanlı, yeni bir serüven daha yaşamayı istemekten çok, «insan olmayı öğrenmek» için, gönüllü Fransız ordusuna yazılıyor ve cepheye gönderiliyor. Etiyle, kemi*ğiyle gerçek öyküler* (Histoires Vraies) yazıyor bu savaşta. «Yeryüzünün her yerinde yalnız bana çalışıyor. Su, hava, ateş, elektrik *radyografi, sesbilimi, atışbilimi,* matematik, madencilik, modalar sanatlar, boş-inanlar, lâmba, yolculuklar, aile, sofra, evrensel tarih sırtımda taşıdığım bu ünifor*madır işte...* Benim de elimde bıçak var bugün.. İşte gergin sinirlerimle, gergin kaslarımla gerçeğin içine atılmak üzereyim. Torpile, topa, mayınlara, ateşe, gazlara, makineli tüfeklere, bütün adı bilinmedik, şeytansı, dizgeli, kör makinalara meydan okuyorum insana. Bir maymuna. Göze göz, dişe diş. Karşı karşıyayız şimdi yumruk yumruğa, bıçak bıçağa. Acımasız atılıyorum düşmanın üstüne. Korkunç bir vuruş vuruyorum. Kafa ha düştü, ha düşecek. Gebertiyorum Alamanı. Ondan daha becerikli, daha hızlıydım. Daha dikine. İlk vuruşta yere serdim. Ozanım ben. dakka sektirmem. Davrandım Gebertttim. Yaşamak istiyen biri gibi.»

29 Eylül 1915 de, Champagne kesiminde, sağ kolundan bir mermiyle yaralanıyor. Dirsekten kesilmesi gerekiyor bu kolun. Ordudan ayrılınca futbol, yüzme, dağcılık, binicilik, basketbol, tenis, bilârdo, eskrim, atıcılık, okçuluk gibi sporlarla sol elini işe alıştırıyor. Bu elle yazı makinası da kullanacak, yarış otomobili de sürecektir ilerde

1916 da «gezegenler ötesi dağlarda, Ruh ve Yaşam güçlerinin, *biçimlerinin fışkırdığı bilinmedik* bölge»deki yolculuğunu anlatan Eubage'ı, 1917 de La Fin du Monde filmée par l' Ange Notre-Dame'ı yazıyor. Çalışma gücünün çoğunu sinemaya veriyor bu arada. Oyunculuk, düzenleyicilik, senaryoculuk, işletmecilik ediyor, *Cendrars'ın* 1930 la 1940 arasındaki o baş döndürücü yaşamasını izlemek güç: L'Ile de France. Paris. Sık sık Amerika. Birtakım *Fransız gazeteleri* için büyük röportaj gezileri. Hollywood, Asor Adaları, Guatemala, Antiller.. Ve 1939 da İngiliz ordusunda savaş muhabirliği. Birkaç kez İngiltere, Londra, Bruxelles, Amiens, Blois, Bretagne, Marsilya... Biçimini Georges Praque'in çizdiği Alfa-Ro*meo arabasını* tek elle, baş döndürücü bir hızla sürerek, bir yıl içinde yüz bin kilometre yol alıyor cepheden cepheye.

1940 ile 43 arasını, savaş yorgunluğu içinde, tek satır yazmadan, Aix'deki evinin bahçesinde bir takım şifalı bitkiler yetiştire*rek geçiriyor.* 1943 de romancı dostu Edouard Pélssonun bir ziyareti üzerine yazmıya başlıyor yeniden:

Bütün yaşayışınca yazı yazmayı «tinsel yaşayışa, içgörüsel yaşayışa» aykırı sayan, edebiyatı «bir pislik, kötü bir alışkanlık, ekmek parası» bilen, «uykusuzluk adalarına adanmış bu parıl parıl şiir yığını», aya gidecek ilk taşıtta ilk yeri kendisine ayırtan bu adam, sayısı altmışa varan yazılı yapıtlarına yenilerini katmıya çalışırken, sağ ayagıyla sol koluna, tek koluna gelen ve kendisini birkaç yıl yerinden kıpırdatmıyan uzun bir felç sonunda 1961 de ölüyor.

Hıristiyanlık, Türkiye ve Kıbrıs

Kıbrıs olayları dolayısiyle günün konularından biri haline gelen «Türkler ve Hıristiyanlık âlemi» meselesi hakkında Prof. Niyazi Berkes tarafından hazırlanan bu yazı dizisini, faydalı bir tartışmaya zemin olacağı umuduyla yayınlıyoruz.

Türk Devleti ve Hıristiyanlık Dünyası

Niyazi BERKES

Çok kez Türkiyenin baş derdinin halkın cahilliği olduğunu söyleriz. Halbukı cehalet meselesinde memleketin asıl derdı halkın cahilliği değil, okumuşun cahilliğidir. Cahil de olsa, halkın hiç değilse sağduyusu dediğimiz bir şeyi vardır. Bizde eğitim okumuşu yalnız cahilleştirmekle kalmaz, sağduyusunu da yok eder› *ve onu bu hali ile cahil dediğimiz* halkın başına geçirir.

Bugün Türkiyenin içinde bulunduğu savaşın bir yanı, içeride yobazlarla dışarıda papazlarla uğraşma durumuna düşmesidir. Fakat Türk okumuşu bunların ne birini, ne ötekini tanır. Bugünkü okumuşun islâmlık hakkındaki bilgileri bir çok sakatlıklarla doludur. Türk okumuşu Türkiyede din meseleleri ile ilgilendiği zaman *da onu yalnız* Islâmlıkla *ilgisi* olan bir iş olarak alır. Meselâ Türkiyede din ve devlet ilişiklerini ele aldığı zaman, ikisi arasındaki ilişikliklerin Türk toplumunun gelişimini engellemesini, Fransadaki kilise — devlet ilişikliklerindeki duruma benzetir; dilimizde bir anlam taşımayan «lâiklik» kelimesinin yarattığı karanlık altında bizdeki gerçeklere uymayan sonuçlar çıkarır. Fazla olarak, Türk *devletinin diğer dinlerle* olan ilişikliklerinin hem tarihte hem bugünkü devlet siyasetinde oynadığı rolü büsbütün unutur. Bunun, Türkiyenin gerilemesi üzerinizdeki etkilerini ise hiç hatıra getirmez.

Bugünkü Türkiyenin gerisinde bulunan Osmanlı Imparatorluğunun çöküşün de, «lâik» devletin doğuşunda devletin Islâmlıkla olan ilişiklikleri kadar Hıristiyanlıkla olan ilişkilikleri de rol oynamıştır. Hattâ, bu çöküşte ikincinin oynadığı rol, birincinin oynadığı rolden daha da ağır basmıştır diyebiliriz. Türk devletinin tarihinde hiristiyanlığın ortodoks katolik ve protestan kolları ile olan ilişiklikerini gözden geçirirsek bunun derecesini görebiliriz. O zaman› bugünkü Türkiyenin içeride yobazlarla, dışarıda papazlarla uğraşma zorunda kalışının bir tesadüf işi olmadığını görürüz.

Osmanlı Imparatorluğunun çöküşünde Türkler yalnız Batı devletlerinin yarışma ve saldırmalarına değil, ona paralel olarak dinlerin yarışma ve saldırmalarına da uğramıştır. Bunu açıklamak için önce Türklerin siyasi ve dini tarihteki yerinin hepimizin iyi bildiğimiz iki özelliğine işaret etmek gerekir: Türklerin Hıristiyan olmayışı, kurdukları devletlerde din—devlet ilişikliklerini anlayış tarzlarının hem Bizans imparatorluğundaki anlayıştan, hem de Batıda Roma Imparatorluğunun yerini alan katolik kilise sisteminin din—devlet ilişikliklerini anlayışından farklı olması. Bu iki özellik yüzünden, Türklerin tarihteki yerinin taşıdığı nezaket, önemini bugün bile taşımaktadır.

Tarihte yapısının bütünü ile geçmişe karışıp yok olan imparotorluklar yoktur. Bunların bazılarının büyüklüğünü yapan iyi yanları, onun arkasından gelen ulusların daha sonraki hayatında kalır, yaşar veya olduğu gibi kalmasa da bunlar bir görüş ve deney kaynağı hizmetini görür. Meselâ, Roma imparatorluğunun hukuk› idare, siyaset alanlarında Bati uygarlığına bıraktığı çok şey vardır. Osmanlı imparatorluğunun temelleri bugünkü Türkiyeye raslayan yerlerde yıkılmış olmakla beraber onun bazı kurulları Balkanlarda, Arap memleketlerinde, Kıbrısta halâ yaşamaktadır. Bunların belki en önemlisi Osmanlı sisteminin ayrı dinlerden olan insanların din ayrılıklarına dayanan farklarını korumada bulduğu usuldür Batılıların «millet sistemi» dediği bu usulün izleri bugün Lübnan, Israil, Kıbrıs gibi yerlerde yaşamaktadır.

Bu İmparatorluklar içinde dini ve siyasi örgütleri birbirinden ayrı tutacak şekilde bir imparatorluk bütünlüğünde uzlaştırabilenlerin usulleri en çok yaşama kabiliyetini gösterebilmişlerdir. Bunlardan biri Roma Imparatorluğu, diğeri Osmanlı Imparatorluğudur. Bu iki imparatorluğu, Bizans imparaorluğu ile kıyaslarsak görürüz ki bu işte Bizans imparatorluğu tarihe kalmak açısından çok başarısız olmuştur. Bu imparatorlukta hukuk, Roma imparatorluğunda olduğundan fazla geliştirildiği halde bugün herkes Roma hukukundan bahseder de Bizans hukukundan bahsetmez.

Bunun sebebi, bu imparatorlukta devletle dinin birbirine karışmış bir halde olmasıdır. Osmanlı İmparatorluğunda da buna benzer gözüken bir durum varsa da gerçekte bu noktada ikisi arasında önemli farklar vardır. Osmanlı imparatorluğunda islâm dini resmi bir devlet dini değildi. *Bunun* aksine *olan* bir kanı bizim aramızda bile pek yaygındır, biliyorum. Bu kanı› çökme halindeki Osmanlı devletine bakarak Batılıların verdiği, bizim de kapıp benimsediğimiz bir kanıdır. Halbuki bu bozuk halinde bile din—devlet karmalılığı gene de Bizansta olduğu gibi değildi. Gerçi Osmanlı sisteminde din kurulunu temsil eder gözüken bir şeyhul-islâmlık vardı; devleti idare edenler müslümandı. *Fakat* bu durumla bir devletin resmi kilisesi olması durumu arasında hayli fark vardır. Şeyhul—islâmlık bir din kurulu ve örgütü olmaktan ziyade bir yasa ve kaza örgütü idi. Ancak Tanzimattan sonra ona en yüksek din örgütü imiş gibi bakılmağa başlamıştır ki bu kısmen Batı Hıristiyan baskısı altında, kısmen yerli Hıristiyan cemaatlerin siyasî ayrılık dâvalarına bir tepki olarak çıkmış uydurma bir görüştür. Örnek Osmanlı örgütü bozulup Tanzimatla tasfiye edilmeğe başlayınca, özellikle yeni kanun *ve mahkemeler kurulmağa başlayınca*, devlet adamları bu şeyhul—islâmlığı ne yapacaklarını bilemiyerek ona yarı dinî, yarı siyasî bir anlam katmağa başladılar, hattâ sonra onu kabineye sokmak gibi de bir garabet gösterdiler. Halbuki, dikkatle bakarsak görürüz ki o zaman da ondan sonra da bu anlamdaki şeyhul—islâmlık Türk yasa örgütünde kendine asla bir yer bulamamıştır. En *sonunda da bildiğimiz gibi kaldırılmıştır.*

Bizans imparatorluğunda, işinin tamamiyle dinî ve ruhanî bir iş olmasına rağmen, kilise devletin bir şubesi halinde idi. Bu yüzden› Bizans imparatorluğu, Roma ve Osmanlı imparatorlukları gibi, çok dinli bir imparatorluk olamamıştır. Onun devlet, hukuk ve din örgütünde ortodoks dininden başka hiç birinin yeri olamazdı. Bizans'ın yanıbaşındaki Türk devletlerinde hıristiyan kiliseleri, dini ve halkı oldukları gibi kaldıkları halde müslümanları bırakınız, katolik veya heretik hıristiyanlara bile bu impartorlukta yer yoktu. Bu yüzden Bizans devleti tarihi boyunca katolik ve heretik hiristiyanlıklarla kanlı bıçaklı kalmıştır. Gerçekte Bizansın asıl düşmanları Anadolu ve Balkanlardaki heretik hiristiyan*larla Batı* hiristiyanlığı yani katolik dini olmuştur.

Osmanlı sisteminde de Sünnî—Şiî farkı şeklinde bir ayırım olmuşsa da bu Osmanlı—Safavî siyasi çatışmalarının bir eseri olmuştur. Bu çatışmaların kalmadığı veya etkisiz kaldığı zamanlarda bir «Sünnî kilisesi», «Şiî kilisesi» kavgası gibi bir çatışma müslümanların yabancı kaldığı bir iş olmuştur. Ikisi arasındaki fark bir inanç farkı olarak kaldı. Osmanlı sisteminde resmi bir ortodoksluktan da bahsedilemez. Şeyhul—islâmlık resmî bir doğma temsilcisi sayılmamıştır. Osmanlı hükümdarlarının dinî doğma kuran, yayan, koruyan, zorlayan kişilikleri olmadığı gibi din konsülleri gibi organlara başkanlık etme, onlara direktif vermek gibi vasıfları hiç olmamıştır.

Bu özellikler dolayısıyle› Osmanlı sisteminde Müslüman, hıristiyan ve yahudi cemaatleri ayrılıklarına ve özgürlüklerine sahip olmakla kalmamışlar, devletin kendisi de ortodoks denen Sünnî müslümanlığın bütün müslümanlar için mecburî olmasını sağlayan bir kuvvet haline gelmemiştir. Hattâ devşirme yolu ile devletin önemli yerlerine getirilen kimseleri, ortodoks müslümanların bir çoğunun müslümanlıktan saymıyacağı bir inanç geleneğine göre yetiştirmişlerdir. (Osmanlı devletini resmi kiliseli bir devlet sanmak yüzünden batı tarihçileri bu paradoksu bugün bile yorumlayamıyorlar.) Osmanlı devletinin resmî kiliseli veya dinli bir devlet olmayışını rafızlık (heresi) fikirlerine karşı olan tutumunda da görürüz. Bunlar ancak devletin siyasî düzenine karşı görüldüğü zaman takibata uğramışlar; böyle olmadığı zamanlarda din adamlarının elinde, isteseler de, böyle bir takibatı yapacak kudret bulunmamıştır. Olanlar da kişisel hareketler olmaktan öteye geçememiştir. Osmanlı devleti ortodoks hıristiyan kilisesinin işlerine karıştığı zaman, bu, din meseleleri yüzünden değil, papazların politikaya dalmalarından olmuştur. Bizans geleneği yüzünden bu papaz politikacılığı sık sık görülen, ve Osmanlı devletinin işe karışmasına yol açan bir şey olmuştur. Osmanlı ve Bizans sistemleri arasındaki bu farkların paralel benzerlikleri bugünkü Türkiye ile Yunanistan arasında da görülür.

Bizans devletinin uzun tarihine rağmen uygarlık tarihinde Roma devleti kadar önemli iz bırakamayışının sebebi olan bu din—devlet sisteminin kalıntılarından *hem kendi tarihinde hem de geriye bı*raktığı bugünkü Türkiyenin tarihinde en çok zarar görenler› bu din—devlet meselesinde ayrı bir geleneği olan Türkler olmuştur. Bizans bir siyasî kudret olarak tarihe karıştığı halde, ortodoks kilisesi kılığında geriye kalan hortlağı bütün Osmanlı tarihi boyunca yaşamış; devletin siyasî hayatına karışmış; onun geleneksel din siyasetini yer yer çarpıtmış; onun *başka Hıristiyan dinleri* ile olan ilişkilerini zaman zaman çıkmazlara sokmuş, Tanzimattan sonraki reformların geleneksel Türk din—devlet görüşünden aykırı yollara sapmasında rol oynamış, nihayet yeni bir Yunan milleti yaratarak onun ayrılması ile binanın adam akıllı çatırdamalarını başlatmıştır. Bunlarla ilgili ayrıntılara başka bir yazıda dokunacağız.